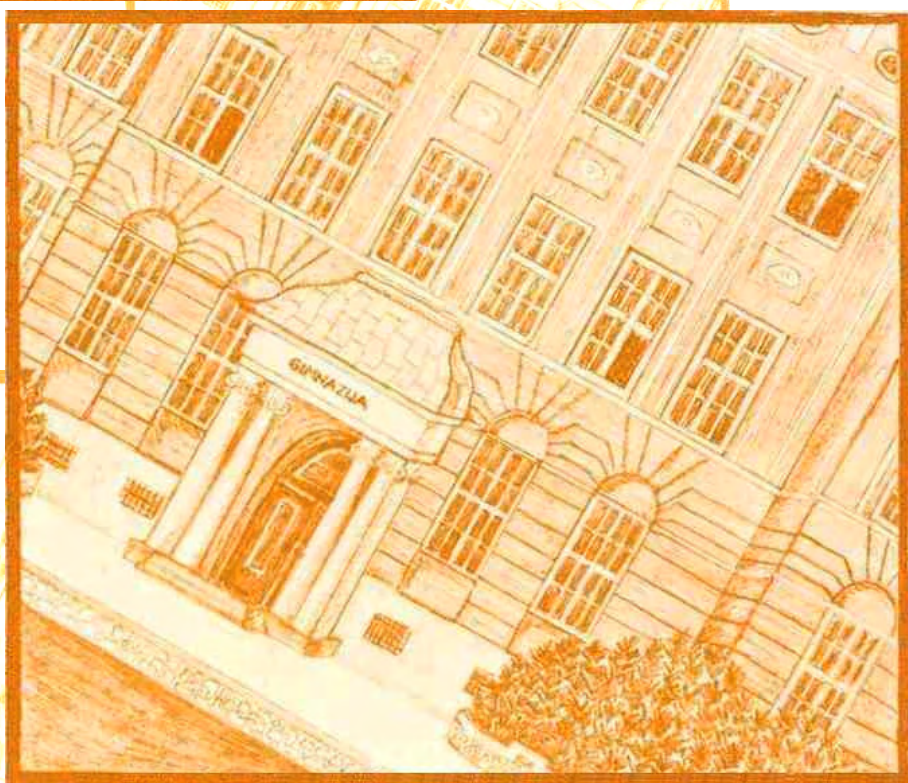
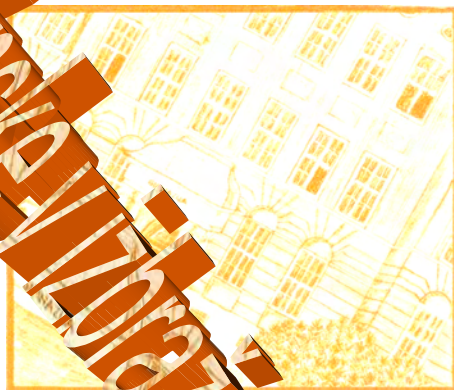
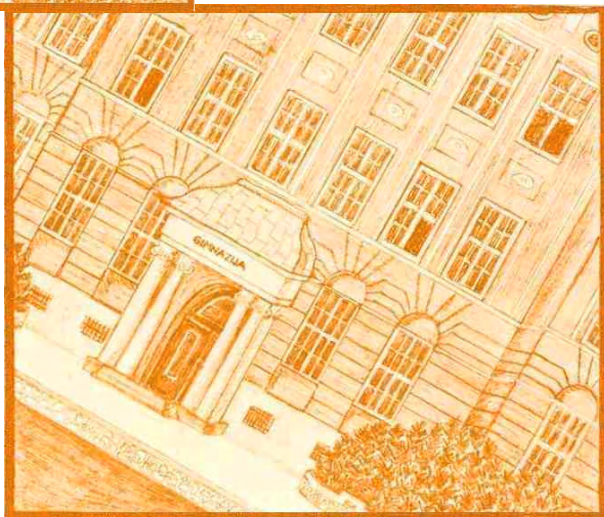
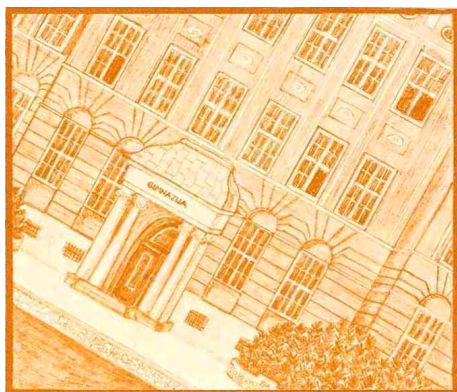

Glasnik Voznevanju na

Glasnik Voznevanju na

MLADI ZA NAPREDEK CELJA

RAZISKOVALNA NALOGA
I. GIMNAZIJA V CELJU

ŽENSKE V IZOBRAŽEVANJU NA I. GIMNAZIJI V CELJU

Mentorici:

Alenka Prebičnik Sešel, prof.

Meta Turnšek, prof.

Raziskovalno področje: zgodovina in umetnostna zgodovina

Avtorji:

Tina Primožič, 3. letnik

Robert Šket, 3. letnik

Anže Weichardt, 3. letnik

Celje, 2006

1. KAZALO VSEBINE

1.	<u>KAZALO VSEBINE</u>	3
2.	<u>KAZALO TABEL</u>	4
3.	<u>KAZALO GRAFOV</u>	4
4.	<u>KAZALO SLIK</u>	5
5.	<u>UVOD</u>	6
5.1	<u>NAMEN IN CILJ RAZISKOVALNE NALOGE</u>	6
5.1.1	<u>Hipoteze</u>	7
5.1.2	<u>Tehnike in metode dela</u>	7
6.	<u>PREGLED OBJAV</u>	9
6.1	<u>IZOBRAŽEVANJE IN POLOŽAJ ŽENSK V ZGODOVINI</u>	9
6.1.1	<u>Razvoj šolstva v antiki</u>	9
6.1.2	<u>Od srednjega veka do Marije Terezije, v slovenskem prostoru</u>	10
6.1.2.1	<u>Krščanski pogled na žensko</u>	11
6.1.2.2	<u>Izobraževanje žensk v samostanih</u>	12
6.1.3	<u>Ko je šolstvo uzakonila ženska - cesarica Marija Terezija</u>	12
6.1.4	<u>19. stoletje</u>	13
6.2	<u>USTANOVITEV CELJSKE GIMNAZIJE</u>	14
6.2.1	<u>Življenje na gimnaziji v začetnem obdobju</u>	14
6.2.2	<u>Nižja gimnazija</u>	15
6.2.3	<u>Nemška gimnazija</u>	16
6.2.4	<u>Življenje na nemški gimnaziji</u>	16
6.3	<u>KRATEK ORIS BIVALNE KULTURE NA SLOVENSKEM</u>	18
6.4	<u>»ZGODOVINA OTROŠTVA JE MORA, IZ KATERE SMO SE PRAVKAR ŠELE ZAČELI ZBUJATI.«</u>	18
6.5	<u>»KDOR NE UBOGA, GA TEPE NADLOGA!«</u>	20
6.6	<u>OTROCI IN ŠOLA</u>	24
7.	<u>IZSLEDKI IN RAZPRAVA</u>	27
7.1	<u>ŽENSK V IZOBRAŽEVANJU NA I. GIMNAZIJI V CELJU V 20. STOLETJU</u>	27
7.1.1	<u>Analiza grafa - dijakinje</u>	27
7.1.1.1	<u>Obdobje pred in med prvo svetovno vojno</u>	30
7.1.1.2	<u>Obdobje med obema vojnama</u>	31
7.1.1.3	<u>Obdobje med drugo svetovno vojno</u>	32
7.1.1.4	<u>Obdobje po drugi svetovni vojni</u>	33
7.1.1.4.1	<u>Predmetnik v tem obdobju</u>	34
7.1.1.5	<u>Obdobje od šolskega leta 1981/82 do 1988/89</u>	36
7.1.1.5.1	<u>Prva faza prenove</u>	37
7.1.1.6	<u>Zadnje obdobje gimnazije</u>	37
7.1.2	<u>Analiza grafa – profesorice</u>	40
7.1.2.1	<u>Obdobje med obema vojnama</u>	42
7.1.2.2	<u>Obdobje po drugi svetovni vojni</u>	42
7.1.2.3	<u>Obdobje Srednje družboslovne šole Celje</u>	44
7.1.2.4	<u>Zadnje obdobje gimnazije, od šolskega leta 1989/90 do 2004/05</u>	44
7.1.3	<u>ANALIZA GRAFA DIJAKOV IN DIJAKINJ NA ŠCC</u>	46
7.1.3.1	<u>Prvo obdobje Šolskega centra Celje od 1965/66 do 1980/81</u>	48
7.1.3.2	<u>Drugo obdobje Šolskega centra Celje od 1981/82 do 1993/94</u>	48
7.1.3.3	<u>Zadnje obdobje Šolskega centra Celje od 1994/95 do danes</u>	49

7. 1. 4	<u>SVETOZAR PRIBIČEVIĆ IN NJEGOVE REFORME</u>	49
7. 1. 4. 1	<u>Življenjepis in politično delovanje</u>	49
7. 1. 4. 2	<u>Pribičević kot minister za šolstvo.</u>	50
7. 2	<u>ANKETA DIJAKOV IN DIJAKINJ</u>	51
7. 3	<u>INTERVJU Z GOSPO PROF. BOŽENO OROŽEN</u>	56
7. 4	<u>INTERVJU Z GOSPODOM MILANOM ZDOLŠKOM</u>	58
8.	<u>ZAKLJUČEK</u>	60
9.	<u>POVZETEK</u>	61
10.	<u>EXTRACTION</u>	62
11.	<u>ZAHVALA</u>	62
12.	<u>PRILOGE</u>	63
13.	<u>LITERATURA IN VIRI</u>	63
13. 1	<u>RAZISKOVALNA NALOGA</u>	63
13. 2	<u>KNJIŽNO GRADIVO</u>	63
13. 3	<u>ČLANKI</u>	63
13. 3. 1	<u>V časniku</u>	63
13. 3. 2	<u>V zborniku</u>	63
13. 4	<u>ARHIVSKI DOKUMENTI</u>	63
13. 5	<u>USTNI VIRI</u>	64
13. 6	<u>ELEKTRONSKI VIRI</u>	64

2. KAZALO TABEL

<u>Tabela 1: Statistični podatki o številu dijakov in dijakinj na Celjski gimnaziji v 20. stoletju</u>	29
<u>Tabela 2: Statistični podatki o številu profesorice na Celjski gimnaziji v 20. stoletju</u>	41

3. KAZALO GRAFOV

<u>Graf št. 1: Razmerje dijakov in dijakinj na Celjski gimnaziji v 20. stoletju.</u>	28
<u>Graf št. 2: Razmerje profesorjev in profesorice na Celjski gimnaziji v 20. stoletju.</u>	40
<u>Graf št. 3: Razmerje dijakov in dijakinj na Šolskem centru Celje 20. stoletju.</u>	46
<u>Graf št. 4: Struktura anketirancev.</u>	51
<u>Graf št. 5: Odgovori dijakov, zakaj so se odločili za gimnazijski program.</u>	52
<u>Graf št. 6: Odgovori dijakinj, zakaj so se odločile za gimnazijski program.</u>	52
<u>Graf št. 7: Odgovori dijakov, zakaj so se odločili za I. gimnazijo v Celju.</u>	52
<u>Graf št. 8: Odgovori dijakinj, zakaj so se odločile za I. gimnazijo v Celju.</u>	52
<u>Graf št. 9: Odgovori dijakov, katera šola je njihov drugi izbor.</u>	53
<u>Graf št. 10: Odgovori dijakinj, katera šola je njihov drugi izbor.</u>	53
<u>Graf št. 11: Odgovori dijakov, kaj po njihovem mnenju najbolj vpliva na vpis na našo šolo.</u>	53
<u>Graf št. 12: Odgovori dijakinj, kaj po njihovem mnenju najbolj vpliva na vpis na našo šolo.</u>	53
<u>Graf št. 13: Odgovori dijakov, ali jim je žal, da so se vpisali na I. gimnazijo v Celju.</u>	54
<u>Graf št. 14: Odgovori dijakinj, ali jim je žal, da so se vpisali na I. gimnazijo v Celju.</u>	54
<u>Graf št. 15: Odgovori dijakov, ali menijo, da je gimnazijski program primernejši za dekleta.</u>	54
<u>Graf št. 16: Odgovori dijakinj, ali menijo, da je gimnazijski program primernejši za dekleta.</u>	54
<u>Graf št. 17: Odgovori dijakov, koliko je bilo po njihovem mnenju na I. gimnaziji v Celju deklet pred 20. leti.</u>	54
<u>Graf št. 18: Odgovori dijakinj, koliko je bilo po njihovem mnenju na I. gimnaziji v Celju deklet pred 20. leti.</u>	54

<u>Graf št. 19: Odgovori dijakov, kateri je po njihovem mnenju glavni razlog, da na I. gimnaziji v Celju prevladujejo profesorice.</u>	55
<u>Graf št. 20: Odgovori dijakinj, kateri je po njihovem mnenju glavni razlog, da na I. gimnaziji v Celju prevladujejo profesorice.</u>	55
<u>Graf št. 21: Odgovori dijakov, kakšen pouk imajo raje.</u>	55
<u>Graf št. 22: Odgovori dijakinj, kakšen pouk imajo raje.</u>	55

4. KAZALO SLIK

<u>Slika 1: Primož Trubar</u>	10
<u>Slika 2: Marija Terezija</u>	12
<u>Slika 3: Prva gimnazija v Celju</u>	14
<u>Slika 4: Poslopje stare nemške gimnazije v Celju od 1808 do 1918</u>	16
<u>Slika 5: slika z naslovnice letnega poročila iz leta 1993/94</u>	16
<u>Slika 6: Fotografija maturantov iz leta 1922. V prvi vrsti predvidoma sedijo profesorji</u>	31
<u>Slika 7: Zmagovalna štafeta mladink</u>	34
<u>Slika 8: Mešani pevski zbor, v katerem prevladujejo dekleta</u>	35
<u>Slika 9: Področne prvakinja v odbojki</u>	36
<u>Slika 10: Zmagovalke na republiških tekmovanjih</u>	37
<u>Slika 11: Atletinje so osvojile 3. mesto na državnem prvenstvu</u>	38
<u>Slika 12: Pevski zbor na Mednarodnem mladinskem pevskem festivalu</u>	38
<u>Slika 13: Profesorski zbor I. gimnazije v Celju v šolskem letu 1951/52</u>	43
<u>Slika 14: Profesorski zbor leta 1966, ko je število profesorice naraščalo</u>	44
<u>Slika 15: Profesorski zbor leta 2005, na šoli je poučevalo približno 82 odstotkov profesorice</u>	45
<u>Slika 16: Prof. Božena Orožen s kolegi</u>	56
<u>Slika 17: Prof. biologije Jože Rotar</u>	59

5. UVOD

5.1 NAMEN IN CILJ RAZISKOVALNE NALOGE

Izobrazba žensk je v današnjem času enakovredna ali celo višja od moške. Vendar to ni bilo tako že od nekdaj. Še pred dobrim stoletjem je bilo večina ljudi, tudi večina žensk, prepričanih, da so ženske samo za reprodukcijo in gospodinjenje. Dobro nam je znana šolska reforma Marije Terezije, ki je uvedla obvezno štiriletno obiskovanje šole za vse otroke, tudi ženske. To je bil eden največjih korakov na poti izobraževanja žensk. Vse več dečkov je odhajalo s podeželja in je obiskovalo nadaljnje šolanje. Žensk skoraj ni bilo, vendar se je tudi to spremenilo.

Današnje stanje je dobro vidno v našem razredu, kjer je šestnajst deklet in osem fantov. Enajst predmetov nas poučuje devet profesorice in trije profesorji. Če se ozremo po šoli, je že na prvi pogled vidno, da je razmerje med spoloma podobno kot v razredu. Generacije prebivalcev so sestavljene iz približno enakega števila moških in žensk, zato bi pričakovali, da bo na splošni izobraževalni ustanovi razmerje podobno.

Namen in cilj naše raziskovalne naloge je ugotoviti, kdaj so bile na gimnazijo vpisane prve dijakinje, kdaj je pričela poučevati prva profesorica, kakšni so bili odnosi med spoloma, tako med dijaki, kot v profesorskem zboru. Statistične rezultate smo želeli osvetliti z zgodovinskimi prelomnicami, splošnimi družbenimi razmerami in položajem žensk v družbi v času od nastanka gimnazije do danes. Poiskali smo tudi sociološke vzroke za to, da so v 19. stoletju šole obiskovali samo fantje, v začetku 20. pa so se začela vpisovati tudi dekleta, ki so postopoma presegla število fantov in v osemdesetih letih nadvladala, kar se odraža tudi v povečanju števila profesorice v primerjavi s profesorji.

5. 1. 1 Hipoteze

- ženske so se na celjsko gimnazijo vpisale šele po prvi svetovni vojni;
- število žensk je na gimnazijskem programu do konca družboslovne srednje šole naraščalo, sedaj pa počasi upada;
- izobraževanje žensk je potekalo v odvisnosti od političnih in družbenih razmer;
- v obdobju usmerjenega izobraževanja se je močno povečalo število deklet na naši šoli zaradi družboslovnih smeri. Število fantov se je zmanjšalo, saj so se ti bolj odločali za izobraževanje na novo zgrajeni šoli, ki je ponujala fantom zanimivejši program, izobraževanje za tehnične poklice;
- menimo, da je učni program gimnazije primernejši za dekleta, zato se na gimnazije vpisuje večji odstotek deklet kot fantov;
- prve profesorice so se pojavile nekaj let po tem, ko so šolanje končale prve dijakinje.

5. 1. 2 Tehnike in metode dela

Brskanje po literaturi in virih je predstavljalo začetek našega dela. V arhivu študijskega oddelka knjižnice v Celju smo poiskali Izvestja oz. Letna poročila, kot so se Izvestja imenovala kasneje. V njih smo poiskali statistične podatke o šolanju učenk in poučevanju profesorice na I. gimnaziji v Celju. Ti viri so nam bili v veliko pomoč pri razlagi grafa, razširili pa so tudi naše znanje o položaju žensk v zgodovini in njihovem šolanju, tako da je izdelava raziskovalne naloge lažje stekla.

Računalnik je bil naš nepogrešljiv »prijatelj« pri delu. Vanj smo vnašali podatke in v njem je nastala končna podoba naše raziskovalne naloge. Računalniško smo izdelali graf, ki predstavlja osrednji del naše naloge.

Da bi potrdili naše domneve in ugotovitve, smo uporabili metodo intervjuja.

Raziskovalno nalogo smo popestrili s slikami in fotografijami, ki smo jih našli v Letnih poročilih in Izvestjih.

Pri raziskovalnem delu smo uporabljali arhivsko gradivo in naše delo se je osredotočilo predvsem na branje primarnih zgodovinskih virov.

Ženske se pred 20. stoletjem na Slovenskem niso smele vpisovati na srednje šole zaradi mišljenja in političnih razmer. Lahko pa, da si tega niti niso želele, saj obstajajo podatki o premožnejših privatistkah, ki so kljub vsemu uspešno opravile srednjo šolo. Najbrž je bilo tudi na Celjskem podobno. Ker segajo začetki naše gimnazije v leto 1808, smo se odločili, da raziščemo, v kolikšni meri in kdaj so se dekleta šolala na naši šoli. Ker zapisov o delovanju deklet na šoli skoraj ni, smo si pomagali s statistiko, ki pa pokaže, da dekleta v začetku 20. stoletja le niso bila odsotna. Statistične podatke smo pridobili iz Letnih poročil oziroma Izvestij, kot so se Letna poročila imenovala prej. Letna poročila so shranjena v tajništvu šole ter v Domoznanskem oddelku Osrednje knjižnice Celje. So dragoceni dokumenti, zato si jih nismo mogli izposoditi. Delali smo lahko le v čitalnici knjižnice in v šolski knjižnici. Ta način dela nam je povzročal težave, saj smo lahko delali le v popoldanskem času.

Pri izpisovanju in urejanju statističnih podatkov smo naleteli na kar nekaj težav. Letna poročila so bila različno urejena in oblikovana. Redka Izvestja so vsebovala statistične tabele s skupnim številom dijakov in dijakinj. Ponekod ni bilo ločenih podatkov za dekleta in fante, ali pa smo našli le tabele končnega uspeha, kjer so bili dijaki razporejeni samo po uspehu. V najstarejših Izvestjih in med vojnoma so bili zabeleženi samo maturantje, zato smo dobili nepopolne podatke. Da smo te pomanjkljivosti odpravili, smo se odpravili v Zgodovinski arhiv Celje, kjer smo izbrskali stare ređovalnice in razrednice, v katerih so bili podatki vsakega razreda posebej. Ker fantje in dekleta niso bila ločena, smo prešteli dekleta po razredih.

Z novim šolskim letom smo nadaljevali z raziskovalno nalogo. Popravili smo stare napake ter se sociološko poglobili v snov. Vpis na naši šoli smo primerjali z vpisom na Šolskem centru Celje, pregledali smo statistiko vpisa, izdelali grafe ter zapisali ugotovitve.

Poglobili smo se v šolske reforme, saj smo menili, da so pomembno vplivale na vpis. Osredotočili smo se na Svetozarja Pribičevića, zato smo obiskali Šolski muzej, kjer smo dobili več podatkov o njem. Ti so bili v srbohrvaščini, kar nam je povzročalo težave pri prevajanju.

Med prvošolci I. gimnazije v Celju smo uspešno izvedli anketo, medtem ko ankete, razdeljene med profesorje, nismo uporabili, ker so bili odgovori nepopolni in subjektivni, kar so nam potrdili pripisani komentarji profesorjev.

Družbeno kulturno smo osvetlili 19. stoletje in poskušali ugotoviti, zakaj se dekleta v tem času niso vpisovala na šole.

6. PREGLED OBJAV

6.1 IZOBRAŽEVANJE IN POLOŽAJ ŽENSK V ZGODOVINI

6.1.1 Razvoj šolstva v antiki

Prvi šolski sistem, ki je zajel širši krog ljudi, so ustanovili Grki. V Šparti, grški mestni državi, se je v 6. stoletju izoblikovala stroga šolska organizacija. Prvič je bila šola obvezna za vse Špartance med osmim in dvajsetim letom, tudi za deklice. Dečke so izsolali v izredno sposobne branilce države; hrabrost, ubogljivost in telesna vzdržljivost so bile na prvem mestu učnega programa. Šolanje je bilo končano z dveletno vojaško šolo. Deklice pa so izobrazili v zveste državljanke, katerih prva naloga je bila materinstvo in vzgoja otrok.

Zaradi odlične šolske organizacije so bili v Grčiji učenjaki, ki so razvili visoko znanost. Njene izsledke še vedno uporabljamo tako v matematiki kot tudi v drugih vedah. Razvili so književno umetnost, ki jo še vedno prebiramo. Znanih nam je veliko učenjakov, vendar je edina ženska, ki je omenjena med znanstveniki in umetniki, velika lirična pesnica Sapfo.

Medtem, ko so na Vzhodu že poznali šole, so Evropejci razvijali kmetijstvo in živinorejo. Vlogo učiteljev so imeli starši ali vaški svečeniki, vrači. Znanje je prehajalo po ustnem izročilu iz roda v rod.

V rimski dobi je bilo seznanjanje s praktičnim življenjem bolj navada kakor znanost. V Italiji so se že v 5. stoletju pr. Kr. pojavile zasebne osnovne šole, v katerih so poučevali pisanje in branje. Zgledovali so se po Grkih, zato so zaslužnili veliko grških učenjakov, ki so bili zelo cenjeni in iskani. Znanje grščine je bilo simbol dobre izobrazbe in visokega stanu.

Osnovno šolo, kjer so se učili brati, pisati, računati in stenografirati, so obiskovali oboji, dečki in deklice. Po končani osnovni šoli so deklice iz boljših družin nadaljevale zasebno izobrazbo pod vodstvom učiteljev, praeceptores. Ti so jih urili v poznavanju latinske in grške literature. Vzporedno so se učile tudi igranje lire, petja in plesa. Takšno celovito izobrazbo so skozi vsa obdobja rimske kulture lahko dobile le ženske iz bogatih družin, ki jim ni bilo treba opravljati gospodinjskih opravil, saj so imele sužnje. Podobno kot Grkinje so rade vezle.

Rimljani so bili zelo izobraženi in so cenili izobrazbo žena. Predvsem ženske iz cesarskih družin so imele zaradi svoje izobrazbe velik vpliv na državno politiko. Primer take ženske je bila Livija, žena cesarja Avgusta. Njena vloga se je odražala še v naslednjih generacijah. Vključene so bile v razna društva, pripravljale so večerje, pri katerih so prebirali literarna dela; organizirale so predstave z igranjem, petjem in plesom. Znano je, da so bile izobražene tudi prostitutke, z njimi so se ob svojih obiskih v mestih Rimljani posvetovali o različnih bančnih in državnih poslih. Kljub temu, da so bile ženske zelo izobražene in so skrbele za vzgojo svojih otrok, poklica učiteljice nikoli niso opravljale.¹

¹ Mojca Vojmer Gojkovič, Od dediščine do univerze, *Izobraževanje in zaposlovanje žensk nekoč in danes*, ur. Tjaša Mrgole Jukič (Ptuj: Zgodovinski arhiv, 1998), str. 13 – 24.

6. 1. 2 Od srednjega veka do Marije Terezije, v slovenskem prostoru

V zgodnjem srednjem veku so izobraževanje v šolah usmerili v poznavanje slovnice, filozofijo in razna znanstvena preučevanja. V tem času so se med izobraženci pojavljale redke ženske, ki so se za svojo izobrazbo lahko zahvalile le srečnim naključjem oz. razsvetljenim staršem, predvsem očetu.

Za Slovenke je še do 19. stoletja veljalo, da so ženske bolj ali manj anonimni in samo po sebi razumljiv del slovenske zgodovine. Ženske so bile v srednjem veku zelo zapostavljene in brez pravic. Vedno so hlapčevale možem. To dokazujejo tudi številni pregovori: »Bog je ženski iztrgal jezik, ga posadil in zrasel je hren.«, »Kamor si hudič sam ne upa, pošlje babo.«... O izobraževanju žensk v tem obdobju je zelo malo ohranjenih arhivskih virov, kajti usode žensk niso takrat nikogar zanimale in takratni zgodovinopisci niso opisovali vsakdanjega življenja. Da pa bi vseeno nekoliko spoznali izobraževanje žensk v tistem času, je potrebno predstaviti razmere, socialni status in vlogo žensk.

Izobrazba deklic je potekala v domači družini. O tem nam pričuje Trubarjev nagovor, namenjen ženam: »Visokorodne in blagorodne, plemenite, krepostne in bogaboječe žene, vdove in dekleta iz posebnega nagiba in milosti svetega Duha kažejo veliko vnemo za božjo besedo, ljubezen in nagnjenje do nje. To sem zaznal in spoznal prvič po tem, da imate po svojih gradovih, dvorih in hišah svetopisemske in druge nabožne knjige v nemškem in slovenskem jeziku ter jih ne puščate, kakor delajo nekateri, da se neprebrane praše po klopeh, temveč ste, iz njih beroč in pojoč, pripravile soje ljube otroke, družino in mnoge podložnike k stari zveličavni veri in k pravemu razumevanju vsega katekizma...« Dekleta tako v kmečkem in v mestnem okolju do dobe razsvetljenstva niso imela formalnega

Slika 1: Primož Trubar²

izobraževanja v današnjem smislu besede. Reformacija je prinesla velik intelektualni premik v stereotipnem razmišljanju, da naj se dekleta učijo samo tistega, kar bodo potrebovala kot gospodinje in matere. Že Trubar je bil zelo napreden, ko je v svoji Cerkovni ordningi 1564 zahteval: »Vsaki pridigar inu farmoršter ima tudi per suji fari eniga šolmoštra ali mežnarja imejti inu deržati, da se te mlade hlapčiče inu deklice, purgarske in kmetiške otroke vuči slovenski brati inu pisati ... «

Izobraževanje plemiških dam, plemkinj in žena vitezov je potekalo nekoliko drugače kot pri drugih slojih. Tudi nje so najprej naučili, kako voditi veliko gosposko gospodinjstvo, seveda z izdatno pomočjo dekel, hlapcev, kuharjev, spletičen, dojilj... Nato so jim dali tudi nekaj splošne izobrazbe. To so lahko pridobile na več načinov. Lahko so jih poslali v samostanske šole ali so jih izobraževale »Zuchtmeisterinen« ali so jih poslali na bližnji grad, da bi dobile drugačno izobrazbo, kot na domačem dvoru. Znanje so pridobivale tudi od potujočih igralcev, ki so pred dvorno publiko igrali in brali že zapisana literarna dela. Glasbeniki so jih naučili igranja inštrumentov. Dekleta so izobrazili v dvorni etiketi, v okvir katere je spadal tudi ples. Srednjeveška praksa je bila, da so imele predvsem hčere literarno izobrazbo. Vzgoji so posvečalo veliko pozornost in se je tudi zgodaj začela.

V začetku so bili majhni otroci predvsem v varstvu mater in dojilj. Najkasneje s šestimi ali sedmimi leti je bilo otroštva konec in pričela se je njihova izobrazba, saj so po večini pri 12. letih veljali za polnoletne. Hčere so naučili ročnih del predenja na preslici in kolovratu.

² <http://www.uvi.si/eng/slovenia/background-information/first-slovene-book/img/primo-z-trubar.jpg> (april 05)

Tovrstna izobrazba je veljala za tipično v plemiških krogih. K idealni podobi plemkinj in knezov je spadala tudi literarna in zgodovinska izobraženost. V grajskih knjižnicah so bile med knjigami najpogostejše biblija, junaške pesnitve, knjige z opisi zelišč, pesmi in pravni zapisi.

Med znanja, ki jih je plemiška gospa uvrščala za svoja, je bilo branje in poznavanje Svetega pisma, njegovih nauk, etičnih in moralnih načel ter zgodovinskega izročila. Od jezikov so plemiške ženske poleg nemškega znale tudi latinskega, nekatere tudi slovenskega. Sicer pa je pismenost ostajala še vedno v ožjem krogu moškega sveta.

Kmečke deklice so začeli prav tako zgodaj vzgajati in izobraževati na področjih, ki so se nanašale na dom in družino. Odsev tega je tudi ljudski pregovor: »Hiša ne stoji na zemlji, ampak na ženi.« Mož je obdeloval njivo, ženska domena je bil vrt. Tam je gojila zelenjavo, zdravilna zelišča, kot so kamilice, žajbelj, timijan ... Običajno je med njene dolžnosti spadala tudi oskrba krav in svinj. Pri bogatejših kmetih so kasneje manj zahtevna in odgovorna dela gospodarice prepuščale deklam. To je bila molža, oskrba hleva in delo v kuhinji.

Šolsko izobrazbo so dobile le redke ženske iz meščanskega okolja, kar je bilo odvisno od njihovega stanu, položaja ter dela, ki so ga opravljale. Na splošno je za meščane veljalo, da so bili ob koncu srednjega veka bolj izobraženi kot plemiči.

Bolj izobražene so bile žene trgovcev. Znale so brati, pisati in računati, to je bilo še posebej očitno v bogatih trgovskih družinah, kjer so žene morale zastopati moške, ki so se mudili na dolgih trgovskih potovanjih. V teh okoliščinah so dekleta poučevali domači učitelji. Tradicija šolanja v Slovenskih mestih je častitljiva, saj so mesta sama poskrbela za izobraževanje predvsem dečkov. Na Ptuj so imeli organizirano šolanje že od leta 1513, vendar ni znano, če so se smele poleg dečkov šolati tudi deklice. Dekleta so izobrazbo ponavadi dobila od učiteljev iz zasebne, »zakotne« šole, ki so jo morali starši plačevati, zato je bila izobrazba meščanskih deklet na našem območju privilegij bogatejših. Tako je ohranjen pisni vir, ženitna pogodba med ptujskim gostilničarjem Antonom Zistlerjem in Marjano Vauti (Wauti), hčerjo župana v predmestju Vičava, iz leta 1784, kjer se je nevesta lastnoročno podpisala.

V Ljubljani je leta 1505 deloval zavod za vzgojo deklic, ki je bil priključen deški šoli nemških križnikov. Tako so v času protestantizma delovale v Ljubljani dobro organizirane šole in se obdržale tja do konca 16. stoletja. Leta 1608 je škof Hren na prošnjo nekega patra za šolo pri Miklavžu najel dva učitelja, za pouk deklic pa še posebej učiteljico, ki jo od takrat vedno najdemo v Ljubljani. O dekliški šoli je znanega le še toliko, da je stala na Starem trgu. V Celju se šola prvič omenja v drugi polovici 15. stoletja. V 16. stoletju je znana protestantska šola v Gavčah pri Žalcu.³

6. 1. 2. 1 Krščanski pogled na žensko

Krščanski svet je žensko razdvojil, saj jo je predstavljal kot Evo, ki je zapeljala Adama v greh in na drugi strani v popolni podobi matere Marije. Vloga Eve pri izvirnem grehu je bila močno poudarjena, kar kaže na žensko manjvrednost in hkrati njeno uničujočo spolno premoč nad »šibkim« moškim spolom. Ženske so veljale za grešna bitja, ki jih je treba imeti pod nadzorom. Vedno so morale biti podrejene, pokorne in so morale trpeti, kot uči Sveto pismo. Ženi je rekel: »Prav mnogo težav ti bom dal pri tvoji nosečnosti; v bolečinah boš rodila otroke. Po svojem možu boš hrepenela, on pa bo gospodoval nad tabo.« Takrat je ženska s poroko simbolno izgubila oblast nad svojim telesom in priimek. Od 12. stoletja naprej je evropski kulturni svet zaznamovan z Marijinim čaščenjem, nastankom mnogih cerkva »Naše ljube Gospe« ter oznanjanjem njenih kreposti: Mati Božja, Devica Marija, brezmadežno

³ Mojca Vojmer Gojkovič, Od dediščine do univerze, *Izobraževanje in zaposlovanje žensk nekoč in danes*, ur. Tjaša Mrgole Jukič (Ptuj: Zgodovinski arhiv, 1998), str. 13 – 24.

spočetje in vnebovzetje. To je bila vzornica, vseh žensk katoliškega sveta. Zaradi nje pa ženske vseeno niso bile pod popolno moško nadoblastjo.⁴

6. 1. 2. 2 Izobraževanje žensk v samostanih

Ženske so se lahko šolale le, če so vstopile v samostan. Tako so se razvijali ženski samostani, ki so oskrbovali in učili tudi zunanja dekleta plemiških in bogatih družin. Starši so zanje plačevali v denarju ali naturalijah. Ta dekleta so se po končnem šolanju lahko vrnila domov, ali pa so ostala v samostanih. Pri nas je znano dovoljenje iz 1505. leta, ko je oglejski patriarh dovolil šolanje žensk v samostanih.⁵

6. 1. 3 Ko je šolstvo uzakonila ženska - cesarica Marija Terezija

Izobrazba za ženske ni mogla ostajati samo za samostanskimi in hišnimi zidovi. Predindustrijska doba je zahtevala, da ženske dobijo tudi formalno šolsko izobrazbo. V začetku 60-ih let 18. stoletja je uvedba tovarniškega dela, ki so ga povečini uvajali v prisilnih delavnicah in sirotišnicah zajelo tudi ženske. Ko so 1763. leta na Ptuj vpeljali predenje volne, so bile ustanovljene predilske šole. Ko pa to ni uspelo, so z Dunaja ukazali, naj se uvedejo tudi s silo, če je potrebno. Določeno je bilo, da morajo te šole obiskovati otroci obeh spolov v starosti od 7. do 15. leta, ki jih starši doma lahko pogrešajo. Obstajajo podatki, da je bilo v graški sirotišnici 12 študentov, 179 dečkov in 73 deklic. Zanje je bilo načrtovanih 7 ur spanja in 10 ur dela, ostali čas pa je bil namenjen učenju pisanja in branja. Takšne šole so bile nekakšne obrtne šole, ki nimajo značaja splošnoizobraževalnih ustanov.

Leta 1774 je bila uzakonjena splošna šolska odredba »Allgemeine Schulordnung«, ki jo je uvedla cesarica Marija Terezija. Uvedla je splošno šolsko obveznost od 6. do 12. leta in poenotila strukturo šol. Uvedene so bile normalke, glavne šole in trivialke. Zakon je bil leta 1777 preveden v slovenščino. Prevod, sicer slabo razumljiv, je bil prvi uradni šolski zakon v slovenskem jeziku. Od tega časa naprej bi morale deklice enako kot fantje obiskovati šolski pouk, žal pa je bilo to lažje zapisati, kot tudi izvesti. Da so se lahko resnično izobrazile, je preteklo še veliko časa. S tem so dekleta dobila možnost za izobraževanje, vendar le nižješolsko. Srednje šole so še dolgo časa bile ženskam nedostopne.⁶

Slika 2: Marija Terezija⁷

⁴ Marija Hernja Masten, Bogaboječa, možu pokorna, preudarna, pametna, izobražena, a nešolana ženska, *Izobraževanje in zaposlovanje žensk nekoč in danes*, ur. Tjaša Mrgole Jukič (Ptuj: Zgodovinski arhiv, 1998), str. 25 – 45.

⁵ Marija Hernja Masten, Bogaboječa, možu pokorna, preudarna, pametna, izobražena, a nešolana ženska, *Izobraževanje in zaposlovanje žensk nekoč in danes*, ur. Tjaša Mrgole Jukič (Ptuj: Zgodovinski arhiv, 1998).

⁶ Mojca Vojmer Gojkovič, Od dediščine do univerze, *Izobraževanje in zaposlovanje žensk nekoč in danes*, ur. Tjaša Mrgole Jukič (Ptuj: Zgodovinski arhiv, 1998), str. 13 – 24.

⁷ <http://www.hkd.at/images/glasilo/200303/Marija%20Terezija.jpg> (april 05)

6. 1. 4 19. stoletje

V 19. stoletju se je pojavilo veliko obrtnih šol, ki so ponujale izobrazbo tako fantom kot tudi dekletom. Vendar je bila ta izobrazba usmerjena k obrti, bila je nesistematična in ni zajemala vsega, kar je zajemala splošnoizobraževalna. Sploh pa niso bile dovolj učinkovite, kajti pouk je potekal v večernih urah, ob nedeljah ali prostih dneh.

V prvih nepopolnih dveletnih srednjih šolah so bile izobraževanju deklet in žena namenjene predvsem šole za ročna dela, kot so bile čipkarske in gospodinjske šole ter šole za šivanje in krojenje. Ustanovljene so bile v začetku 20. stoletja.

Ženskam je bila skozi vse obdobje 19. stoletja kljub napredku na področju šolstva zaprta pot v srednje šole, da fakultet sploh ne omenjamo. Je pa 19. stoletje prineslo tudi nekaj sprememb: v sedemdesetih letih so bila ustanovljena ženska učiteljišča, odprte prve srednje šole za dekleta – liceji. Proti koncu stoletja pa so se, sicer le redke predstavnice ženskega spola, lahko po opravljeni maturi – zrelostnem izpitu vpisale na fakultete, vendar sprva le na filozofske in medicinske. Z ustanovitvijo javnih ženskih učiteljišč so dekleta dobila izobraževalni zavod, ki jim je omogočal izobrazbo izven obrtnega področja. Učiteljišča so bila edine javne šole, ki so nudile dekletom poleg zaposlitve tudi višjo izobrazbo. Meščanska dekleta so se odločala za učiteljski poklic, ki jim je prinesel zaslužek in neodvisnost. To so bile prve intelektualke, ki so vstopale v svet. Pri nas so začele ženske opravljati pedagoški poklic dokaj pozno, kajti ni bilo zavodov, kjer bi se izobraževale za učiteljski poklic. Posamezne predstavnice, to so bile predvsem žene učiteljev, so se skušale uveljaviti s poučevanjem najmlajših ali z učenjem ročnih del. Te so bile spretno predvsem v ročnih delih, znale pa so tudi nekoliko brati. Oblast je učiteljice uradno priznala šele, ko jim je dovolila vstop na učiteljišča. Ko so se začeli ukvarjati s psihologijo otroka in pedagogiko, so ugotovili, da je glavni pogoj za kvaliteten pouk dobra izobrazba pedagoga. Zato so proti koncu 18. stoletja ustanovili posebne seminarje za učitelje, za učiteljice pa so se začeli pojavljati šele v 19. stoletju. Izobrazba učiteljic se je dokončno uredila, ko sta leta 1868 in 1869 izšla državna zakona, z letom 1870 pa so bili ustanovljeni posebni izobraževalni zavodi za učiteljice. S tem se je začel učiteljski poklic uveljavljati tudi kot ženski poklic. V tem obdobju se je večina moških tedanjega časa upirala, da bi ženski priznala enakovrednost. Vendar se je manjšina le zavzemala za izobrazbo žensk, saj so se izkazale za sposobne tako v šoli kot tudi kasneje pri poučevanju mladine.

Oblika družinskega življenja, v katerem je žena opravljala le gospodinjska dela, rojevala in vzgajale otroke, mož pa je preživel družino, se je razblinila. Žena si je začela utirati pot v javno življenje, postala je finančno neodvisna, kar ji je učiteljski poklic zagotovo omogočal. Leta 1869 je bila izobrazba učiteljev in učiteljic z zakonom izenačena. Učiteljicam je ta zakon omejeval nekatere pravice. Določal je, da se ne smejo poročiti, če hočejo obdržati službo. Učiteljice so se zavemale za odpravo celibata, vendar so bile pri tem zelo neenotne, saj so nekatere trdile, da bi jih možnost ovirala in ne bi mogle kvalitetno opravljati svojega pedagoškega dela v šoli. S celibatom je bila povezana tudi plača učiteljic, saj so v primerjavi z učitelji dobivale za enako delo manjše plačilo. Celibat je bil odpravljen šele leta 1938. Ker so bile ves čas zapostavljene, so leta 1898 ustanovile Društvo slovenskih učiteljic. Do tedaj je bilo učiteljišče edini vir višje izobrazbe za dekleta. Leta 1872 je uredba sicer priznala dekletom, ki so obiskovale javne šole enakopravnost s fanti. Kot privatistkam jim je bil dovoljen vpis na deške gimnazije. Lahko so bile prisotne pri pouku, vendar se ga niso smele aktivno udeleževati, lahko so samo poslušale, učiti pa so se morale doma ali kakšnem zasebnem učnem zavodu, sicer pa so jih usmerjali na dekliške liceje.

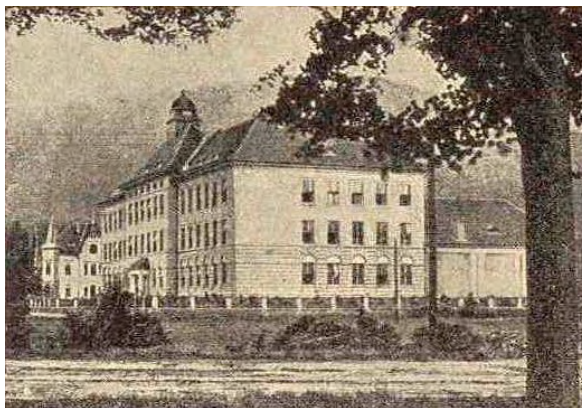
V 19. stoletju se je pojavilo vprašanje srednjih in splošnoizobraževalnih šol, ki bi bile namenjene splošni izobrazbi deklet. Dekleta so do tedaj lahko dobila splošno izobrazbo v samostanskih in drugih zasebnih zavodih, ki pa so bili tujejezični in namenjeni predvsem višjim družbenim slojem. Tako so slovenska dekleta obiskovala dekliški licej v Avstriji,

ustanovljen v Gradcu. Vendar dekliški liceji nikakor niso bili primerljivi z gimnazijami, zato dekleta niso mogla nadaljevati šolanja na univerzah.⁸

6.2 USTANOVITEV CELJSKE GIMNAZIJE

Celjska gimnazija je bila ustanovljena leta 1808. Za ustanovitev se je najbolj potegovala celjska duhovščina, kajti na vsem celjskem področju ni bilo nobene srednje šole, ki bi vzgajala otroke. Tudi prebivalci Celja in okolice so želeli, da Celje dobi gimnazijo. Največ zaslug za ustanovitev si je pridobil celjski sodnik dr. Nikolaj Lipič s tem, da je od leta 1800 do 1808 zbral 30 tisoč goldinarjev za ustanovitev šole. Vladar cesar Franc I. je na prošnjo za ustanovitev šole ugodno odgovoril, vendar pa je zahteval, da najprej odprejo prvi razred, nato pa vsako leto zaporedoma ostale razrede.

Prvi razred so odprli v hiši Tadeja Perka. Ravnatelj je postal takratni okrožni glavar Dinnersperg. Vse predmete je poučeval učitelj Johonn Anger iz Linza. Že naslednje leto so odprli drugi razred. 1810/11 so razreda prestavili v župnišče. V naslednjem šolskem letu so ustanovili še dva razreda, ki sta dobila prostore v privatnih hišah meščanov. Leta 1811 so začeli graditi novo šolsko poslopje, ki bo lahko sprejelo vseh pet razredov. Gimnazijsko poslopje je stalo na sedanjem Slomškovem trgu in je vse do leta

Slika 3: Prva gimnazija v Celju⁹

1919 služilo svojemu namenu. Leta 1919/20 so dodali še šesti razred in poslopje je zopet postalo pretesno, tako da so ga dogradili.

8. aprila 1848 je izšel odlok, s katerim je bila ukinjena dotedanja oblast krajevnega in deželnega ravnatelja. Učiteljski zbor je bil proglašen za avtonomno telo, v okviru pouka pa je bil podrejen prosvetnemu ministrstvu. V tem letu so začeli tudi s poukom slovenščine, ki jo je poučeval učitelj Valentin Konšek. Leta 1849 sta bila gimnaziji priključena še dva letnika filozofije in gimnazija je postala osemrazredna.

Borba za slovensko nižjo gimnazijo je potekala vse do leta 1895. Po večletnih pogajanjih z Dunajem so si jo le izborili.¹⁰

6.2.1 Življenje na gimnaziji v začetnem obdobju

Po ustanovitvi 1808 so učenci imeli osemnajst ur pouka na teden. Ob četrtkih je bil prost dan. Sprva so imeli velike počitnice od septembra do oktobra, od leta 1829 pa v avgustu in septembru. Konec vsakega polletja so morali dijaki opravljati izpite iz vseh predmetov. Iz enega negativno ocenjenega predmeta so lahko ob dovoljenju učiteljskega zbora delali popravni izpit.

Obvezno je bilo plačevanje šolnine, toda revnejši in dobri učenci so je bili oproščeni. Učenec, ki ni plačal šolnine, ob koncu semestra, ni smel opravljati izpita.

⁸ Mojca Vojmer Gojkovič, Od dediščine do univerze, *Izobraževanje in zaposlovanje žensk nekoč in danes*, ur. Tjaša Mrgole Jukič (Ptuj: Zgodovinski arhiv, 1998), str. 13 – 24.

⁹ Poročilo za šolsko leto 1955/56 – 1959/60. 1960. Celje, I. gimnazija v Celju, str. 4

¹⁰ Mateja Jazbec / Selen Rauter. 1989. Naša gimnazija ob 180 – letnici ustanovitve Gimnazije Celje.

Nekateri premožni ljudje, ki so razumeli potrebe dijakov, so jih podpirali s štipendijo. Pogoji za štipendijo sta bila poleg siromaštva še dober uspeh in lepo vedenje. Dijak je izgubil štipendijo, če ni izdelal razreda.

Vpliv Cerkve na šolo je bil zelo velik, saj je bilo v učiteljskem zboru tudi precej duhovnikov. Potrebna izobrazba učiteljev takrat še ni bila določena. Poučevali so učitelji z različno izobrazbo.

Vse ocene dijakov so bile objavljene. Učencev niso zapisovali po narodnosti, temveč po deželnem poreklu. Tako so bili navedeni kot Štajerci, Korošci, Hrvatje, Dalmatinci, Ogrji. Dijake s Kranjske, Primorske, Zahodne Koroške pa so označevali kot Ilirce.¹¹

6. 2. 2 Nižja gimnazija

Prvi razred nižje gimnazije je bil odprt 1895/96, ostale tri pa so odprli v naslednjih letih. Nov šolski zavod je dobil ime Cesarska kraljeva državna nižja gimnazija v Celju.

V prvem šolskem letu se je v prvi razred vpisalo 89 učencev. Kljub prevelikemu številu vpisanih učencev za en oddelek štajerski deželni šolski svet ni dovolil še enega oddelka. Verouk, latinščino, slovenščino in matematiko so poučevali v slovenskem jeziku, nemščino, prirodopis, zemljepis, zgodovino in grščino pa v nemškem jeziku. S šolskim letom 1896/97 sta bila uvedena neobvezna predmeta telovadba in petje. Večanje števila razredov je zahtevalo tudi večje število učiteljev.

Že prvo leto je bilo ustanovljeno Podporno društvo za siromašne učence. Socialne razmere dijakov samostojnih razredov so bile podobne tistim, v katerih so živeli Slovenci na popolni nemški gimnaziji. Mnogi so bili vezani na podpore Podpornega društva, Dijaške kuhinje, samostanov, zasebnikov. Po ugodni rešitvi celjskega vprašanja so se slovenski poslanci vrnili v deželni zbor. Nemci so zopet načeli vprašanje gimnazije in želeli so jo ukiniti. Gimnazija je prišla v krizo. Gimnazija je sicer ostala, vendar je prišlo do sprememb v vodstvu. 1897 je bila Državna nižja gimnazija v Celju formalno ukinjena, razredi so prišli pod vrhovno vodstvo nemške gimnazije. Imenovala se je Samostojni gimnazijski razredi z nemško-slovenskim učnim jezikom. Slovenski razredi so bili proračunsko odvisni od vladne milosti. Slovenci so že leta 1901 poslali ministrstvu spomenico, naj se v Celju ustanovi popolna slovenska gimnazija. Za ustanovitev le te si je prizadeval tudi spodnještajerski Narodni svet. Nemci so spomenici ostro nasprotovali, ker so se bali za obstoj nemške gimnazije.

Prostore slovenskih razredov je leta 1914 zasedla vojska, zato je bil pouk popoldne v zgradbi popolne nemške gimnazije. Imeli so skrčen štiri-dnevni program, ker je bilo zaradi mobilizacije premalo učiteljev. Šele čez dve leti so se zaradi prizadevanja vodje Lileka lahko vrnili v svoje prostore.¹²

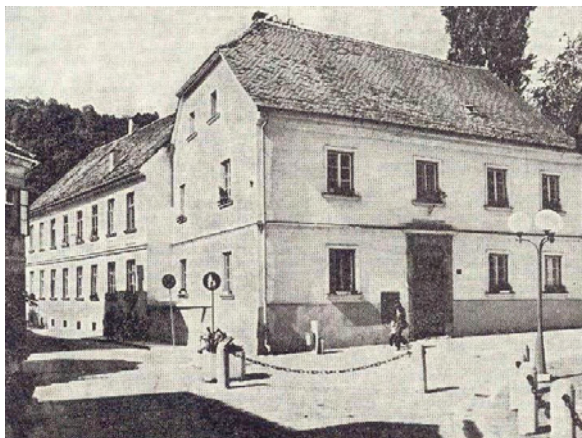
¹¹ Mateja Jazbec / Selena Rauter. 1989. Naša gimnazija ob 180 – letnici ustanovitve Gimnazije Celje.

¹² Mateja Jazbec / Selena Rauter. 1989. Naša gimnazija ob 180 – letnici ustanovitve Gimnazije Celje.

6. 2. 3 Nemška gimnazija (od ustanovitve samostojnih gimnazijskih razredov do prve svetovne vojne)

V višji gimnaziji so imeli verouk, latinščino, nemščino, geografijo in zgodovino, matematiko, prirodopis, fiziko in propedeutiko.

Slovenščino so se lahko učili kot reden predmet, bila pa je tudi eden od izbirnih predmetov. Ostali izbirni predmeti so bili petje, stenografija, telovadba in risanje. V prvih štirih letih je število učencev znatno padlo in sicer na račun Slovencev. Ta izguba je bila le navidezna, ker so ti učenci večinoma obiskovali samostojne nemško – slovenske razrede. Potem je število dijakov zopet naraščalo v korist Nemcev. To je bilo zaradi agitacije v avstrijskih deželah o pošiljanju otrok v celjsko gimnazijo, da bi se obranili pred Slovenci.¹³

Slika 4: Poslopje stare nemške gimnazije v Celju od 1808 do 1918¹⁴

6. 2. 4 Življenje na nemški gimnaziji

V prvih letih nemške gimnazije se je šolsko leto začelo 10. septembra in je trajalo do konca julija, tako da so velike počitnice trajale le šest tednov. Za vstop v prvi razred je bilo potrebno opraviti sprejemni izpit. Z letom 1855 se je šolsko leto začelo prvega oktobra in je trajalo do konca julija. Prvo polletje se je končalo v februarju, datum ni bil strogo določen. Nekaj let semestralnih počitnic ni bilo, kmalu pa so jih uvedli in so trajale pet do osem dni. Nekaj prostih dni je bilo tudi za božič, veliko noč in binkošti. Prosti so bili tudi vsi cerkveni in državni prazniki ter dnevi, ki jih je določil direktor.

Slika 5: slika z naslovnice letnega poročila iz leta 1993/94¹⁵

V šoli so vzgajali učence v strogo verskem duhu. Dijaki so morali vsak dan, razen v najhujši zimi, k maši v kapelo. Strogo obvezna je bila tudi nedeljska maša. Razen tega so morali dijaki opravljati skupno spoved. Uspeh dijakov v vseh razredih, razen prvih, je bil dober. Z uvedbo pripravljalnega razreda 1884 pa se je uspeh izboljšal tudi v prvem razredu. Za prestop v višji razred so morali dijaki iz vseh predmetov opravljati ustni in pisni izpit. Leta 1880 so ukinili te izpite. Ostali so samo ustni predmetni izpiti,

iz največ dveh predmetov, v katerih je bilo učenčevo znanje dvomljivo. Dijaki so morali plačevati šolnino. Revni učenci so je bili oproščeni. Štipendijo so izgubil, če so imeli v spričevalu negativno oceno, slabo vedenje. Če se je to popravilo, so jo pridobili nazaj.

V prvih dobah so lahko bili redni učenci gimnazije le moški. Ženskam je bilo dovoljeno opravljati privatni izpit, vendar so bile redke. Prva privatistka je bila leta 1877 Helena Walter

¹³ Mateja Jazbec / Selena Rauter. 1989. Naša gimnazija ob 180 – letnici ustanovitve Gimnazije Celje.

¹⁴ Letno poročilo Srednje družboslovna šola Celje 1982/83 – 1987/88. 1988. Celje, Srednja družboslovna šola Celje, str. 17.

¹⁵ Letno poročilo gimnazije Celje 1989/90 – 1993/94. 1994. Celje, I. gimnazija v Celju. (naslovnica)

iz Velike vasi pri Krškem, vendar je izdelala le dva razreda. V šolskem letu 1911/12 je bila uvedena nova oblika ženskega študija, to je hospitiranje. Učenke so smele biti navzoče pri pouku, vendar jih med letom niso izpraševali, ampak so konec semestra opravljale privatni izpit.

Leta 1886 so ustanovili dijaško kuhinjo, kjer so potrebni dijaki dobivali brezplačno kosilo. Zdravstveno stanje dijakov ni bilo dobro. Več zdravnikov je brezplačno zdravilo slovenske gimnazijce.

Na gimnaziji so v vseh časih bili dijaki, ki so se zanimali za kulturno in nacionalno prebujanje svojega naroda. O tem so višješolci razpravljali na tajnih sestankih. Proti koncu 19. stoletja se je nasprotje med Nemci in Slovenci še bolj stopnjevalo. Uveljavilo se je nemško združenje, katerega član ni smel govoriti s Slovencem. Če je, je bil denarno kaznovan.¹⁶

¹⁶ Mateja Jazbec / Selena Rauter. 1989. Naša gimnazija ob 180 – letnici ustanovitve Gimnazije Celje.

6.3 KRATEK ORIS BIVALNE KULTURE NA SLOVENSKEM

Večino Slovencev je v zadnjih tisoč letih živelo v enoceličnih hišah, kjer so se pod eno streho drenjali vsi člani družine in nekaj živali. V 18. stoletju se je ta trend počasi spreminjal. Hiše so dobile več prostorov, poleg osrednjega bivalnega, ki so ga še vedno imenovali hiša, še kuhinjo, predsobo in spalnico, premožnejši kmetje so imeli tudi shrambo za živila ali celo klet, ponekod še dodatno izbo za spanje, imenovano čumnata, kamra ali štibelec. Na začetku hiše niso imele oken, ali pa so bila ta zelo majhna. Bile so brez dimnikov. Z uvedbo steklenih oken so se ta povečala, z ločenim kuhalnim prostorom pa so bili dodani tudi dimniki. Tla so bila le redko lesena, po večini so bila iz shojene zemlje.¹⁷

Premožnost družine se je po navadi merila po številu postelj, oziroma, potem koliko članov družine je smelo spati na postelji. Tako je obstajala družinska hierarhična lestvica, ki je določala pravice do spanja na postelji. Ta je pripadala najprej gospodarju in gospodinji, za njima ostarelima bivšima gospodarju in gospodarici, nato pa poslom in otrokom, z izjemo dojenčkov. Zanimivo je tudi, da je postelja ena redkih stvari, pri kateri so imele ženske prednost. Ko ni bilo dovolj postelj, so imele hčere prednost pred sinovi in dekle pred hlapci. Vredno je omeniti, da so včasih bile postelje veliko polnejše kot sedaj, saj so ponekod tudi vsi otroci spali v zakonski postelji, pa čeprav so bili štirje ali še več.¹⁸

Tako je bilo na podeželju, kjer je v 19. stoletju živela večina ljudi. V mestih pa je bil položaj nekoliko drugačen, kar ne pomeni, da so bili standardi višji. Večina hiš v mestih je bila zidanih v nadstropja in pokritih s trajnejšo kritino. Zaradi neurejenih razmer so se v mestih še hitreje kot na podeželju širile nalezljive bolezni kot tifus, kolera in kuge. Najpogostejše žrtve pa so seveda bili otroci in ostareli.¹⁹

6.4 »ZGODOVINA OTROŠTVA JE MORA, IZ KATERE SMO SE PRAVKAR ŠELE ZAČELI ZBUJATI.«²⁰

Zgodovino vedno zanimajo le javna dejanja velikih osebnosti. Zato o življenju otrok skozi čas izvemo zelo malo. Le redko kje se pojavijo zapisi dogajanja med domačimi štirimi stenami in še te so ponavadi vladarske. Zgodovina se je in se še vedno osredotoča le na najpomembnejše dogodke, otroci pa so očitno bili in še vedno so na najnižjem klinu navadnosti, na dnu družbene lestvice in zato za zapisovalce zgodovine in zgodovino samo nezanimivi.²¹

Mnogi se ne zavedajo, vendar se je s tem izpustil kar precejšen del zgodovine. Otroci do petnajst let so nekdanj predstavljal tretjino ali celo štiri desetine prebivalstva. Štejejo se za neaktivno prebivalstvo, čeprav so na življenje družine in njenih članov močno vplivali že z rojstvom. Ko je otrok postal samostojen, to se je nekdanj dogajalo zelo zgodaj, je že dobil svoje naloge. Mnogi so že s petimi leti pasli razne živali. Starejši bratci in sestre so skrbeli za mlajše, z odraščanjem so se počasi spoprijemali z zahtevnejšimi opravili, dečki na polju in v hlevu, dekleta pa v gospodinjstvu. Tako so otroci nekdanj predstavljal precejšen del delovne

¹⁷ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 77.

¹⁸ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 79.

¹⁹ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 81.

²⁰ PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 22.

²¹ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 16 in 17.

sile. Ponekod so bili, ponekod še vedno so, izkoriščani kot poceni delovna sila. Časi so bili težki in mnogi so pri desetih letih že bistveno prispevali k vzdrževanju revne družine.

V zadnjem času so se zgodovinarji, psihologi in psihoanalitiki začeli zavedati teže zgodovine otroštva in jo začeli raziskovati, pri tem so skonstruirali popolnoma novo vedo, psihozgodovino.²²

Utemeljitelj te vede je Lloyd de Mause, ki trdi, da je ključ do evolucije v odnosih med starši in otroci v empatiji, sposobnosti vedno novih generacij staršev, da se vživijo v potrebe otrok in da se lahko vrnejo na v njihovo duševno starost. Pri tem pa je najpomembnejše, da stiske iz enega in drugega obdobja bolje izpeljejo, kot so to storili prvokrat v lastnem otroštvu. Pri tem pa imajo veliko vlogo njihove lastne izkušnje nege in vzgoje, ki so ju bili deležni od svojih staršev. S tem Mause razlaga evolucijo odnosov med otroci in starši, kot postopno naraščanje empatije in vse tesnejših medsebojnih odnosov. Razvoj je torej počasen, a konstanten.²³

Pri opisu otroštva ne moremo mimo mita slovenske matere, ki ga je v svojem romanu *Na klancu* dobro opisal Cankar. ki pa je očitno pretiran, saj ga je ob izidu romana izdala njegova sestra, češ da je ravno on naredil materi največ sivih las.

Slovenke so večinoma rodile doma ob pomoči izučenih babic, starejših žensk, ki so bile običajno zdravilke, zagovarjalke urokov ipd. Zaradi pomanjkljivega znanja in sredstev so bili porodi včasih dosti težji in so se veliko hitreje zapletli.

Po porodu, ko je otrok zagledal luč sveta, se je zanj mora šele začela. Kmalu je sledilo očiščenje otroka oz. krščansko izganjanje hudiča iz otroškega telesa. Kajti otrok je veljal za nečistega, ne pozabimo, da je porod še vedno veljal za nečisto dejanje. Po krstu je bil otrok očiščen s slavnimi besedami: »Pojdi v miru in gospod bo s teboj!«²⁴

Prvi ukrep trde vzgoje otroka je bilo povezovanje s povoji. Načinov, kako so otroke povijali, je bilo več, razlikovali so se predvsem po pokrajinah. Otroci so bili ponavadi poviti šest mesecev, včasih še nekoliko dlje. Povezovanje otrok je bilo nujno, saj si je bil otrok nevaren. Nepovit otrok bi si lahko potrgal ušesa, iztaknil oči, izpahnil roke ali noge ali se opraskal ipd., predvsem pa bi bil nemiren in ne bi spal. Otroke so povezovali Indijanci, v štruco, nekakšno mumijo so povezovali otroke tudi Špartanci, ki sicer slovijo kot odlični vzgojitelji.

Otroci so ponavadi imeli svoje mesto v zibelkah ali zibelkam podobnih zabojih. Izdelane so bile posebne zibelke, ki so bile postavljene tik ob postelji, kjer je spala mati, da njej ni bilo potrebno ponoči vstajati, če se je otrok vznemiril. Čeprav so zdravniki podpirali, da je otrok v bližini matere, saj je mirnejši, če jo čuti, pa mu ponavadi spanje v skupni postelji ni bilo dovoljeno. Glavni razlog je bil, da bi se mati podzavestno, včasih se je to zgodilo tudi namerno, prekotalila nanj in ga pohabila ali pa celo zadušila.²⁵

²² Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 21.

²³ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 22.

²⁴ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 48, 49, 50, 51.

²⁵ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 61 – 64.

6.5 »KDOR NE UBOGA, GA TEPE NADLOGA!«

Kaj kmalu po rojstvu so se otroci začeli zavedati družinskega življenja, ki je bilo v 19. stoletju patriarhalno. Oče je v družini predstavljal vrhovno avtoriteto, bil je gospodar zemlje in lastnik premoženja. Veljala je tudi splošna resnica zapostavljenosti žensk. Družina na Slovenskem je bila nekakšen miniaturni model takratne splošne družbe, ki je bila še nekoliko fevdalno usmerjena, vsaj na začetku 19. stoletja. Gospodinja je morala skrbeti za gospodinjstva opravila v hiši ter marsikdaj tudi za živino v hlevu, po navadi perjad in svinje, medtem ko je bila gospodarjeva domena polje in večje živali v hlevu, goveda in konji. V družini je vladala voljna in neomahljiva pokorščina. Tako je bilo tudi vsakemu otroku, rojenemu v takšno okolje, dokaj hitro vcepljena pobožnost, pokorščina, čistost, ponižnost, pridnost, zmernost, potrpežljivost, resnicoljubnost in zlasti bogaboječnost. Otroci so morali predvsem ubogati, saj z ubogljivostjo prihajajo tudi red, snaga, točnost in delavnost. Tako je veljalo, da mora otrok hitro in veselo, predvsem pa brez vprašanja izvršiti ukazano. Da je takšna vzgoja zalegla, je bila potrebna takšna trda vzgoja že od vsega začetka. Znan je rek: »ako ga tepeš s šibo, rešiš njegovo dušo pekla«²⁶ in starši so se tega pogostokrat zelo držali.

Vsi ti vzgojni cilji so bili po navadi mišljeni za otroke na splošno, torej tako za dekleta kot za fante. Le redkokdaj so se pedagogi 19. stoletja lotevali fantovske vzgoje ločeno, še redkeje dekliške.²⁷ Čeprav dobimo občutek, da so bili tako fantje kot dekleta vzgojeni v enakem duhu, to ni res. Že v rani mladosti opazimo bistvene razlike v nalogah, ki jih prevzemajo v družini. Tako so bile prve naloge dečkov starih le pet let paša živine, kasneje tudi skrb zanj v hlevu, obdelovanje polja ipd. Torej so se fantje zgledovali po očetu, kateremu so kljub strahu pridno pomagali in se od njega učili, kasneje pa so ga tudi posnemali. Dekleta pa so bila domena matere, pomagala so v gospodinjstvu, tako v kuhinji kot v vrtu. Pogostokrat so prinašala vodo ali čistila hišo, učila pa so se tudi kuhanja. Kadar je bilo v družini več otrok, so starejše sestre skrbele za mlajše brate in sestre doma, kadar pa so se otroci podili po vasi ali šli kam dlje, je vodstvo in skrb vedno prevzel najstarejši deček, ne glede na to, da je bila njegova sestra starejša.²⁸

V 19. stol je veljala tipična razdelitev vlog med moškim in žensko. Moški naj bi zastopal družino navzven, ženska pa naj bi jo krepila na vznoter. Prišlo je do diferenciacije družbenih aktivnosti, v teku tega procesa pa je moč moškega rasla in vloga ženske upadala. Takšna delitev vlog je bila pravno utemeljena. Obči državljanski zakonik avstrijskega cesarstva iz leta 1853 je jasno poudarjal, da je glava družine mož.

Zato se ne čudimo pisanju takratnih avtorjev številnih naukov in navodil, ter smernic za življenje.

Janko Serbec je v knjižici z naslovom Nauk o gospodinjstvu (1871) takole utemeljil različne vloge moškega in ženske v družini in družbi: »Den na den se trudimo možje, pridelati živež in obleko, postavljat poslopja, braniti svoj dom z orožjem, množiti blago v hiši na vse strani. Z eno besedo mi možje smo večji del tvorniki. Ve žene pa imate drugo nalogo, ve morate skrbeti za uživanje, da mu diši, da se zopet okrepeča za daljni trud; ve morate skrbeti, da se ohrani blago, po možeh pridelano.«

Polariteta spolov se je kazala v tem, da so ženske skozi skrb potomstvo na nek način biologizirali in ji dali vlogo pasivnega in trpečega dela v zakonu, medtem ko je moški, ki je

²⁶ PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 51 konec prvega odstavka.

²⁷ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 106 – 108.

²⁸ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 106 – 108.

bil običajno tudi bolj izobražen, predstavljal aktivno stran v zakonu. Že meščanska vzgoja hčera, ki naj bi postale žene, matere in gospodinje, se je usmerjala izključno na zadovoljevanje potreb bodočega moža. Tudi v zakonu je bila ženska popolnoma podrejena možu. V zakonu moškemu ni bila partnerica, temveč v najboljšem primeru pomočnica.

Janko Sernec je v knjižici *Nauk o gospodinjstvu* ženskam lepo svetoval: »Za gospodarja moraš skrbeti posebno marljivo, on terpi zavoljo tebe in dece – on te brani nevarnosti. Ne rekaj tedaj, da nočeš biti dekla svojemu možu, saj je on tudi tvoj hlapec. Dvigni se tedaj zjutraj pred svojim možem in pripravi mu , kar mu je treba doma dobiti, da se umije, obleče, obuje in zajterkuje, Vsakokrat se lepo poslovi z možem, predno zapusti hišo, nikoli naj ne hodi jezen od doma. Opoldne moraš imeti vse dodelano, predno pride mož domu. Čakati je sitno, jako sitno, dobra volja hitro mine čakajočemu ... «

Moralistični pisci poudarjajo, da je možu dana pravica do vodenja in vladanja v družini. To, kar je cesar v državi, župnik v župniji, to je tudi mož v družini. Mož je glava družine in kot tak, odgovoren za gmotno in duhovno stanje družine: »Med vsemi deli človeškega života najimenitnejša je glava ... Kar je pri telesu glava, to je pri družini mož.«

Katoliški moralisti so v 19. stol. opozarjali, da otrok nikakor ne gre razvajati, kajti vsaka razvada je huda bolezen, ki se ozdraviti ne da.

Anton Martin Slomšek je napisal kar dve knjižici z navodili, nauki in molitvami za deklice in fante. Fantom je bila namenjena knjižica *Življenja srečen pot*²⁹.

V njej je natančno opisal:

- sedem strupenih kač, ki so mladeničem posebno nevarne
- štiri spotike, mladeničem posebno škodljive
- devet strašni prepadov, mladeničem najbolj nevarnih
- popotnico mladeničem, ki v vojsko stopijo

Za dekleta je spisal knjižico *Kerščansko devištvo*³⁰.

V njej je podrobno predstavil:

- devet najhujših sovražnikov in sovražnic deviškega stanu
- deset prijatlov in prijateljic deviškega stanu

Kadar so se napotki vzgoje le ločili po spolu, so ti od deklet zahtevali predvsem nekoliko večjo ponižnost in podredljivost kot pri fantih. V francjožefovih časih so otroka pogostokrat enačili s podložnikom, kar kaže na povezanost s sistemom oblasti. Iz same besede otrok, ki v mnogih slovanskih jezikih pomeni nekakšnega podložnika, podrejenega oblasti ali očetu. Torej lahko sklepamo, da je v 19. stoletju biti otrok pomenilo biti hlapec. Mnogi otroci so doživljali svoje starše kot vladarje in so jim bili popolnoma podložni³¹.

Družinske vloge v družini so razvidne tudi iz sedežnega reda pri mizi. Tako je gospodar imel stalno mesto na koncu mize, odkoder je imel pogled na celoten prostor in vrata. Otroci pa so dobili svoje mesto za mizo ponavadi šele, ko so se naučili »pošteno« ali »lepo« jesti, kar je pomenilo obvladanje razdalje od skupne skleda do ust. Do tedaj so jedli za pečjo ali za poselsko mizo, ki je bila ločena. Kadar je bil prostor za mizo zaseden, se je po navadi prva umaknila mati, ko pa so se ob mizah začeli pojavljati stoli z naslonjalom, je častno mesto pripadalo očetu. Veljalo je tudi nenapisano pravilo, da gospodar vedno zajemlje prvi iz skleda. Kadar je imela mati pripravljeno boljšo hrano za očeta, je le-ta moral jesti v posebnem

²⁹ SLOMŠEK, A. Martin: *Življenja srečen pot; Nauki, izgledi in molitve za mladeniče*. Celovecc : Mohorjeva družba. 1868.

³⁰ SLOMŠEK, A. Martin: *Kerščansko devištvo; Nauki, izgledi in molitve za žensko mladost*. Celovecc : Mohorjeva družba. 1893.

³¹ Povzeto po: PUHAR, Alenka: *Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem*. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 106 – 108.

prostoru ali v kuhinji, da ni prišlo do zavisti. Tako je bilo tudi samoumevno, da so se morali otroci vedno zadovoljiti s slabšo in pičlejšo hrano, najboljše je bilo vedno prihranjeno za gospodarja. Otroci so morali biti potrpežljivi, saj so od vsake jedi dobili zadnji, nasploh je bilo njihovo mesto zadnje. Najhujši greh je bil, če si je otrok sam vzel hrano, pa naj je šlo za kos kruha ali pest krhljev iz peharja, saj je bil obravnavan kot tat. Dobro vzgojen otrok za hrano prosi in počaka, da jo dobi, potem pa se zahvali očetu in materi in jima poljubi roke. Odlično vzgojen otrok pa za hrano sploh ni prosil, saj je vedel, da pride na mizo, ko je čas zanjo. Otroci so bili mnogokrat lačni in prisiljeni gledati odrasle, kako jedo dobro hrano, medtem, ko so se sami morali zadovoljiti z mnogo manj. Znan je tudi običaj prosjačenja, ko so predvsem otroci pri sosednjih družinah nabirali hrano, ki pa sploh ni ostala njihova last, ampak je pogosto pripadla celi družini, tako da kljub njihovem trudu niso dobili veliko. Čeprav je bilo ravnanje z otroki zelo grobo, kar se tiče prehranjevanja, pa so marsikdaj matere, pestunje ali kuharice na skrivaj spravljale priboljške v žepe otrok in jim šepetale: »Psst, da oča ne vidi.« Tako vsi poznamo Vorančevo pripoved Levi devžej. Otroci pa so kot vedno bili iznajdljivi in so našli druge načine prehranjevanja, od rabutanja sadja poleti in jeseni, do kraje jajc ter kraje iz kašče.³²

Kar se tiče obleke in obutve, lahko povemo, da so otroci svojo prvo obutev dobili šele, ko so šli v šolo, pa še takrat je bila po navadi ponošena in prevelika. Tako so bili otroci v 19. stoletju po navadi vsaj šest mesecev na leto bosi. V zimskih mesecih so v šolo hodili le otroci, ki so imeli lastno obutev, ker pa so bili ti zelo redki, je bilo obiskovanje šolskega pouka pozimi bolj redkost.

Otroška obleka nikoli ni spadala k noši. Otroška oblačila so bila skromna in niso bila omembe vredna že, če jih primerjamo s čisto vsakdanjo obleko odraslih.³³

Ko je otrok prerasel povoje in plenice, je dobil prvo srajčko. Pri mestnih otrocih so se kmalu poleg srajčke pojavile tudi hlačke. Prve hlače so fantje dobili pri starosti treh let. Splošno so se meščanski starši mnogo bolj držali navodil za oblačenje, nekoliko premožnejši že tudi mode.³⁴

Po štirih letih življenja je vsak otrok obvladal osnovna pravila tega sveta. Naučen je bil, da mora molčati, ko odrasli govorijo, naučil se je, kdaj je treba starše vikati in kdaj onikati, vedel je, kdaj je potrebno pred starši poklekniti in jim poljubiti roko. Če je šla družina ven, na primer v cerkev, je na čelu vedno korakal oče, zadaj pa mati in za njo otroci, nikoli niso hodili vstric.³⁵

Pri šestih ali sedmih letih, ko je začel obiskovati tudi šolo, se je vsak otrok naučil pravil vedenja do tujih ljudi. Vedel je, kdaj se mora odkriti, kdaj prikloniti, kako pozdraviti, kdaj poklekniti in kako se vrniti v vrsto, ne da bi jim obrnil hrbet. Čeprav so se ta pravila zelo strogo prenašala iz roda v rod, so se sčasoma rahljala, posebej v mestih. Veljalo je splošno pravilo, da se otrok nikoli ne prosi, medtem ko morajo oni za vsako stvar prositi. Pozdravljati so morali po krščansko.³⁶

Vzgoja je bila podobna nekakšnemu krotanju živali, podobna gojenju drevja in rastlin. Tako mnogi viri navajajo navodila za vzgojo otrok kot za sadjarstvo: »Kedar otroke strahujem, si mislim, da obrezujem drevesa, in da to, kar mori drevesece, odrežem tako, da drevescu ne

³² Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 109 – 112.

³³ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 116 – 118.

³⁴ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 119 in 120.

³⁵ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 127 in 128.

³⁶ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 129 in 130.

škodujem.«³⁷, »Hrošči se radi primejo drevesc in jih oglodajo, slabe navade pa pokvarijo nežne otroke, ako jih starši skrbno ne otesajo.«³⁸, »Otrok je kot drevsece, ki ga je treba prirezovati, mora se mu privezati kakšen količek ali preklica, da ravno in lepo raste.«³⁹, »Drevje, ki se preveč košati, zarodi malo sadja ali pa nič. Taka se godi tudi mladini, ki se baha in bogato vede; le malo ima in malo velja.«⁴⁰, »Treba je včasih odraščene otroke neutegoma deržati, jih pravzaprav ukrotiti; tedaj sme odgojitelj, če drugi boljši pripomočki ne zadajo, po šibo seči ... Mladost, posebno moška je po svoji naravi bolj divja in se ne da ukrotiti, dasiravno že zavoljo tega ni hudobna. Treba jo je večkrat brzdati.«⁴¹ in »Oj očetje in matere! nadejte malim svojim uzde, vzemite v levico vajet, šibo pa v desnico, vodite jih po pravej poti, ako se pa vstavlja ali na stran hočejo, pa najte šibo peti!«⁴² Večino navodil je slovenska pedagogika našla v Svetem pismu. Mnoga pedagoška navodila so spodbujala uporabo sile in predvsem šibe, češ da je treba otroka ustrahovati in iz njega spodiš hudiča. Da so imeli starši še manj pomislekov, so poskrbeli nagovori, da otrok ne bo umrl, če ga udariš s šibo in da otroka sovražiš, če mu ne pomagaš s šibo, in ga ljubiš, če ga s šibo držiš v strahu, saj to prinese modrost.⁴³

Skrivnost vzgoje je bila na Slovenskem vedno skrita v palici. Tako je nekoč s prižnice povedal Anton M. Slomšek: »V hiši, kjer so otroci, potrebne sta dve reči: Kristusova podoba na steni, pa šiba v kotličku: pa šiba naj bo le zdravilo, pa ne vsakdanja hrana. Preveč in premalo škoduje.«⁴⁴ in »Kjer so otroci, mora biti doma tudi šiba, to je stara resnica in pravica. Kjer ni pri deci šibe strahovalke, tudi pokorščine ni ... Oča in mati brez šibe in pa kralj brez meča izgubijo hitro čast in oblast.«^{45 46}

Kljub tako pogostemu tepežu, so bili otroci le redkokdaj tepeni z roko. Starši so največkrat za tepež uporabljali posebna orodja ali orožja: palice, kot so leskovka, brezgovke, štaberle ..., jermen, biče ter domača orodja, kot kuhalnice, burkle, metle, loparje, vrvi, kneftre, pasove, ravnila, verige, lopate, rovnice, škornji ali celo deli pohištva. Glavna razlika med roko in orodjem je predvsem, da je roka ponavadi predmet presenečenja in deluje predvsem afektivno in manj boleče, čeprav je učinek enak. Pri orodju ni bilo tega presenečenja, bilo pa je veliko bolj boleče. Tako je nepričakovana klofuta dostikrat zaleгла veliko bolj kot pa nekaj krepkih udarcev z leskovko. Zanimiva kazen v meščanskih družinah je bila, da je otrok dobil krajcarje in je moral sam iti kupiti štaberle, ki so jih potem starši pogostokrat polomili na njih. Palica oziroma predmet, s katerim so otroke ustrahovali je imel ponavadi v hiši neko častno mesto,

³⁷ PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana: Studia humanitarias. 2004, str. 134.

³⁸ PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana: Studia humanitarias. 2004, str. 134.

³⁹ PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana: Studia humanitarias. 2004, str. 134.

⁴⁰ PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana: Studia humanitarias. 2004, str. 134.

⁴¹ PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana: Studia humanitarias. 2004, str. 135.

⁴² PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana: Studia humanitarias. 2004, str. 135.

⁴³ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana: Studia humanitarias. 2004, str. 134 – 136.

⁴⁴ PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana: Studia humanitarias. 2004, str. 136.

⁴⁵ PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana: Studia humanitarias. 2004, str. 136.

⁴⁶ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana: Studia humanitarias. 2004, str. 136 – 140.

podobno kot Kristusova podoba. Seveda pa sile in šibe pri vzgoji niso uporabljali le starši doma, bila je tudi poglavitno vzgojno sredstvo za vajence kot tudi za šolarje.⁴⁷

Strah je bil v 19. stoletju poglavitno vzgojno sredstvo. Pa ne mislimo tukaj samo na tepež s palico, ustrahovanja je bilo veliko več. Že samo verovanje je strah pred Bogom. Tako so bili otroci v nenehnem strahu, strah jih je bilo kazni, če niso bili pridni, strah jih je bilo hoditi v cerkev, strah jih je bilo, ko so se zvečer prepozno vračali domov ... Verjeli so, da na nje vsepovsod prežijo neki zli duhovi, ki jih bodo ugrabili, če ne bodo pridni ali če bodo storili kaj narobe, če pa bodo pridni, bodo nanje pazili angeli varuhi in Bog sam. Kar spomnimo se besed, ko te je obiskal sv. Miklavž in te vprašal, če si bil kaj priden, nato pa si dobil ali šibo ali sladkarije, seveda pa hudobne otroke še dodatno kaznujejo parklji. Podobno je skoraj z vsemi prazniki, čeprav jih je bilo nekdaj precej manj. Dobro nam je znana tudi teta Pehtra, s katero so starši strašili visokogorske pastirje, slavni Kekec pa se ji uspešno postavil po robu in tako premagal največji strah marsikaterega pastirja.⁴⁸

Pri vsem tem je vredno omeniti, da so bili dečki veliko bolj zaželeni kot deklice. Fantje so bili dediči, nadaljevalci rodu ter nosilci in ohranjevalci imena. Zaradi vsega tega so bili otroci v 19. stoletju večkrat nadloga kot nagrada.⁴⁹

Znano pa je tudi, da so bili otroci pomembna delovna sila in so bili tako izkoriščani že v 18. stoletju, ko je cesarica Marija Terezija zahtevala, da se po sirotišnicah uvede v nekatere prisilne delavnice. Sirotišnice so začele množično sprejemati otroke z ulice ter jih usmerjati v delo. To je bilo za mnoge industrialce zelo priročno, saj so otroci v sirotišnicah delali zastonj, v zahvalo za njihovo delo pa je bil tovarnar dobrodušen do sirotišnice in ji je nekoliko pomagal pri vzdrževanju teh otrok. V 19. stoletju so se začele pojavljati prve zahteve po šolanju otrok in ne njihovem takojšnjem zaposlovanju. Zaposlovanje otrok je počasi postalo nečastno. Otroško delo pa je bilo zaradi velikih dobičkov zelo težko izkoreniniti.⁵⁰

Seveda ni bila otroška delovna sila izkoriščana le v industriji in doma na kmetiji, kjer je sicer delo potekalo veliko bolj sproščeno in humano, saj so otroke nadzorovali starši, ki k sreči v njih niso videli le poceni delovne sile. Mnogi otroci so se morali odpraviti v vajeništvo. Vajeništvo je bila zelo razširjena oblika učenja, ki jo je bilo kljub temu, da je vajenec po navadi opravil veliko dela, treba plačevati.⁵¹

6.6 OTROCI IN ŠOLA

Kljub temu, da so starši otroke večinoma uporabljali za delovno silo doma in na polju, so nekateri svojim otrokom želeli dobro in so jih poslali v šolo. Tisti, ki so imeli nekoliko bolj premožne in razsvetljene starše, so kmalu odšli s kmetije v mesto k obrtnikom, kjer so se učili za pomočnike ali pa v šolo kot dijaki. Mnogi so zapustili dom že s sedmimi leti. Imeli so srečo, saj je večina njihovih revnejših vrstnikov pristala med pastirji, deklami in hlapci pri gruntarjih. S tem so starši prebili začarani krog hlapčevanja, najbolj pridni pa so se z nekaj dela lahko povzpeli z najnižjega klina hierarhične lestvice tudi zelo visoko, saj so mnogi imeli ugledne poklice, bili so: zdravniki, odvetniki, duhovniki ... Starši so mnogokrat v šolarje,

⁴⁷ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 145 in 146.

⁴⁸ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 172 -210.

⁴⁹ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 211 – 253.

⁵⁰ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 282 – 287.

⁵¹ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 302 – 306.

dijake in vajence veliko vložili, kar pa so seveda spremljale različne pridige in grožnje, kot: »Če se ne boš v šoli pridno učil, se boš šel pa za čevljarja učiti.« Ker pa so se šolali zelo daleč od doma, nekateri so imeli do doma več deset kilometrov, je to za marsikoga pomenilo izgon z doma, saj v takratnih časi ni bilo hitrega transporta in so mnogi videli dom šele po štirih ali petih letih. Sami so morali skrbeti zase, mnogi so bili tudi zelo prestrašeni. Bila je navada, da so otroke v uk pošiljali kar se le da daleč. Tako so mnogi obiskovali gimnazije na tujem, vajenci so pa kljub domači obrti odhajali v vajeništvo v zelo oddaljena velika mesta, najpogosteje v Celovec.⁵²

Šola je danes nekaj samoumevnega, vendar je bila v 19. stoletju nekakšna novost. Šola je imela največjo vlogo pri opismenjevanju, ker pa šolo vsi poznamo, je ne bomo posebej obravnavali, bolj se bomo osredotočili na vzdušje v šoli, s tem pa poskušali ugotoviti, zakaj so naši predniki občutili do šole takšen odpor, saj so jo večinoma zelo sovražili. Na to nas spominjajo besede Ivana Cankarja: »Do grla se mi je zagabila šola,«⁵³ in še mnogih drugih. V šolah je na splošno vel nek strah, ki je bil edinstven in mogočen. Otroke je bilo strah že same stavbe, kaj šele učiteljev in profesorjev, ki so imeli močno avtoriteto tudi med starejšimi ljudmi. Velike razlike med osnovnimi, ljudskimi šolami in realkami ter gimnazijami v samem vzdušju ni. Pomembnejša razlika je, da v 19. stoletju realk in gimnazij dekleta niso smela obiskovati, medtem ko so bila na osnovnih šolah enakovredno zastopana, čeprav je o njih slišati dosti manj, pa naj je vzrok za to njihova pridnost ali pa uspešnost. Ljudske šole so bile večinoma slovenske, gimnazije pa so bile skoraj vse nemške, kar je pomenilo, da je pouk potekal v nemščini, kar pa je pri prebujajočih se Slovencih mnogokrat že samo po sebi prinašalo odpor in sovraštvo. Mnogi so kljub rani mladosti že bili močno narodno usmerjeni in so bojkotirali nemški jezik, ki je seveda bil obvezen, za to pa jih je nemalokrat doletela kazen, ali celo izgon iz šole.⁵⁴

Šola je otroke popolnoma in sistematično demoralizirala. Nihče se ni oziral na svojega sošolca, pomembno je bilo samo, da si bil ti na ugodnejšem kot drugi. Pojavilo se je tožarjenje in špecanje, mnogi so imeli zaradi vohunstva v razredu pri učitelju posebne privilegije. Znano je, da so kloštrski otroci nagajali ostalim tako, da so jim na skrivna mesta nastavljali denar, ki so ga revni seveda vzeli, ko pa jih je učitelj zasliševal, če je kdo kaj našel, je nastal velik problem, saj se nihče ni javil, vsi so bili obtoženi tatvine, mnogokrat pa jih je doletela tudi kazen. Kazni so vedno doletele vse, ni bilo pomembno, kdo je bil krivec. Kolektivna kaznovanja so bila najhujša, saj se je marsikateri šolar znašel pred vrati šole nedolžen. Učitelji so otroke prezirali, kar se pokaže v zmerljivkah. Mnogi so se že v prvem razredu naučili nemških besed: »Du Esel du!« in ko je učitelj dodal še slovenski prevod, je bil marsikdo prepričan, da je resnično pravi osel. Kako kruti so bili profesorji do učencev, je vidno iz spomina Valentina Zarnika: »Sedeli smo dečki natlačeni kakor slaniki v sodu in s komolci smo se suvali na desno in levo, ker ni bilo mogoče, da bi imelo zadosti prostega gibanja v jednej šolskej klopi ... Vsi šempeterski akademiki so bili s tem zmerjanjem prav zadovoljni, ako bi bilo samo pri tem ostalo. Ali prišel je tudi potres, sličen tistemu zadnjič v Zagrebu. Gospod učitelj so namreč, ko je kateremu izmed nas špiritusa zmanjkalo, s celo pestjo tako zaušnico primazal, da je vseh petnajst glav v jednje klopi skupaj trčilo. Klofuto je večji del dobil tisti, ki je na konci klopi sedel, in mej temi nesrečniki bil sem tudi jaz. Pri tistem je bil potres, kakor zadnjič v Zagrebu, kar sedem solnc je na jednokrat videl, potem pa veliko temo brez meseca. Pri drugem je bil potres samo še take moči kot v Brežicah – in tako

⁵² Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 350 – 353.

⁵³ PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 369.

⁵⁴ Povzeto po: PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 368 – 370.

čedalje manj in manj – da je petnajsti pri zidi sedeči samo še malo vibriranje čutil.«⁵⁵ Razredi so imeli ponavadi tri dostojanstvenike: prvi je bil »obermusteršilar«, drugi jih je dajal s palico na zadnjo plat, tretji pa je gospodu učitelju po tobak hodil. Med pisalnimi urami so morali nekateri za kazen pred klopi in na tleh na trebuhu ležeči pisati, pri tem pa se je nemalo kdaj zgodilo, da je koga od kaznovanih učitelj z nogo brcnil, učenec pa je z glavo v črnlnik butnil in ga po možnosti tudi polil. Nek ljubljanski učitelj je imel zanimivo kazen, učenci so ji rekli kar »rajtšola«. Ko je kdo učitelja zelo ujezil, ga je ta poklical pred kateder in začel šteti: »eins, zwei, drei«. Vsakdo je vedel, da mora pri »eins« začeti bežati, kajti če je čakal na »drei«, je od učitelja dobil tako krepke udarce, da je komaj hodil. Vsi so zbežali, in tako je na »drei« učitelj skočil za njimi ter jih s palico po šoli lovil. To se je dogajalo med klopmi po celi šoli, v občem smehu. Po kakšnih petih minutah se je vse skupaj končalo, ko se je učitelj upehal in se smeje usedel za kateder. Mnogi so jo med begom le malo ali pa nič dobili po zadnji plati, marsikdaj pa je udarec priletel na čisto nedolžnega učenca. Pogosta metoda kaznovanja je bilo prenašanje osla okoli vratu. Ta in podobne zasramovalne kazni so bile v prvi polovici 19. stoletja zelo pogoste. Vzgojne metode v šoli so se v drugi polovici 19. stoletja močno spremenile. Nasilnega tepeža in ostalih skrajnih kazni ni bilo več. Vse bolj pa se je uveljavljala zelo tanka palica, ki je služila udarcem po roki. Ti so ponavadi zelo pekli, vendar trajnejših poškodb le ni bilo, zastraševalni učinek pa je bil prav tak, če ne še večji, saj so morali otroci sami nastaviti in držati roke. Poleg šibe, ki je redno pela v razredu so se učitelji posluževali še klofutanja, lasanja in vlečenja za ušesa. Seveda so imeli določeni učitelji še svoje specialne metode. Ena takšnih je bilo »poštavhanje«, ko je učitelj učencu glavo sunil nazaj, pri čemer je povzročil velike bolečine. Pri tem pa je izgovarjal besede v nemščini: Mark heraus, D... hinein; du sollst ein weinger Esel sein!«, kar bi bilo v slovenskem prevodu pomenilo: Mozeg ven, d(rek) noter, ostani osel za vekomaj).

⁵⁵ PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja ; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004, str. 372 in 373.

7. IZSLEDKI IN RAZPRAVA

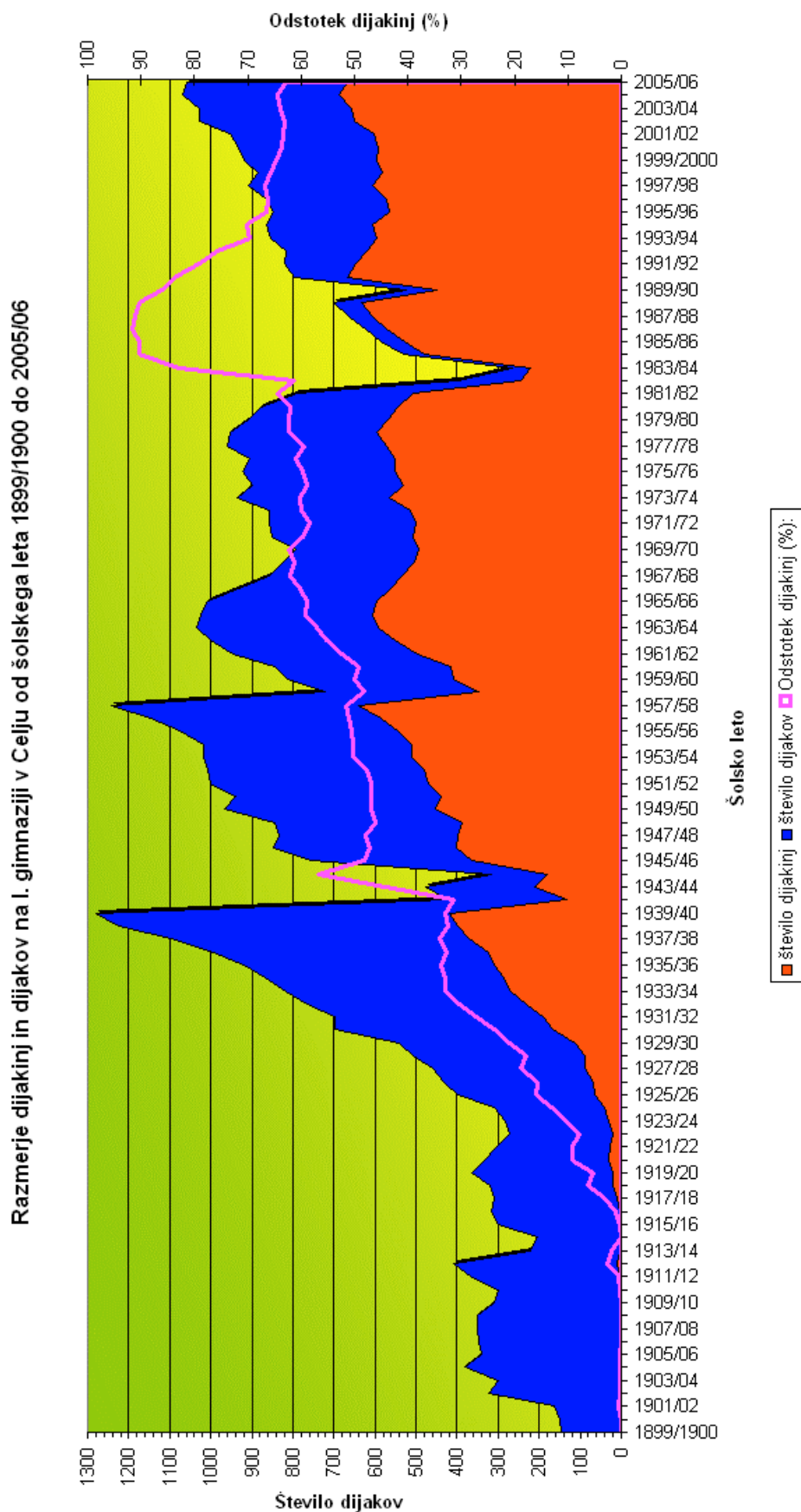
7.1 ŽENSKE V IZOBRAŽEVANJU NA I. GIMNAZIJI V CELJU V 20. STOLETJU

Z namenom poenotenja je bil leta 1901 sprejet zakon o licejski maturi in s tem so leta 1902 na graškem liceju opravila maturo že prva dekleta. Absolventke mature so imele možnost nadaljnje izobrazbe, vpisale so se lahko na višjo gospodinjstvo šolo na Dunaju ter v poštne in brzojavne tečaje. Kasneje so se lahko vpisale tudi kot izredne slušateljice na filozofske fakultete.

Leta 1912 pa je nov statut o licejih, ki je bil enak do dekliških in deških licejev, določil dvostopenjskost, sicer štirirazredno nižjo in trirazredno višjo stopnjo. Na Slovenskem smo dobili dekliške gimnazije šele po razpadu Avstro-Ogrske, leta 1919, medtem ko so bile deške gimnazije po Sloveniji že močno razširjene.

7.1.1 Analiza grafa - dijakinje

Statistiko smo zbirali od začetka 20. stoletja dalje, saj je bila prva dijakinja vpisana v šolskem letu 1901/02. Z zbiranjem Letnih poročil ni bilo težav, ker smo našli skoraj vse letnike. Manjkajo nam le 1940/41, 1942/43, za ti dve leti imamo znano le število maturantov, zato smo se odločili, da ju iz grafa izpustimo, ker kvarita povprečje in občutno spremenita njegov izgled in ne prikazeta dejanskega stanja. Ponekod so nam manjkali tudi podatki osmega razreda gimnazije, ki pa smo ga s pomočjo predhodnega leta nadomestili. Zanimali so nas predvsem podatki o številu vseh dijakinj in dijakov od 1. do 4. oziroma od 1. do 8. letnika. Gimnazija ni bila vedno štiriletna, kot jo poznamo sedaj, ampak je to postala leta 1958, ko se je novo šolsko leto 1958/59 začelo s polovičnim številom razredov. To pojasni znaten padec števila dijakov, po tem ko si je gimnazija pridobila skoraj enako kapaciteto, kot jo je imela tik pred drugo svetovno vojno. Takrat je predvidoma dosegla vrhunec, saj je imela za šolsko leto 1939/40 vpisanih 1278 dijakov, medvojnih podatkov, razen maturantov za šolski leti 1940/41 in 1943/44, nismo uspeli izbrskati. Šola je bila med 2. svetovno vojno tudi zaprta. Zaradi vpoklica tako profesorjev kot tudi nekaterih dijakov, je po končani vojni začela v šolskem letu 1945/46 s 754 dijaki, skoraj polovica, 363, je bilo deklet. Pred ukinitvijo osemletne gimnazije je bilo v šolsko leto 1957/58 vpisanih 1241 dijakov, od tega je bilo kar 640 dijakinj ali 51,5 odstotkov. Tu se je začel delež deklet večati, vse do šolskega leta 1986/87, ko so dekleta prevladovala na Družboslovni srednji šoli, kot se je takrat imenovala I. gimnazija v Celju, z 91,50 odstotki. Po ponovni uvedbi splošne štiriletna gimnazije je začelo število deklet rahlo upadati. Letos, leta 2005 je deklet 64,5 odstotkov, gimnazija pa je v času svoje štiriletna usmeritve dosegla nov rekord s 1067 vpisanimi.

Graf št. 1: Razmerje dijakov in dijakinj na Celjski gimnaziji v 20. stoletju.

Tabela 1: Statistični podatki o številu dijakov in dijakinj na Celjski gimnaziji v 20. stoletju⁵⁶

Leto:	Število dijakov	število dijakinj:	Št. vseh dijakov	Odstotek deklet (%)	Leto:	Število dijakov	število dijakinj:	Št. vseh dijakov	Odstotek deklet (%)
1899/00	147	0	147	0,00	1953/54	507	512	1019	50,25
1900/01	150	0	150	0,00	1954/55	507	512	1019	50,25
1901/02	164	1	165	0,60	1955/56	532	543	1075	50,51
1902/03	321	1	322	0,31	1956/57	562	585	1147	51,00
1903/04	299	1	333*	0,33	1957/58	601	640	1241	51,57
1904/05	379	1	380	0,26	1958/59	375	347	722	48,06
1905/06	339	1	340	0,29	1959/60	406	408	814	50,12
1906/07	347	0	347	0,00	1960/61	429	416	845	49,23
1907/08	350	0	350	0,00	1961/62	450	496	946	52,43
1908/09	349	0	349	0,00	1962/63	447	552	999	55,25
1909/10	310	1	311	0,32	1963/64	444	591	1035	57,10
1910/11	298	1	299	0,33	1964/65	418	606	1024	59,18
1911/12	365	2	367	0,54	1965/66	414	594	1008	58,93
1912/13	399	11	410	2,68	1966/67	372	562	934	60,17
1913/14	216	4	220	1,82	1967/68	325	533	858	62,12
1914/15	203	0	203	0,00	1968/69	320	505	825	61,21
1915/16	298	1	299	0,33	1969/70	299	493	792	62,25
1916/17	313	3	316	0,95	1970/71	344	507	851	59,58
1917/18	300	10	310	3,22	1971/72	357	500	857	58,34
1918/19	299	20	319	6,27	1972/73	344	515	859	59,95
1919/20	345	19	364	5,21	1973/74	372	564	936	60,25
1920/21	304	31	335	9,25	1974/75	370	530	900	58,89
1921/22	276	28	304	9,21	1975/76	372	551	923	59,70
1922/23	250	21	271	7,75	1976/77	354	552	906	60,92
1923/24	252	29	281	10,32	1977/78	389	571	960	59,48
1924/25	268	40	308	12,99	1978/79	360	594	954	62,26
1925/26	334	63	397	15,87	1979/80	342	567	909	62,38
1926/27	363	68	431	15,78	1980/81	332	545	877	62,14
1927/28	372	87	459	18,95	1981/82	282	508	790	64,30
1928/29	418	90	508	17,72	1982/83	155	244	399	61,15
1929/30	428	114	542	21,03	1983/84	45	220	265	83,02
1930/31	530	166	696	23,85	1984/85	51	481	532	90,41
1931/32	508	191	699	27,32	1985/86	56	528	584	90,41
1932/33	533	232	765	30,32	1986/87	53	571	624	91,51
1933/34	547	269	816	32,97	1987/88	59	606	665	91,13
1934/35	583	286	869	32,91	1988/89	68	632	700	90,29
1935/36	609	309	918	33,66	1989/90	73	450	523	86,04
1936/37	670	324	994	32,59	1990/91	128	667	795	83,90
1937/38	725	372	1097	33,91	1991/92	172	648	820	79,02
1938/39	826	398	1224	32,51	1992/93	200	618	818	75,55
1939/40	858	420	1278	32,86	1993/94	260	595	855	69,59
1941/42	289	132	456*	31,35	1994/95	259	606	865	70,06
1943/44	265	221	486	44,33	1995/96	284	564	848	66,51
1944/45	137	181	318	56,92	1996/97	293	573	866	66,17
1945/46	391	363	754	48,14	1997/98	303	605	908	66,63
1946/47	448	401	849	47,23	1998/99	304	582	886	65,69
1947/48	434	399	833	47,90	1999/2000	324	594	918	64,70
1948/49	455	388	843	46,02	2000/01	339	592	931	63,59
1949/50	515	452	967	46,74	2001/02	350	602	952	63,24
1950/51	499	439	938	46,80	2002/03	380	649	1029	63,07
1951/52	531	469	1000	46,90	2003/04	373	656	1029	63,75
1952/53	526	480	1006	47,71	2004/05	379	688	1067	64,48
					2005/06	394	666	1060	62,83

⁵⁶ Opombe in viri tabele na naslednji strani.

Opombe in viri tabele⁵⁷

7. 1. 1. 1 *Obdobje pred in med prvo svetovno vojno, od šolskega leta 1899/1900 do 1918/19*

Že vse od ustanovitve Celjske gimnazije od leta 1808 dalje so se Slovenci borili za samostojno gimnazijo, na kateri se bo poučevalo v slovenščini. Od leta 1900 dalje pa so imeli Nemci čedalje večji vpliv. Gimnazija je bila nemška, obstajala pa je slovenska nižja gimnazija, v kateri so se šolali samo Slovenci. Slovensko govoreči fantje so bili v manjšini. Našli smo vir, ki trdi, da se je prva privatistka na gimnazijo vpisala leta 1877 in je izdelala dva razreda. V tem obdobju se je v prvi letnik takrat osemletne gimnazije vpisalo prvo dekle v šolsko leto 1902/03. S pomočjo razrednic smo ji sledili in ugotovili, da je uspešno opravila nižjo gimnazijo, ki se lahko meri s sedanjo osnovno šolo. Na višji in nižji gimnaziji je bilo takrat od 300 do 350 dijakov, ki pa so bili povečini nemškega rodu. Ko je to dekle leta 1906 zaključilo s šolanjem, je nastopilo krajše obdobje brez deklet, nator pa se začne njihovo število počasi vzpenjati. Podatkov, koliko deklet se je šolalo na nižji in koliko na višji gimnaziji, nimamo. V šolskem letu 1909/10 se pojavi eno dekle, čez dve leti še eno. V šolskem letu 1911/12 pa je bila v višje gimnazijsko šolanje vključena nova oblika šolanja, hospitiranje. Učenke so smele biti navzoče pri pouku, vendar jih med letom niso izpraševali, ampak so konec semestra opravljale privatni izpit. V šolskem letu 1912/13 se število povzpne na 11 deklet, naslednje leto pa spet upade. V šolskem letu 1914/15 nemška vojska zavzame prostore nižje, slovenske gimnazije in Slovenci so se prisiljeni šolati v popoldanskem času, ko je bila stavba nemške gimnazije prazna. To je privedlo do skrčenega programa, kajti primanjkovalo je učiteljev in starejših učencev, saj so bili vpoklicani v vojsko. Ti učenci so lahko opravljali izredno maturo, ki je bila med vojno pogosta. Mnogo jih je padlo. Vse to je povzročilo nezadovoljstvo in močne želje po miru.

V obdobju vojne je število deklet spet močno upadlo, saj se je šele v letu 1917/18, ko se je nižja gimnazija po velikih prizadevanjih vodje Lileka spet vrnila v prejšnje prostore, na gimnazijo vpisalo 10 deklet. Po I. svetovni vojni je število deklet stalno raslo. Takšen naval je verjetno povzročila ukinitve nemške gimnazije in preselitev nižje gimnazije v nove prostore, kjer je že pred vojno potekal pouk nemške gimnazije ter uveljavitev slovenščine kot materinščine. Nemščina je še vedno ostala obvezen tuj jezik. V višjih razredih se je uvedla tudi srbohrvaščina z eno uro na teden. Število nemških razredov je tako upadlo, da niso imeli več pogoja za obstoj. Leta 1919 se je končalo obdobje nemške gimnazije.

⁵⁷ Poročilo za šolsko leto 1951/52 – 1954/55. 1955. Celje, Ravnateljstvo I. gimnazije Celje.

Poročilo za šolsko leto 1955/56 – 1959/60. 1960. Celje, I. gimnazija v Celju.

Letno poročilo gimnazije v Celju 1960/61 – 1964/65. 1965. Celje, I. gimnazija v Celju.

Letno poročilo gimnazije v Celju 1965/66 – 1969/70. 1970. Celje, I. gimnazija v Celju.

Letno poročilo gimnazije v Celju 1970/71 – 1976/77. 1977. Celje, I. gimnazija v Celju.

Letno poročilo gimnazije v Celju 1977/78 – 1982. 1982. Celje, I. gimnazija v Celju.

Letno poročilo Srednje družboslovna šola Celje 1982/83 – 1987/88. 1988. Celje, Srednja družboslovna šola Celje.

Letno poročilo gimnazije Celje 1989/90 – 1993/94. 1994. Celje, I. gimnazija v Celju.

Letno poročilo I. gimnazije v Celju 1994/95 – 1998/99. 1999. Celje, I. gimnazija v Celju.

Letno poročilo I. gimnazije v Celju 1999/2000 – 2003/04. 2004. Celje, I. gimnazija v Celju.

Zgodovinski arhiv Celje, fond Gimnazija Celje, fasc. 6 – 14, 33 – 42, 56 – 62, 66 – 67.

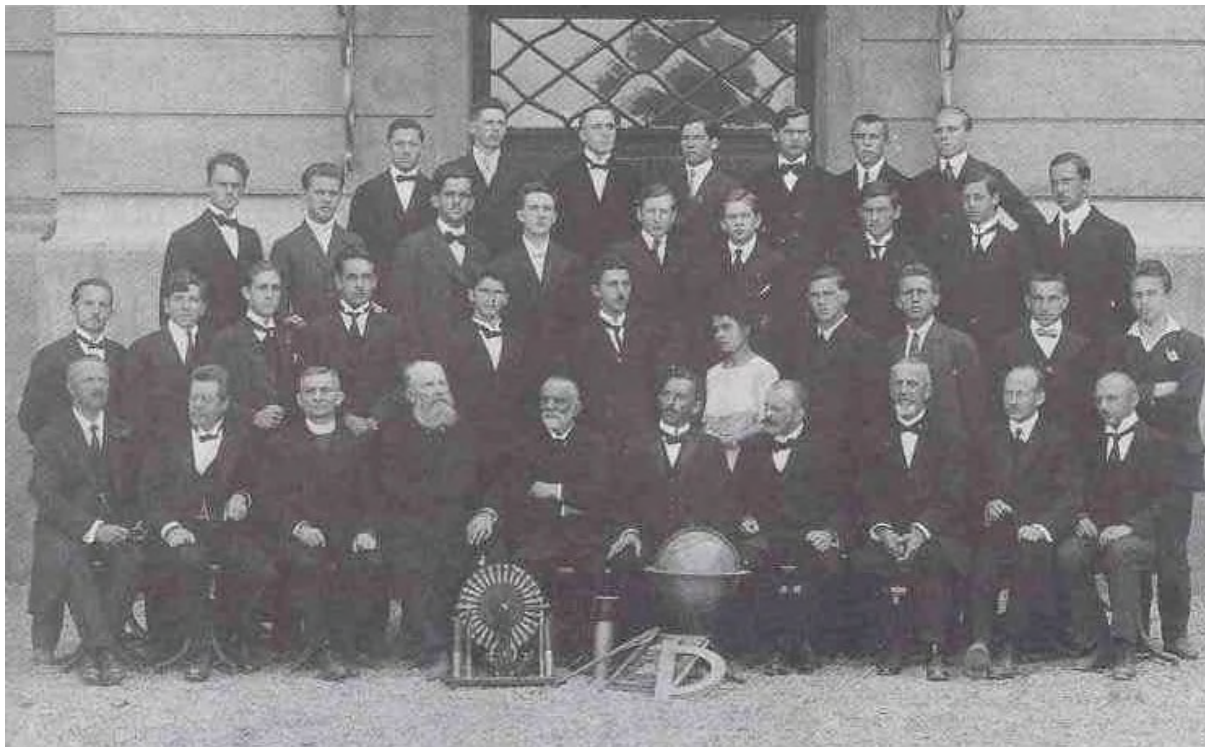
* Manjkajo nam podatki za 8. razred, zato smo poiskali število dijakov 7. razreda iz predhodnega leta, vendar to število ni povsem zanesljivo, saj je bil v tistih časih vsip kar velik.

7. 1. 1. 2 Obdobje med obema vojnama, od šolskega leta 1919/20 do 1939/40

S šolskim letom 1919/20 so se odprla vrata v novo gimnazijo in novo obdobje. Lastnik zemljišča in zgradbe je leta 1912 stavbišče odstopil pod pogojem, da se v novi šoli ne bo nikoli poučevalo v slovenščini. Zgodilo se je ravno obratno in gimnazija je postala slovenski učni zavod, kjer so se morali vsi učiti slovensko.

V začetku je bila nova slovenska gimnazija humanistična. Z odlokom 21. avgusta 1919. leta je bil zavod spremenjen v realno gimnazijo z latinščino od prvega leta dalje, namesto grščine v tretjem razredu pa so uvedli francoščino. Preobrazba je bila postopna, tako da so dijaki, ki so začeli šolanje v humanističnem načinu, po tem načrtu tudi opravili maturo.

V novo šolsko leto je zakorakalo 364 dijakov, od tega 19 deklet. Razmerje je ostajalo približno enako vse do konca šolskega leta 1924/25, ko je začelo število dijakinj močo naraščati.

Slika 6: Fotografija maturantov iz leta 1922. V prvi vrsti predvidoma sedijo profesorji, zadaj pa so dijaki, med fanti je tudi eno dekle⁵⁸

Vzrok za naraščanje števila deklet in dijakov na splošno je Pribičevićeva šolska reforma, ki je sredi šolskega leta 1923/24 vse srednje šole pri nas izenačila z realnimi gimnazijami v Srbiji. Izenačenje pa je prineslo še veliko drugih sprememb. Ukinjeni sta bili šolnina in vpisnina, kar je verjetno spodbudilo uka željne otroke iz revnejših družin. Leta 1936/37 so namesto polletij uvedli trimesečja. Učenci so dobili dijaške knjižice. Vanje so beležili opombe o učenčevem napredku in vedenju, ob koncu trimesečja pa še ocene iz predmetov. Odpravili so tudi sprejemni izpit in uvedli malo maturo za absolvente četrtega razreda.

Že takoj so deklice hospitantke postale redne učenke. To je privedlo do množičnih vpisov deklet, saj se je odstotek učenk od reforme do 1932. leta dvignil z deset na trideset. V tem letu je bilo vpisanih 191 dijakinj, naslednje leto že 232. Skupno je bilo na šoli 765 učencev.

Po letu 1930 so opustili nekatere novosti. V šolskem letu 1933/34 so zopet uvedli polletja, 1937/38 so ponovno uvedli sprejemni izpit za prvi razred. Ponovno je bila uvedena šolnina, ki se je plačevala po davčni lestvici od premoženja učenčevih staršev in učenca samega. Šolnina je bila za vse razrede enaka. Leta 1931 je bila uvedena pristojbina 20 din za zdravstveni fond.

⁵⁸ Letno poročilo gimnazije Celje 1989/90 – 1993/94. 1994. Celje, I. gimnazija v Celju, str. 93.

Po letu 1918 so bili učenci skoraj izključno Slovenci, le nekaj odstotkov so zavzemale druge narodnosti. V šolskem letu 1918/19 ni bilo nobenega Nemca, naslednje leto že pet in tako se je število nemških učencev dvigalo, tako da jih je bilo za šolsko leto 1930/31 za en razred. Ker vzdrževanje otrok v mestu ni bilo lahko, štipendij pa so podelili zelo malo, se je vse več učencev v šolo vozilo. Sprva le z vlakom z bližnjih postaj. Po vojni pa so se vozili v šolo vsak dan tudi iz vse bolj oddaljenih krajev. Vožnja je učence utrujala in njihovo zdravje je bilo slabo, zato jim je zelo koristila dijaška kuhinja. Nahajala se je v podzemlju šole, kjer se je že med vojno nahajala vojaška kuhinja. Število dijakov, ki so imeli brezplačno hrano, je raslo, ker pa kuhinja ni imela stalnih dohodkov, je prejemale podporo iz raznih zavodov iz okolice.

Vožnja v šolo je vzela učencem veliko časa, ker so bile zveze slabe. Veljalo je tudi splošno mnenje, da vožnja slabo vpliva na vzgojo mladine, saj v šoli vozači niso kazali zadovoljivih rezultatov. Da bi preprečili prevelik naval na šolo, je ministrstvo leta 1933 omejilo oddaljenost nižješolcev na največ 20 km. Kasneje so jo preklicali, vendar je moral imeti vsak dijak vozač v Celju zavetišče pri kaki družini, kjer bi prebil čas do končnega odhoda.

Leta 1933 so se začele odpirati nove klasične vzporednice, ki naj bi bile osnova nove klasične gimnazije. Zaradi velikega števila dijakov je šolska uprava leta 1940 gimnazijo razdelila na dva dela, na I. realno gimnazijo s klasičnimi vzporednicami in II. realno gimnazijo. Oba zavoda sta ostala v isti zgradbi in sta imela izmenični pouk dopoldne in popoldne. Namen so imeli zgraditi novo poslopje za II. gimnazijo na travniku poleg I., tako da bi imela zavoda skupno kurjavo. Zgradili naj bi jo med nekdanjo staro stavbo in Savinjo, vendar je izvedbo teh načrtov preprečila vojna.

Po šolski reformi je bil vse od 1930. leta dalje delež deklet med 30 in 33 odstotki. Število dijakov in dijakinj je vse do vojne hitro naraščalo. V času pred vojno, v šolskem letu 1939/40, je imela gimnazija rekordno število učencev, 1278, našli smo celo podatek, da je v letu 1940/41 število dijakov obeh gimnazij naraslo na 1419. V šolskem letu 1939/40 je bilo na šoli 420 učenk in 858 učencev, kar je približno 32,8 odstotni delež deklet. Pred tem je število učenk vse od leta 1930/31 dalje skoraj enakomerno naraščalo za 20 do 30 učenk letno in 40 do 80 učencev letno.

7. 1. 1. 3 Obdobje med drugo svetovno vojno, od šolskega leta 1940/41 do 1944/45

V obdobju od šolskega leta 1940/41 do šolskega leta 1944/45 zaradi vojne nismo našli podatkov le za šolski leti 1940/41 in 1942/43. Število dijakov se je močno zmanjšalo zaradi vojaških vpoklicev tako dijakov kot tudi profesorjev. Če ne bi bilo vojne, bi se I. in II. realna gimnazija verjetno stavbno ločili, kajti vodstvo šole je imelo namen izgraditi novo stavbo za II. realno gimnazijo. Na šoli je ostalo le tretjino učencev in učenk. Sprva se razmerje med dekleti in fanti ni kaj dosti spremenilo, je pa po začetnem višku v šolskem letu 1940/41, število učencev močno upadlo. Naslednje leto 1941/42 je bilo na šoli le 421 dijakov, od tega 132 deklet, to je 31 odstotkov. V letu 1943/44 je bilo na šoli 476 učencev, od tega 211 deklet, 44 odstotkov. Leta 1944/45 pa se pokaže davek vojne, saj je bilo na šoli le 318 učencev, od tega kar 56 odstotkov deklet, kar znaša 181 učenk.

3. marca je Ministrstvo za prosveto poslalo vodstvu gimnazije odlok, da se naj do nadaljnje odredbe ustavi delo na vseh javnih in zasebnih šolah. Ravnatelja obeh šol sta zaprla poslopje ter s pomočjo starejših profesorjev zaključila klasifikacijo za šolsko leto 1940/41.

6. aprila 1941. leta je Hitler napovedal vojno Jugoslaviji in 11. aprila so prispele v Celje prve nemške čete. Vojski je sledila nemška civilna oblast s policijo, ki je z namenom, da bi dali mestu in pokrajini nemški videz, udarila po inteligenci. Tako so sredi aprila in v maju zaprli

vse profesorje, ki so bili še v mestu. Najprej so jih vodili v »Stari pisker« in vojašnico v mestu, nato pa v samostan h kapucinom. Z vojaškim spremstvom so jih pošiljali v izgnanstvo v Srbijo in na Hrvaško.

Šolstvo v Celju je dobilo izrazit nemško nacionalni pečat. Deželni šolski svet v Gradcu je izdal navodila, ki so jih tukaj pričeli izvajati. Gimnazijsko poslopje so zasedli oddelki policije, zato se je pouk preselil v osnovnošolsko zgradbo. Nemci so takoj uničili vse slovenske knjige iz šolske knjižnice in knjige podpornega društva.

Celjska gimnazija je dobila naziv Državna višja šola, Staatliche Oberschule. Bivšim dijakom so dali letno spričevalo v nemškem jeziku, in sicer z ocenami, ki so jih določili slovenski profesorji na zaključni konferenci. 60 dijakov, ki so izjavili, da so nemške narodnosti, so izločili in priredili že poleti poseben preusmeritveni tečaj, Umleitungskurs für Volksdeutsche. Teh 60 dijakov so poučevali ločeno po razredih. Priredili pa so tudi tečaj za maturante, predizpite in v decembru maturo. Za slovenske učence so pripravili nekakšne tečaje, ki so jih vodili najrazličnejši ljudje, najpogosteje Hitlerjevi mladinci. Hitlerjevi mladinci so učili nemški jezik, telovadbo in petje koračnic.

Julija 1941. leta so bili sprejemni izpiti za posamezne razrede. Sprejemali so tudi Slovence. Najprej so sprejemali samo tiste, ki jih je priporočila štajerska domovinska zveza, pozneje pa tudi druge, saj svojih niso imeli dovolj. Toda nanje so zelo pazili. Kogar so zalotili, da je govoril slovensko, so ga izločili. Mnogi so zaradi tega prostovoljno izstopili.

Učni načrt je ustrezal srednji stopnji, najpomembnejša je bila seveda nemščina. Latinščino so uvedli v tretji razred. Angleščino so poučevali v nižjih razredih, francoščino pa v višjih.

Profesorji so bili sprva hudi nemški nacisti. Pozneje pa so kazensko namestili nekaj profesorjev, ki so sovražili takratni nemški režim in so bili dobri ljudje.

V šolskem letu 1944/45 ni bilo več rednega pouka, prekinjali so ga letalski alarmi in bombni napadi. Profesorji in dijaki so morali večkrat v zaklonišče. Nekaj dni pred koncem vojne so gimnazijo zapustili nemški profesorji in večina nemški dijakov. Ker so hoteli pouk nadaljevati na Koroškem in Zgornjem Štajerskem, so s seboj odnesli več zabojev učbenikov, znanstvenih in poučnih knjig, učne pripomočke in vse vpisnice ter kataloge za šolski leti 1943/44 in 1944/45.

Okupacija je Celjsko gimnazijo hudo prizadela. Nemški učitelji so želeli nasilno ponemčiti slovensko mladino, streti njen nacionalni ponos. Vendar se gimnazijska mladina ni dala. Vključevala se je v različne oblike narodnoosvobodilnega odpora. Iz vrst gimnazijcev je bilo okoli 800 partizanov in 40 žrtev nacističnega terorja.

9. maja 1945 je osvobodilna vojska prispela v Celje. Končalo se je vojno obdobje nemške gimnazije in se začelo veliko delo obnove in napredka.

7. 1. 1. 4 Obdobje po drugi svetovni vojni, od šolskega leta 1945/46 do 1980/81

Po drugi svetovni si je gimnazija počasi opomogla. Število dijakov se je počasi s 391 dvignilo na 515 v šolskem letu 1949/50. Odstotek deklet se je med vojno zaradi vpoklica fantov nekoliko zvišal in je dosegel najvišjo vrednost v šolskem letu 1944/45, 57 odstotkov, po vojni pa je rahlo upadel in se je do šolskega leta 1952/53 gibal okoli 47 odstotkov. V šolskem letu 1953/54 je drugič presegel vrednost 50 odstotkov in od takrat dalje do danes, z izjemo dveh šolskih let po reformi, ni padel pod to mejo. V tem letu je bilo na šoli skupaj 1019 učencev.

Slika 7: Zmagovalna štafeta mladink⁵⁹

Prva večja sprememba v razvoju gimnazije po drugi svetovni vojni je bila v šolskem letu 1958/59, ko so se štirje razredi osnovne šole organizacijsko združili z nižjo gimnazijo v enotno osemletno obvezno šolo. Osemletna osnovna šola naj bi dala zaključeno splošno izobrazbo in omogočila vključevanje v različne šole druge stopnje – strokovne, poklicne šole in gimnazije. S tem je nastala tudi potreba po reformi gimnazije, ki je postala štiriletna šola. V šolskem letu 1958/59 je bila ukinjena II. gimnazija, njeni

učenci pa so bili prešolani na I. gimnazijo. Zadnje šolsko leto, 1957/58, ko je bila gimnazija še osemletna, je bilo na šoli skupno 1241 učencev, od tega je bilo 51,5 odstotkov deklet, to je 640. Naslednje šolsko leto, 1958/59, ko se je gimnazija reformirala v štiriletno šolo druge stopnje, je imela 722 dijakov. Pričakovan je občuten padec odstotka deklet, saj je bilo večji del deklet na nižji gimnaziji. Delež deklet je v tem letu padel na 48 odstotkov, naslednje leto na 50,1 odstotek in v letu 1959/60 na 49,2 odstotka. Po tem je se je od šolskega leta 1961/62 pa do šolskega leta 1969/70 v velikih skokih dvigoval na 62,1 odstotek.

Svet za šolstvo LRS je 1961. leta izdal navodila o obsegu snovi za predmete na gimnaziji. Do 1. septembra leta 1965 je Celjska gimnazija izpolnila vse pogoje, reorganizirala je pouk, vključila je seminarska in laboratorijska dela, tehnično vzgojo z delom v proizvodnji. V redni pouk so bila vključena tudi praktična znanja, v prostem času pa so bili organizirani številni krožki, tekmovanja in organizacije. Modernizirali so klasične učilnice, uvedli kemijski laboratorij, novo učilnico in laboratorij za biologijo, laboratorij za fiziko, učilnico za tuje jezike, dve delavnici ter več kabinetov za strokovne predmete.

Šola je z odločbo republiškega sekretariata za prosveto in kulturo z dnem 22. 10. 1967 dobila status splošnoizobraževalne šole, kjer so enakomerno zastopani družbeno – jezikovni in prirodoslovno - matematični predmeti. Celjska gimnazija je postala tudi formalno pripravljalnica kadrov za visokošolski študij. Gimnazija je bila med zelo velikimi srednjimi šolami v Sloveniji.

S šolskim letom 1970/71 se je začelo obdobje, ko so bila dekleta na šoli zastopana med 58 in 60 odstotki. Število dijakov je v tem času vztrajno naraščalo in je v šolskem letu 1973/74 prvič po drugi svetovni vojni presešlo 900. Nato se do šolskega leta 1979/80 ni bistveno spremenilo niti skupno število niti razmerje med fanti in dekleti.

Leta 1976 je bil osnovan Svet staršev. Imel je svoj delovni program. Jeseni istega leta pa so začeli tudi z ocenjevalnimi oddelčnimi konferencami. Nove oblike dela so demokratizirale odnose na šoli. Gimnazijske ocenjevalne oddelčne konference so postale vzor številnim šolam v Celju in drugje po Sloveniji.

Leta 1976 je bil izdelan v SRS prvi osnutek reforme srednjih šol. Nastalo je več predlogov o spremembah. Programska zasnova bi bila razširjena. Poleg skupnega splošnoizobraževalnega bi bili vključeni še skupni specialni programi, ki bi pripravljali učence neposredno za delo ali pa za nadaljnje izobraževanje.

7. 1. 1. 4. 1 Predmetnik v tem obdobju

Pogledali smo tudi predmetnik, ki nas je navedel k razmišljanju, da so se dekleta vpisovala zaradi jezikovnih smeri.

⁵⁹ Poročilo za šolsko leto 1955/56 – 1959/60. 1960. Celje, I. gimnazija v Celju, str. 55.

Po drugi svetovni vojni je bilo v predmetniku veliko sprememb.

Prvi dve leti je bil verouk še obvezen predmet, nato je postal neobvezen in končno prepuščen samo Cerkvi.

Srbohrvaščino so poučevali samostojno v nižjih razredih, v višjih pa se je vsa jugoslovanska književnost obravnavala po sestavu slovenščine.

Ruščino so najprej učili v vseh razredih. Leta 1952/53 je bila omejena samo na višje razrede kot drugi tuj jezik. Kot prvi tuji jezik sta bili v vseh razredih angleščina ali nemščina.

Leta 1953/54 nemščine ni bilo več med tujimi jeziki. Leta 1955/56 so uvedli še drugi tuji jezik in sicer nemščino ali francoščino.

Slika 8: Mešani pevski zbor, v katerem prevladujejo dekleta⁶⁰

Leta 1958/59 je bil drugi tuji jezik samo francoščina. Leta 1962/63 se je vrnila možnost nemščini kot drugemu tujemu jeziku.

Latinščina je bila od leta 1953/54 obvezen predmet v vseh višjih razredih, potem pa samo v enem razredu. Leta 1956/57 in 1957/58 je nastopila kot neobvezen predmet, leta 1962/63 je niso več poučevali. Naslednje leto so začeli z latinskim krožkom.

Poseben predmet je bila državna in družbena ureditev FLRJ; po letu 1955/56 je bil ta predmet v sestavi zgodovine, po letu 1965/66 pa se je pojavil poseben predmet uvod v sociologijo s temelji družbenopolitične ureditve v zadnjih dveh razredih.

Nekdanji predmet filozofska propedeutika (uvod v filozofijo: psihologija in logika) je postal predmet temelji filozofije in psihologije.

Od leta 1952/53 je bil predmet družbena in moralna vzgoja z eno uro na teden, leta 1955/56 je pouk o morali (prvi štirje razredi), leta 1958/59 pa tega predmeta ni bilo več.

Petje je bilo od šolskega leta 1955/56 obvezen učni predmet, tega leta pa je stopil na njegovo mesto pouk o osnovnih pojmi glasbe. Risanje so najprej poučevali v šestih razredih, od leta 1955/56 pa v štirih razredih.

Po omejitvi gimnazije na višje štiri razrede (1958. leta) so se pojavile določene spremembe v predmetniku.

Od leta 1962/63 je bil v prvem letniku predmet umetnostna vzgoja.

Leta 1963/64 sta bila dva predmeta: osnove umetnostne vzgoje in osnove glasbene vzgoje, ki sta bila leta 1969/70 strnjena v skupni naslov osnove umetnostne vzgoje.

Leta 1963/64 so kot poseben predmet uvedli tehnično vzgojo z delom v proizvodnji v prva dva razreda, leta 1964/65 pa so dodali še praktično poglobljanje v obravnavano snov.

Leta 1974/75 je postal redni predmet nauk o osnovah samoupravljanja.

Do leta 1981, ko je bilo uvedeno usmerjeno izobraževanje, ni bilo večjih sprememb predmetnika.

⁶⁰ Letno poročilo gimnazije v Celju 1965/66 – 1969/70. 1970. Celje, I. gimnazija v Celju, str. 29.

7. 1. 1. 5 Obdobje od šolskega leta 1981/82 do 1988/89

Slika 9: Področne prvakinja v odbojki⁶¹

V šolskem letu 1981/82, ki je še zadnje leto z gimnazijskim programom, je bilo na šolo vpisanih skupaj 790 dijakov, od tega 64,3 odstotke dijakinj. Že naslednje leto, 1982/83, je število vseh dijakov na šoli močno upadlo zaradi ukinitve gimnazijskega programa. V tem letu je bilo na šolo vpisanih 399 dijakov. Razmerje dijakinj proti dijakom se v šolskem letu 1982/83 ni spremenilo, je pa v šolskem letu 1983/84 opazen občuten porast odstotka deklet, oziroma hud padec števila dijakov, saj je v enem letu število dijakov padlo za 110, število dijakinj

pa le za 24. Iz tega sledi da je bilo na šolo vpisanih skupaj 265 dijakov, od tega 83 odstotkov dijakinj. V naslednjih letih se število dijakov ni veliko spreminjalo, ves čas je bilo med 50 in 60 dijakov, število dijakinj pa se je v šolskem letu 1984/85 povzpelo na 481, to je 90,4 odstotke in na 528 dijakinj v letu 1985/86, kar je 90,4 odstotke. V šolskem letu 1986/87 so dijakinje dosegle rekorden odstotek, 91,5. V tem letu je bilo vpisanih 571 dijakinj, vseh skupaj pa je bilo na šoli 624 dijakov. V naslednjih dveh letih, je začelo število dijakov počasi naraščati, tako da so v letu 1988/89 dijakinje dosegle 90,2 odstotka, bilo jih je 632. Vseh skupaj pa je bilo natanko 700.

V letu 1981 se je v Sloveniji začelo usmerjeno izobraževanje. Vpis v šolsko leto 1981/82 je bil po novem. To je bil vpis v vzgojno-izobraževalne programe in ne v šole. Potrebni so bili veliko sprememb: spremembe predmetnikov in učnih načrtov za posamezne vzgojno-izobraževalne programe, spremembe učbenikov in drugih pripomočkov, da bi bil pouk čim bolj kvaliteten, potrebno je bilo usposabljanje učiteljev za delo po novem in oblikovanje novega odnosa v šolah.

24. decembra 1981 je Občinska skupščina na podlagi 136. člena Zakona o usmerjenem izobraževanju izrekla soglasje za prestavitev naravoslovno-matematične smeri iz gimnazije na Tehniško šolo Celje. Istočasno pa je bil izdan sklep o prestavitvi upravno-administrativne usmeritve iz Ekonomskega šolskega centra Celje na Gimnazijo Celje, bodočo Srednjo družboslovno šolo.

Te spremembe so imele veliko posledic. Zmanjšanje obsega in števila ur je najbolj prizadelo dotedanje naravoslovno-matematično področje. Število paralelk je padlo z osem na pet, število oddelkov iz 32 na 20. S tem se je tudi učiteljski kolektiv zmanjšal za 9 učiteljev in enega laboranta.

Z usmerjenim izobraževanjem je gimnazija Celje izgubila svoj naziv. Postala je Srednja družboslovna šola Celje. V šolskem letu 1984/85 je bil v Srednji družboslovni šoli odprt splošno-kulturniški oddelok. Predmetnik in učni načrt v družboslovno-jezikovnem in splošno-kulturniškem vzgojno-izobraževalnem programu sta bila podobna.

Z ukinitvijo gimnazij leta 1981 oziroma z iztekom zadnjih gimnazijskih oddelkov smo dobili v Sloveniji dva programa: družboslovno-jezikovnega in naravoslovno-matematičnega. Ta programa pa zaradi svoje specifičnosti nista mogla nadomestiti starih gimnazijskih vsebin. Tako je bilo v družboslovno-jezikovnem programu veliko število dijakov, ki pa so imeli majhno število ur. Zaradi tega so bili zapostavljeni temeljni predmeti. Takšen program ni dal

⁶¹ Letno poročilo Srednje družboslovna šola Celje 1982/83 – 1987/88. 1988. Celje, Srednja družboslovna šola Celje, str. 29.

zaželenih učinkov. Zato so se začele pojavljati pobude o spremembi. V družboslovju so že leta 1985 v okviru ekspertnih komisij pričeli pripravljati predloge za vsebinske spremembe programa.

7. 1. 1. 5. 1 Prva faza prenove

1986. leta jim je v prvi fazi prenove uspelo zmanjšati število predmetov, povečati število ur naravoslovnim predmetom in jih dodati temeljnim predmetom. S tem šolskim letom so spremenili tudi prvi razred splošno-kulturnega programa v družboslovnega in tako so bili na šoli štirje družboslovni oddelki. To je za kakovost šole pomenilo stopnico naprej.

Vendar s tem prvim premikom v družboslovju niso bili popolnoma zadovoljni.

Ugotavljali so, da manjka program za bolj nadarjene učence ter program, ki naj bi izobraževal za zahtevnejše delo, študij na univerzi. V tridesetih letih od ukinitve osemletne gimnazije je prišlo do pomanjkanja klasično humanističnih znanj.

Tako je bila v drugi fazi prenove odprta klasično-humanistična smer in družboslovno-jezikovna smer dopolnjena v družboslovno-kulturno.

Sredi novembra 1987 je Strokovni svet Posebne izobraževalne skupnosti za družboslovno usmeritev dal v strokovno razpravo osnutek sprememb in dopolnitev srednjega programa Družboslovna-jezikovna dejavnost. S predvidenimi spremembami se je uvedla v program posebna klasično-humanistična smer, ki pomeni hkrati doslednejše uresničevanje usmeritev, sprejetih na 6. seji CK ZKS, dne 23. januarja 1987.

Ta novi program je bil po splošnem prepričanju najboljša podlaga za vse visokošolsko nadaljnje izobraževanje. Celotni predmetnik je močno podoben stari gimnaziji, saj je naravoslovnih vsebin 27,5 odstotkov (v stari gimnaziji 29,2 odstotkov), družboslovnih 35,7 odstotkov (prej 27,5 odstotkov) in jezikovnih vsebin 32,2 odstotka (prej 29,1 odstotek). Glavne značilnosti klasično-humanističnega programa so:

- razmerje med predmetnimi skupinami je podobno kot v družboslovno-jezikovni usmeritvi;
- dodatni predmet je latinščina s književnostjo, ki se ne označuje kot tuji jezik, temveč kot splošnoizobraževalni predmet;
- pri predmetih zgodovine je več poudarka na klasiki in antični zgodovini.

V šolskem letu 1988/89 so odprli oddelke klasično-humanistične smeri v Mariboru, Celju, Ljubljani, Škofji Loki in Kopru. To so bile prve eksperimentalne skupine, ki so v smer prerasle ob koncu srednjeročnega obdobja. V Celju so odprli dva oddelka klasično-humanistične smeri. Vpisalo se je 52 učencev. Ukinili so tudi predmet OTP, osnove tehnike in proizvodnje, ter ga nadomestili z dvema urama matematike in eno uro fizike.

7. 1. 1. 6 Zadnje obdobje gimnazije, od šolskega leta 1989/90 do 2005/06

S ponovno uveljavitvijo gimnazije, se je začelo število učencev hitro vzpenjati, medtem ko dekleta niso dosegala toliko višjih vpisov. Posledično se je zmanjšal odstotek deklet na

Slika 10: Zmagovalke na republiških tekmovanjih iz angleškega, francoskega, nemškega in slovenskega jezika⁶²

⁶² Letno poročilo Srednje družboslovna šola Celje 1982/83 – 1987/88. 1988. Celje, Srednja družboslovna šola Celje, str. 30.

gimnaziji. V šolskem letu 1989/90 je bilo na šoli 523 dijakov, od tega je 450 deklet, to je 86 odstotkov. Za nizko število dijakov je verjetno krivo nestabilno obdobje gimnazije, saj so v tem času eksperimentalno uvažali mnoge različne splošnoizobraževalne smeri. Že v naslednjem letu 1990/91, je bilo na šoli že 795 dijakov, med njimi je 83,9 odstotkov deklet. Vse do šolskega leta 2000/01 je število dijakov na šoli naraščalo predvsem v prid fantov, vpis deklet je celo rahlo upadel, zato je odstotek deklet na gimnaziji v obdobju od 1990/91 do 2000/01 postopoma padel s 83,9 odstotkov na 63,5 odstotkov. Takšna vrednost se je obdržala še naslednja tri leta. Število vseh dijakov je naraščalo, vendar v razmerju, zato je imela gimnazija v šolskem letu 2003/04 1029 dijakov, od tega 656 deklet, ali 63,7 odstotkov. V letošnjem letu pa je na šoli 1067 dijakov, od tega 64,5 odstotkov deklet, kar lahko napoveduje ponovno rast dekliske populacije na I. gimnaziji Celje.

V šolskem letu 1989/90 smo dobili nazaj staro ime in vsebinsko prenovljeno gimnazijo. Pobude po sprejemu splošnih smeri v družboslovju in naravoslovju v šolskem letu 1988/89 so jasno nakazovale možnost povratka gimnaziji. Številnim vedno ostrejšim pobudam je sledil Strokovni svet RS za šolstvo, ki je januarja sprejel sklep, da se v šolskem letu 1990/91 uvede enovit splošnoizobraževalni program – gimnazija. Ta sklep je omogočil, da so se dokončno uresničile spremembe v statutu šole in s statutarnim sklepom vrnilo šoli ime Gimnazija Celje in novo, gimnazijsko, usmeritev.

Tako je bila prva srednja šola v Sloveniji, ki je dobila nazaj svoj častitljivi naziv. To si je ob 180-letni zgodovini šole zanesljivo zaslužila.

V drugem polletju šolskega leta 1989/90 se je pričela še akcija za pridobitev eksperimentalnega športnega oddelka. Pri tem oddelku gre za takšno organizacijo dela, ki omogočal uspeh v športu in pri pouku.

16. 2. 1990 je bil izdan sodni sklep o registraciji šole po novem in s tem je šola tudi uradno spet postala gimnazija, tako se je v šolskem letu 1990/91 v prvem letniku začelo z gimnazijskim programom. Namesto prejšnjih štirih ocenjevalnih obdobji so bili uvedeni trimestri in dogovorno ocenjevanje. Ponovno so bili uvedeni zaključni izpiti v vseh zaključnih oddelkih, saj gre za obvezno sestavino moderne šole.

Pouk se je kljub težkim finančnim razmeram moderniziral, uredila se je računalniška učilnica, videotehnika pa je začela prodirati v vse učilnice.

V šolskem letu 1994/95 je bila ponovno uvedena matura in novo staro ime šole, I. gimnazija v Celju. Vendar ravnatelj v poročilih navaja, da je pomembnejše od imena kakovostno delo.

V šolskem letu 1996/97 se je začela kurikularna prenova predmetnika, kar pomeni, da imajo od takrat dijaki in profesorji časovno daljši in bolj naporen delovni teden.

Slika 11: Atletinje so osvojile 3. mesto na državnem prvenstvu⁶³

Slika 12: Pevski zbor je na Mednarodnem mladinskem pevskem festivalu osvojil srebrno priznanje⁶⁴

⁶³ Letno poročilo I. gimnazije v Celju 1994/95 1998/99. 1999. Celje, I. gimnazija v Celju, str. 48.

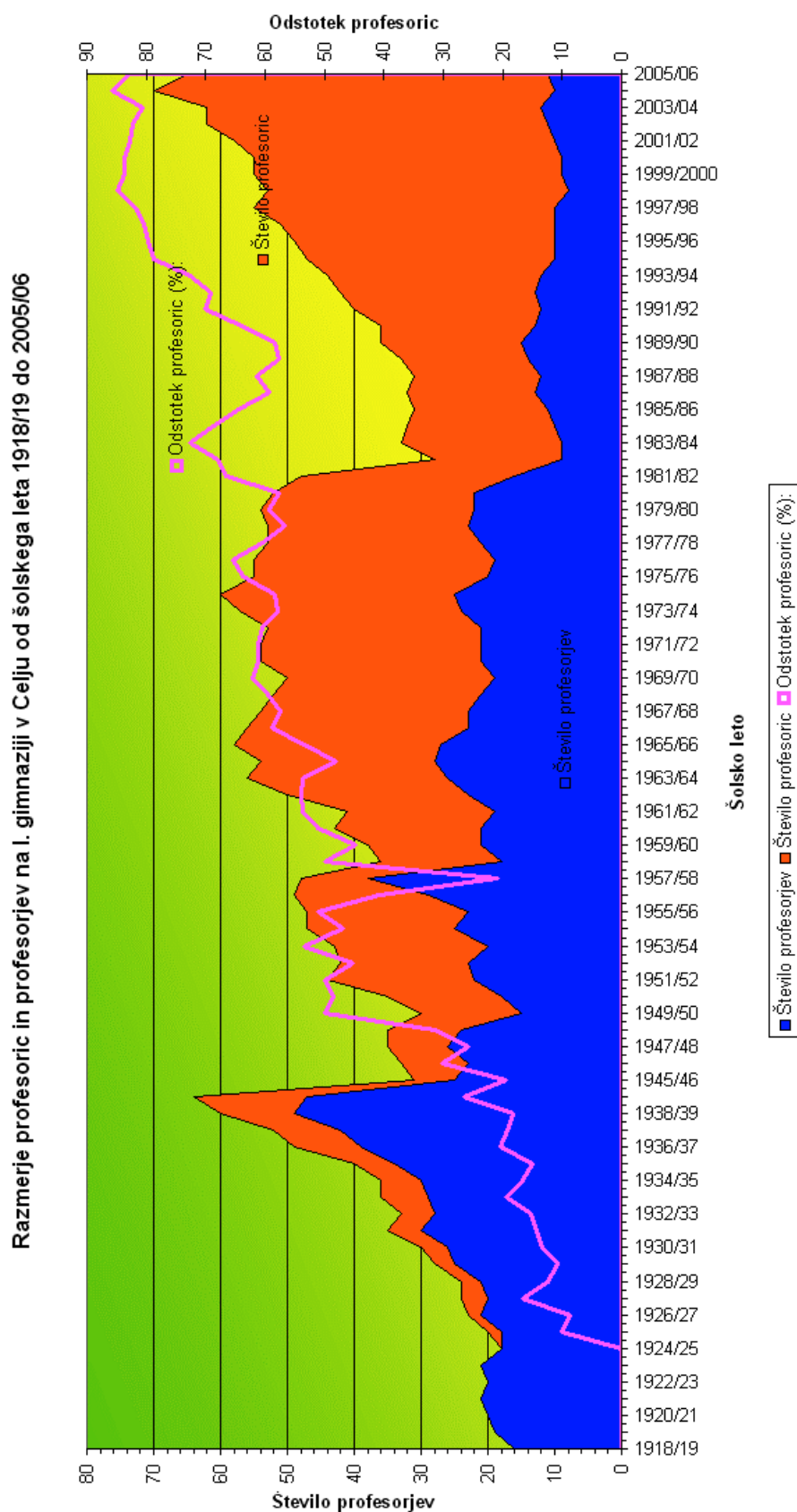
⁶⁴ Letno poročilo I. gimnazije v Celju 1994/95 1998/99. 1999. Celje, I. gimnazija v Celju, str. 26.

V šolskem letu 1999/2000 je bilo vpisanih devet prvih oddelkov: sedem splošnih, en splošni športni in en glasbeni oddelek. Glasbeni oddelek je organiziran skupaj z Glasbeno šolo Celje. Gimnazija je postala še bolj prava gimnazija, ko je v šolskem letu 2001/02 ponovno uvedla latinski jezik. Dijaki dosegajo lepe uspehe na kulturnem, športnem, tekmovalnem področju.

V šolskem letu 2003/04 je zaključila šolanje deseta generacija, ki je bila deležna sodobne, eksterne in zelo zahtevne mature. Skupaj je bilo več kot 2100 maturantov; med njimi je bilo več kot 100 zlatih, 10 pa takih, ki so dosegli maksimalno število točk, 34. Zaključila je prva generacija, ki je bila rojena v Jugoslaviji, šolala se je v Sloveniji in maturirala v Evropski uniji.

V šolskem letu 2005/06 nas je na šoli 1060 dijakov, kar je nekaj manj kot lani. Kljub lanskoletnemu porastu odstotka deklet na I. gimnaziji v Celju je letošnji odstotek deklet na šoli nižji, 62,8 odstotkov, kar je 666 dijakinj in 394 dijakov, medtem ko je bilo lani na šoli 64,5 odstotkov deklet.

7. 1. 2 Analiza grafa – profesorice

Graf št. 2: Razmerje profesorjev in profesorice na Celjski gimnaziji v 20. stoletju.

Tabela 2: Statistični podatki o številu profesorice na Celjski gimnaziji v 20. stoletju*

Leto:	Število profesorice	Število vseh prof. skupaj	Odstotek profesorice	Leto:	Število profesorice	Število vseh prof. skupaj	Odstotek profesorice
1918/19	0	16	0,00	1964/65	26	54	48,15
1919/20	0	19	0,00	1965/66	31	58	53,45
1920/21	0	20	0,00	1966/67	33	56	58,93
1921/22	0	21	0,00	1967/68	31	54	57,40
1922/23	0	20	0,00	1968/69	31	52	59,61
1923/24	0	21	0,00	1969/70	31	50	62,00
1924/25	0	18	0,00	1970/71	33	54	61,11
1925/26	2	20	10,00	1971/72	33	54	61,11
1926/27	2	23	8,70	1972/73	32	53	60,37
1927/28	4	24	16,67	1973/74	33	57	57,89
1928/29	3	24	12,5	1974/75	35	60	58,33
1929/30	3	28	10,71	1975/76	35	55	63,64
1930/31	4	30	13,33	1976/77	36	55	65,45
1931/32	5	35	14,29	1977/78	32	53	60,38
1932/33	5	33	15,15	1978/79	30	53	56,60
1933/34	7	36	19,44	1979/80	32	54	59,26
1934/35	6	36	16,67	1980/81	30	52	57,69
1935/36	6	40	15,00	1981/82	32	48	66,67
1936/37	10	49	20,41	1982/83	19	28	67,86
1937/38	10	52	19,23	1983/84	24	33	72,73
1938/39	11	60	18,33	1984/85	22	32	68,75
1939/40	17	64	26,56	1985/86	20	31	64,52
1945/46	6	31	19,35	1986/87	19	32	59,37
1946/47	10	33	30,30	1987/88	19	31	61,29
1947/48	9	35	25,71	1988/89	19	33	57,58
1948/49	11	35	31,43	1989/90	20	36	58,33
1949/50	15	30	50,00	1990/91	23	32	63,89
1950/51	17	35	48,57	1991/92	28	40	70,00
1951/52	22	44	50,00	1992/93	29	42	69,05
1952/53	19	42	45,23	1993/94	32	44	72,73
1953/54	23	43	53,49	1994/95	37	47	78,72
1954/55	22	47	46,81	1995/96	39	49	79,59
1955/56	24	47	51,06	1996/97	41	51	80,39
1956/57	20	49	40,82	1997/98	45	55	81,82
1957/58	10	48	20,83	1998/99	45	53	84,91
1958/59	18	36	50,00	1999/2000	46	55	83,64
1959/60	17	38	44,74	2000/01	46	55	83,64
1960/61	22	43	51,16	2001/02	48	58	82,76
1961/62	22	41	53,66	2002/03	51	62	82,26
1962/63	27	50	54,00	2003/04	50	62	80,65
1963/64	30	56	53,57	2004/05	60	70	85,7
				2005/06	54	11	83,07

* Viri tabel na naslednji strani.

Viri tabel.⁶⁵

7. 1. 2. 1 Obdobje med obema vojnama, od šolskega leta 1918/19 do 1939/40

Prve profesorice začno na šoli poučevati približno 10 let po uveljavitvi hospitiranja. Prve ženske, ki so poučevale, so bile v Letnih poročilih vpisane kot pomočnice profesorjev. Pomagale so predvsem pri pouku ročnih del in telovadbe. Kasneje so ta dva predmeta prevzele samostojno in jih začele poučevati kot profesorice. V šolskem letu 1925/26, sta bili na šoli dve profesorici – pomočnici, kar je bilo takrat 10 odstotkov. Vzrok za zaposlitev prvih dveh profesoric – pomočnic je bila Pribičevičeva šolska reforma⁶⁶, ki je sredi šolskega leta 1923/24, vse srednje šole na Slovenskem izenačila z realnimi gimnazijami v Srbiji. Število profesoric je vse do druge svetovne vojne počasi, a vztrajno naraščalo, prav tako pa tudi število profesorjev, zato profesorice v tem obdobju dosegajo od 15 do 20 odstotkov. Največji odstotek profesoric je bil v tem obdobju tik pred vojno, v šolskem letu 1939/40, ko je na šoli poučevalo 26,5 odstotkov ali 17 profesoric. Podatkov za čas med drugo svetovno vojno ni bilo mogoče dobiti, zato smo to obdobje izpustili. Prav tako smo izpustili tudi obdobje pred in med prvo svetovno vojno, saj smo ugotovili, da takrat na Celjski gimnaziji ni učila nobena ženska.

7. 1. 2. 2 Obdobje po drugi svetovni vojni, od šolskega leta 1945/46 do 1980/81

V naslednjem obdobju se je s profesoricami zgodilo zelo podobno kot z dijakinjami. Število profesoric se je po drugi svetovni vojni, v šolskem letu 1945/46 pričakovano znižalo. Naslednje leto je število profesoric naraslo na 10, število profesorjev pa je padlo na 23, zato so bile profesorice na Celjski gimnaziji v tem letu zastopane s kar 30,3 odstotki.

⁶⁵ Poročilo za šolsko leto 1951/52 – 1954/55. 1955. Celje, Ravnateljstvo I. gimnazije Celje.
Poročilo za šolsko leto 1955/56 – 1959/60. 1960. Celje, I. gimnazija v Celju.
Letno poročilo gimnazije v Celju 1960/61 – 1964/65. 1965. Celje, I. gimnazija v Celju.
Letno poročilo gimnazije v Celju 1965/66 – 1969/70. 1970. Celje, I. gimnazija v Celju.
Letno poročilo gimnazije v Celju 1970/71 – 1976/77. 1977. Celje, I. gimnazija v Celju.
Letno poročilo gimnazije v Celju 1977/78 – 1982. 1982. Celje, I. gimnazija v Celju.
Letno poročilo Srednje družboslovna šola Celje 1982/83 – 1987/88. 1988. Celje, Srednja družboslovna šola Celje.
Letno poročilo gimnazije Celje 1989/90 – 1993/94. 1994. Celje, I. gimnazija v Celju.
Letno poročilo I. gimnazije v Celju 1994/95 1998/99. 1999. Celje, I. gimnazija v Celju.
Letno poročilo I. gimnazije V Celju 1999/2000 – 2003/04. 2004. Celje, I. gimnazija v Celju.
Zgodovinski arhiv Celje, font Gimnazija Celje, fasc. 6 – 14, 33 – 42, 56 – 62, 66 – 67.

⁶⁶ SVETOZAR PRIBIČEVIĆ IN NJEGOVE REFORME

Slika 13: Profesorski zbor I. gimnazije v Celju v šolskem letu 1951/52⁶⁷

Od tu dalje so bile razmere zelo neenakomerne, saj so v šolskem letu 1947/48 profesorice zavzemale 25,7 odstotkov, že leto kasneje, 1948/49 jih je bilo 31,4 odstotke. Najbolj občuten porast števila profesorice v šolskem letu 1949/50 pa s padcem števila profesorjev pripelje do izenačitve števila profesorjev in profesorice, saj je bilo obojih po 15, torej 50 odstotkov.

Med šolskima letoma 1950/51 in 1955/56 je število profesorice iz že znanih razlogov nihalo med 45 in 53 odstotki.

Šolski leti 1956/57 in 1957/58 povzročita znižanje deleža profesorice najprej na 40,8 odstotkov in nato na 20,8 odstotkov.

V šolskem letu 1958/59, ko se je gimnazija reformirala in so višji gimnazijski oddelki postali samostojna gimnazija, je na šoli poučevalo 18 profesorjev in prav toliko profesorice, kar že drugič pripelje do izenačitve deležev obeh spolov v zbornici.

Medtem, ko se je gimnazija reformirala in je v obdobju od šolskega leta 1959/60 do 1965/66 število dijakinj pred reformo upadlo, nato pa je v novi gimnaziji naraščalo, se odstotek profesorice ni veliko spreminjal in je ostajal med 45 in 54 odstotki.

⁶⁷Poročilo za šolsko leto 1951/52 – 1954/55. 1955. Celje, Ravnateljstvo I. gimnazije Celje, str. 28.

Slika 14: Profesorski zbor leta 1966, ko je število profesorice naraščalo⁶⁸

V času naraščanja deleža dijakinj, v začetku obdobja od šolskega leta 1966/67 do 1980/81, je odstotek profesorice vztrajno naraščal in je v šolskem letu 1976/77 dosegel 65,5. Vendar se število profesorice ni spreminjalo za več kot eno več ali manj, za višanje odstotka profesorice je krivo zmanjševanje števila profesorjev, tako da je bilo v tem letu v zbornici 36 profesorice in le 19 profesorjev.

Nadalje se je odstotek profesorice gibal med 56 in 60 odstotki.

7. 1. 2. 3 Obdobje Srednje družboslovne šole Celje, od 1981/82 do 1988/89

V tem obdobju je bilo veliko sprememb. Število profesorice v zbornici se v tem času ni spremenilo, čeprav je bil odstotek iz leta v leto drugačen. Spreminjalo se je predvsem število profesorjev.

24. decembra 1981 je bila s I. gimnazije v Celju na Tehniško šolo Celje preusmerjena naravoslovna smer, istočasno pa so predstavili tudi upravno-administrativno usmeritev iz Ekonomskega šolskega centra Celje. Sledil je splošen osip dijakov in zmanjšanje števila oddelkov, kar je povzročilo krčenje zbornice. V šolskem letu 1982/83 je bilo na šoli 28 profesorjev, od tega 19 profesorice ali 67,9 odstotkov. Šola je izgubila svoj naziv in družboslovno-jezikovna učna smer je začela prevladovati, kar je povečalo vpis deklet, posledično je na šoli poučevalo čedalje več profesorice. Leta 1988 uvedejo poleg družboslovno-jezikovne smeri še klasično- humanistično.

7. 1. 2. 4 Zadnje obdobje gimnazije, od šolskega leta 1989/90 do 2004/05

V zadnjem obdobju Celjske gimnazije se je začelo prenavljanje šolstva in s tem ponovna uveljavitev gimnazije. Vpis se je močno povečal, s tem pa so se povečale kadrovske potrebe, tako da je bilo v šolskem letu 1990/91 v zbornici 32 profesorjev, od tega 23 profesorice ali 63,9 odstotkov.

⁶⁸ Letno poročilo gimnazije v Celju 1970/71 – 1976/77. 1977. Celje, I. gimnazija v Celju, str. 5.

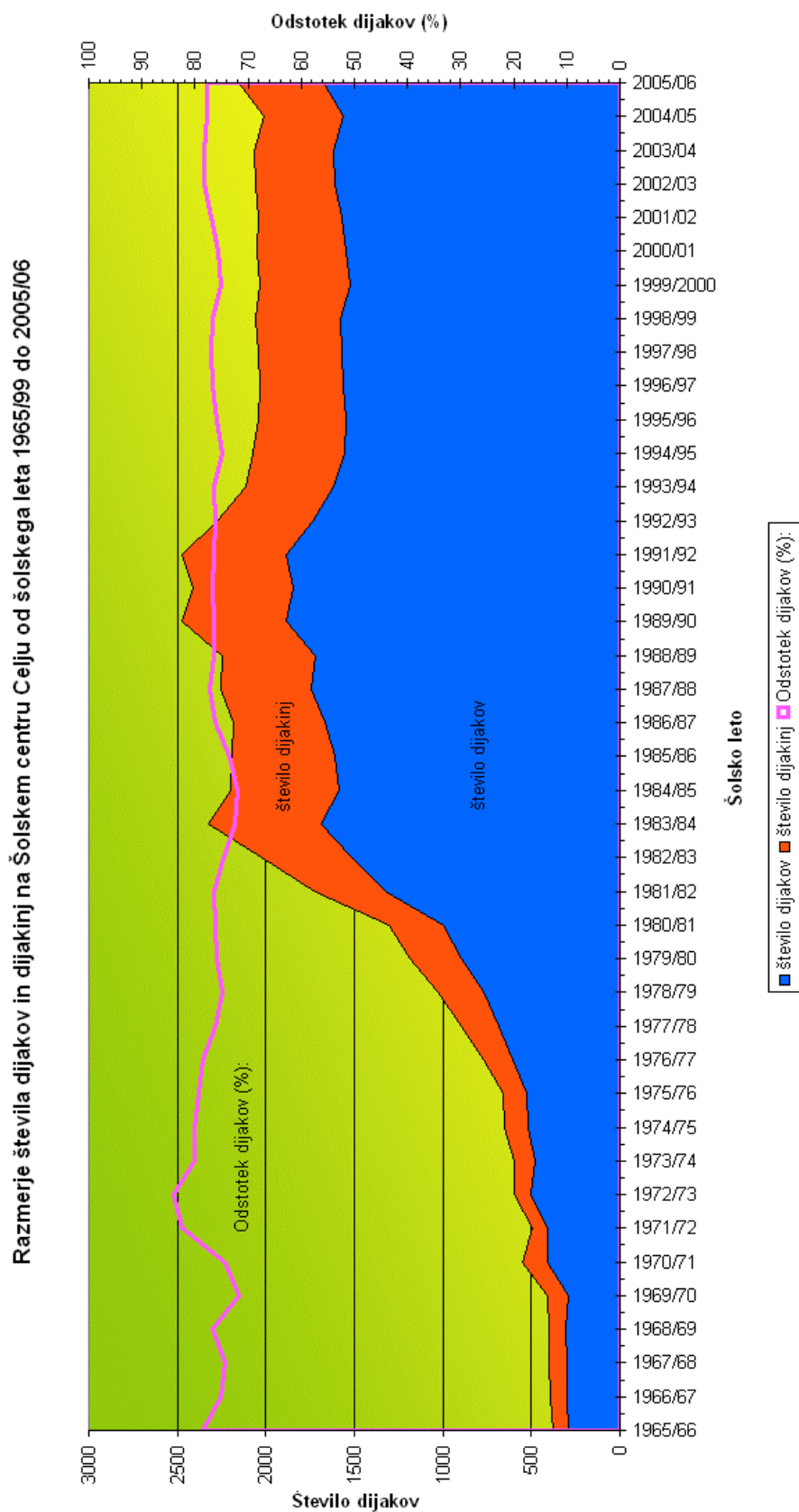
Slika 15: Proforski zbor leta 2005, na šoli je poučevalo približno 82 odstotkov profesorice⁶⁹

V šolskem letu 1994/95 je bila ponovno uvedena matura in ponovno staro ime šole, I. gimnazija v Celju. Vendar ravnatelj Jože Zupančič v poročilih navaja, da je od imena pomembnejše kakovostno delo. I. gimnazija je sodobna šola, ki pa ni prekinila stika s tradicijo.

Delež profesorice je vztrajno naraščal in v letu 1998/99 dosegel največjo vrednost 84,9 odstotkov, kar je 45 profesorice od skupno 53 profesorjev. Naprej se je odstotek rahlo spustil, tako da je bilo v šolskem letu 2003/04 je na šoli poučevalo 62 profesorjev, od tega 50 profesorice ali 80,6 odstotkov. V letošnjem šolskem letu na šoli poučuje 65 profesorjev, od tega je 54 profesorice, kar znaša 83 odstotkov.

⁶⁹ Letno poročilo I. gimnazije V Celju 2004/2005 Celje, I. gimnazija v Celju, str. 11.

7. 1. 3 ANALIZA GRAFA DIJAKOV IN DIJAKINJ NA ŠOLSKEM CENTRU CELJE

Graf št. 3: Razmerje dijakov in dijakinj na Šolskem centru Celje 20. stoletju.

Tabela 3: Statistični podatki o številu dijakov in dijakinj na Šolskem centru Celje v 20. stoletju⁷⁰

Leto:	število dijakov	število dijakinj	število vseh dijakov	Odstotek dijakov (%):	Odstotek dijakinj (%):
1965/66	294	80	374	78,61	21,39
1966/67	296	98	394	75,13	24,87
1967/68	298	103	401	74,31	25,69
1968/69	309	94	403	76,67	23,33
1969/70	291	114	405	71,85	28,15
1970/71	411	142	553	74,32	25,68
1971/72	407	87	494	82,39	17,61
1972/73	500	95	595	84,03	15,97
1973/74	478	119	597	80,07	19,93
1974/75	521	130	651	80,03	19,97
1975/76	526	137	663	79,34	20,66
1976/77	605	166	771	78,47	21,53
1977/78	681	213	894	76,17	23,83
1978/79	770	257	1027	74,98	25,02
1979/80	899	285	1184	75,93	24,07
1980/81	995	312	1307	76,13	23,87
1981/82	1316	403	1719	76,56	23,44
1982/83	1512	517	2029	74,52	25,48
1983/84	1687	637	2324	72,59	27,41
1984/85	1584	615	2199	72,03	27,97
1985/86	1610	582	2192	73,45	26,55
1986/87	1666	521	2187	76,18	23,82
1987/88	1742	511	2253	77,32	22,68
1988/89	1717	526	2243	76,55	23,45
1989/90	1887	584	2471	76,37	23,63
1990/91	1847	564	2411	76,61	23,39
1991/92	1887	584	2471	76,37	23,63
1992/93	1732	543	2275	76,13	23,87
1993/94	1617	499	2116	76,42	23,58
1994/95	1556	519	2075	74,99	25,01
1995/96	1549	489	2038	76,01	23,99
1996/97	1560	474	2034	76,70	23,30
1997/98	1571	469	2040	77,01	22,99
1998/99	1580	477	2057	76,81	23,19
1999/2000	1526	506	2032	75,10	24,90
2000/01	1550	500	2050	75,61	24,39
2001/02	1569	472	2041	76,87	23,13
2002/03	1613	446	2059	78,34	21,66
2003/04	1615	447	2062	78,32	21,68
2004/05	1560	448	2008	77,69	22,31
2005/06	1674	477	2151	77,82	22,18

⁷⁰ Viri tabel na naslednji strani

Viri tabel⁷¹

S statistiko I. gimnazije v Celju smo ugotovili, da so se v času usmerjenega izobraževanja fantje odločali za tehnične poklice, dekleta pa za družboslovne smeri, ki so se izvajale na današnji I. gimnaziji v Celju. Zato smo se odločili, da naše raziskovanje razširimo tudi na Šolski center Celje, ki je bil ravno takrat prenovljen, odprte pa so bile mnoge nove tehnične smeri izobraževanja.

Podatke smo zbrali v knjižnici Šolskega centra Celje, kjer so imeli shranjena Izvestja in Letna poročila od šolskega leta 1965/66 dalje. Ker pa novejša Letna poročila niso vsebovala podatkov ločenih po spolu, smo si pomagali z vpisnicami, kjer pa smo morali prešteti vsa dekleta ročno. Zaradi velikega števila vpisanih in več vzporednih programov ter tujih imen, naše štetje ni povsem natančno. Zato navajamo natančnost podatkov na tri dijake natančno.

7. 1. 3. 1 Prvo obdobje Šolskega centra Celje od 1965/66 do 1980/81

V tem obdobju se je šola aktivno razvijala, leta 1976 se je prestavila v novo stavbo. S tem so se na šoli odpirali novi poklicni programi, ki so bili zanimivejši za fante. Opazili smo rahel vzpon vpisa, število fantov je že od začetka prevladovalo s 70 do 80 odstotki vpisanih. Njihovo število se je gibalo od 294, 78,6 odstotka v letu 1965/66 do 995 dijakov, 76,1 odstotka, v letu 1980/81. V tem letu je bilo na šoli vpisanih 312 deklet, ki pa so se vpisala predvsem na kemijski oddelek, zlatarstvo ter nekatere druge programe.

7. 1. 3. 2 Drugo obdobje Šolskega centra Celje od 1981/82 do 1993/94, obdobje usmerjenega izobraževanja

V tem času je bila ukinjena gimnazija. Šolski program na naši šoli se je preusmeril v družboslovno smer, kar je posledično vplivalo na veliko manjši vpis fantov na našo šolo. Močno pa se je povečal vpis deklet. Fantje so se vpisovali na ŠCC, kjer je bilo v tem času odprtih še veliko novih tehničnih smeri. Število vpisanih dijakov se je močno povečalo, saj je v letu 1991/92 doseglo kar 2471, od tega je 1887 fantov, 76,4 odstotka. Presenetilo nas je, da se odstotek dijakinj na ŠCC v celotnem raziskovanem času skoraj ne spremeni. V tem obdobju je dosegal vrednost od 23 do 28 odstotkov. To pomeni, da sta se hkrati povečala tako vpis fantov kot tudi deklet. To pa nasprotuje naši trditvi, da so se fantje z naše šole predstavili na ŠCC. To obdobje je obdobje najvišjega vpisa na ŠCC, saj so bile razmere na ponovno ustanovljeni gimnaziji zelo nestabilne.

⁷¹ Letno poročilo Tehniške šole v Celju 1976-77. TOZD Grafika Celje. Celje. 1977.
 Letno poročilo Tehniške šole v Celju 1977-78. TOZD Grafika Celje. Celje. 1978.
 Letno poročilo Tehniške šole v Celju 1978-79; Jubilejna izdaja ob 20. letnici. TOZD Grafika Celje. Celje. 1979.
 Letno poročilo Tehniške šole v Celju 1979-80. Tisk TŠC. Celje. 1980.
 Letno poročilo Tehniške šole v Celju 1980-81. Tisk TŠC. Celje. 1980.
 Letno poročilo 1981-82 Srednje tehniške šole. TŠC. Celje. 1982.
 Letno poročilo 1982-83 Srednje tehniške šole. TŠC. Celje. 1983.
 Letno poročilo Srednje tehniške šole Maršala Tita 1987-88. Tiskarna STŠMT. Celje. 1988.
 Letno poročilo Srednje tehniške šole Celje 1992-93. ČETISK Celje. Celje. 1993.
 Arhiv Šolskega centra Celje. Seznami vpisa dijakov letniki: 1968/69, 1969/70, 1970/71, 1973/74, 1974/75, 1975/76, 1983/84, 1985/86, 1986/87, 1988/89, 1989/90, 1990/91, 1991/92, 1996/97, 1997/98, 1998/99, 1999/2000, 2000/01, 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05, 2005/06.

7. 1. 3. 3 Zadnje obdobje Šolskega centra Celje od 1994/95 do danes

To obdobje se začne s ponovno uvedbo mature na gimnazijah. Razmere so se umirile, število dijakov na I. gimnaziji v Celju je začelo počasi, a vztrajno naraščati, število vpisanih na ŠCC pa se je ustalilo na nekaj več kot dva tisoč dijakih. Tako je bilo v šolskem letu 1995/96 na ŠCC vpisanih 2038 dijakov, od tega 1549 fantov, 76 odstotkov. Odstotek dijakov je na ŠCC se je počasi z občasnimi padci dvigal in se je tako s 76 odstotki v letu 1994/95 povzpел na 77,8 odstotka. Na ŠCC je v letu 2005/06 vpisanih skupaj 1674 učencev, od tega 477 dijakinj, kar 72,7 odstotka teh pa je vpisanih v gimnazijski program.

7. 1. 4 SVETOZAR PRIBIČEVIĆ IN NJEGOVE REFORME

7. 1. 4. 1 Življenjepis in politično delovanje

Svetozar Pribičević se je rodil 26. 10. 1875 v Kostanjici. Po končani realci v Karlovcu je v Zagrebu študiral matematiko in fiziko. Kot študent je aktivno sodeloval s hrvaškimi kolegi. Prizadevali so si, da bi namesto nasprotij med Srbi in Hrvati prišlo do razumevanja narodne enotnosti, da so Hrvati in Srbi en narod. V ta namen so izdelali pobudo za nacionalno obnovo in objavili manifest v zbirki člankov z naslovom »Narodna misel«. Leta 1898 je končal s študijem in sprejel mesto učitelja v srbski učiteljski šoli v Pakracu.

Nato je deloval na srbskem učiteljskem v Karlovcu. Po antisrbskih demonstracijah v Zagrebu septembra 1902, je zaupno urejeval glavni časopis srbske samostojne stranke »Novog Srbobrana«. To nalogo sprejel v zelo težkih okoliščinah, kajti strasti med Srbi in Hrvati so bile zelo razgrete in za morebiten spor ali celo vojno ni bilo potrebno veliko.

Pribičević je leta 1905 organiziral samostojno srbsko stranko, s katero je metal polena pod noge predvsem Dunajskim oblastem. Delovanje te stranke je bilo učinkovito, saj je pospešilo Reško in Zadrsko revolucijo, za kateri je bila značilna povsem nova smer v nacionalni politiki. Leta 1906 je bila v avstro-ogrski tako ustanovljena Srbo-hrvaška koalicija, ki je kmalu dobila večino podpore na Hrvaškem in v Slavoniji. Ta koalicija je bila glavni nosilec nacionalne politike teh krajev. Ker so v krogih dunajskih politikov kmalu ugotovili, kako velik pomen ima to novo gibanje, so si začeli prizadevati, da bi ga čimprej zatrli. V ta namen je prišlo do sodnega procesa o veleizdaji, ki je trajal od 1908 do 1909. Ta proces je bil usmerjen najbolj proti članom koalicije. Ukinjena je bila celo ustava, vendar je koalicija ostala čvrsta in dobivala vedno več podpore ljudstva. Na začetku vojne je bil Pribičević, kljub poslanski imuniteti, zaprt, nato pa konfiniran⁷² v Pešti.

Leta 1917 se je lahko vrnil v Zagreb. Tu je začel pospešeno delovati. Pomemben je bil njegov govor v Hrvaškem parlamentu 9. 7. 1918. Govoril je o vlogi koalicije v tistem času in o njegovih stališčih glede reševanja njihovega nacionalnega problema. Pri ustanavljanju narodnega sveta je Pribičević bil izvoljen za njegovega podpredsednika. 29. 10. 1918 je v imenu Hrvaškega parlamenta predložil predlog o prekinitvi vseh političnih vez z Avstrijci in Madžari. Bil je odločen nasprotnik ženevskega sporazuma med N. Pašićem, A. Korošcem in srbsko opozicijo. Veliko je tudi pripomogel, da je bil v Zagrebu 24. 11. 1918 sprejet sklep o neposredni povezavi s Srbijo.

V prvi vladi kraljevine SHS je Pribičević leta 1918 postal notranji minister in imel to funkcijo do leta 1920. Med tem časom si je močno prizadeval za centralizacijo države. Nato je sledilo petletno obdobje, v katerem je Pribičević kar trikrat zamenjal funkcijo šolskega ministra z drugimi ministri. Prvič je bil minister za šolstvo od 17. 5. 1920 do 18. 7. 1921, drugič od 14.

⁷² Po SSKJ: konfinacija: prisilno bivanje v določenem kraju.

12. 1921 do 16. 12. 1922, tretjič od 27. 3. 1924 do 27. 7. 1924 in četrtič od 6. 11. 1924 do 29. 4. 1925. Kasneje je postal eden od šefov Demokratične stranke. Leta 1924 se skupaj z nekaterimi politiki od nje odcepijo in ustanovijo SDS, samostojno demokratsko stranko. 1927 se priključi opoziciji pod okriljem Radičeve HSS in v združenju z njo ustanovi SDK. Pribičević postane njen podpredsednik. Po uvedbi šestojanuarske diktature je bil leta 1929 aretiran, spustili so ga šele po posredovanju češkoslovaškega predsednika Masaryka, ki se je tako kot Pribičević strinjal, da je lahko opozicija proti vladi oziroma njeni politiki, ne more in ne sme pa biti proti državi in njenim temeljem. Leta 1933 objavi knjigo *La Dictature du roi Alexandre*.

Njegovo politično delovanje je razdeljeno na dve povsem nasprotujoči si obdobji. Temelj prvega obdobja, ki je trajal do leta 1927, je stališče, da so Srbi in Hrvati en narod. Zagovarjal je tudi centralistično ureditev Kraljevine Slovencev, Hrvatov in Srbov. Po letu 1927 pa začne odstopati od svojega unitarističnega⁷³ stališča in si prizadeva za sporazum med Srbi in Hrvati in za enakopravnost obeh narodov. To svoje stališče izrazi s pismom Srbom leta 1923. V njem pravi: » ... vsaka druga pot ali rešitev, bi pomenila večna nesoglasja, medsebojne spore in vojne, katere bi se končale pogubno za obe strani...« Temu svojemu stališču glede nacionalnega vprašanja je Pribičević ostal zvest do konca svojega življenja. Umrl je 15. 9. 1936 v Pragi.

7. 1. 4. 2 Pribičević kot minister za šolstvo.

Ko je leta 1920 prišlo do oblikovanja prve skupne vlade v Beogradu, so zaradi zakonodajne zmešnjave in avstrijske zakonodaje, ki je na Slovenskem še vedno imela velik vpliv, marsikatero pristojnost v pomembnih kulturnih zadevah, zlasti v šolstvu, ostale sporne. Da to ne bi trajalo dolgo, si je močno prizadeval Svetozar Pribičević. Kot šolski minister je v presledkih od maja leta 1920 do leta 1925 uvedel številne svoje reforme in ukinil mnogo reform drugih šolskih ministrov. 13. 12. 1920 leta je moral Karel Verstovšek, ki je bil dotodanji minister za šolstvo in bogoslužje na Slovenskem območju, zaradi padca Deželne vlade, prepustiti svoj položaj šolskim nadzornikom, ki jih je imenoval Svetozar Pribičević. Tako je dobil Pribičević vpliv tudi na Slovenskem. Začel se je, kot je dejal škof Jeglič, »kulturni boj«, s Pribičevićem na čelu, ki bi lahko resno ogrozil državni obstoj. Deželna vlada pod vodstvom SLS v Sloveniji se je uspešno upirala.

Da se je spor med Deželno vlado in osrednjo vlado v Beogradu pojavil tudi drugod, so bile krive Pribičevićeve reforme maja 1920, ko je menda samovoljno razširil srbski šolski zakon na Vojvodino in tako v treh zadnjih razredih srednjih šol ukinil verouk. Nasprotovanje je doživela tudi Pribičevićeva reforma 4. 8. 1920, ki je v vseh osnovnih in srednjih šolah v državi zahtevala izvajanje enotnega sokolskega sistema telesne vzgoje. Proti temu odloku so ljubljanski, zagrebški in djakovški škofje pri Pribičeviću močno protestirali in obsežno ter podkrepjeno dokazovali načrtne dolgoletne sokolske protiverske dejavnosti z veliko citatov predvsem iz slovenskih sokolskih glasil. Pribičević pa se je sprenevedal, češ da podpišejo mnogo listin, katerih vsebin ne morejo nadzirati.

Napetost se je stopnjevala s poročili iz Beograda, da je šolski minister izdal sklep o ukinitvi vseh zasebnih šol v krajih, kjer že delujejo državne šole. Ta odlok je vplival med drugim tudi na rast števila deklet v državnih šolah, saj so se tista dekleta, ki so hodila v zasebne šole, bila tako prisiljena vpisati v državne, če so s šolanjem hotela nadaljevati. Zaradi tega Pribičevićevega odloka so ga nekateri imeli celo za absolutista. Na neplodna tla je naletel tudi Pribičevićeve poskus uveljavitve enotnega osnovnošolskega in srednješolskega zakona, ki ga

⁷³ Po SSKJ: unitarizem: *težnja po uveljavljanju centralistične oblasti in omejevanju samostojnosti sestavnih delov države*.

je slovenska SLS zavrnila, češ da klika pod vodstvom ministra Pribičevića lahko pripravi samo »najreakcionarnejši šolski zakon nasilja nad družino, občino, ljudstvom in cerkvijo«.

Glavno vodilo vseh Pribičevićevih reform je bilo njegovo prepričanje o narodni enotnosti. Rekel je namreč, da med Srbi, Hrvati in Slovenci kot člani enega naroda ne sme biti nikakršnih sporazumevanj in pogajanj, saj če bi se sporazumevali in pogajali, bi tako pokazali, da nismo en narod. S temi besedami je utemeljeval svojo kulturno politiko, potrdil pa je tudi, da so vsa njegova prizadevanja usmerjana v državno in laično šolo.

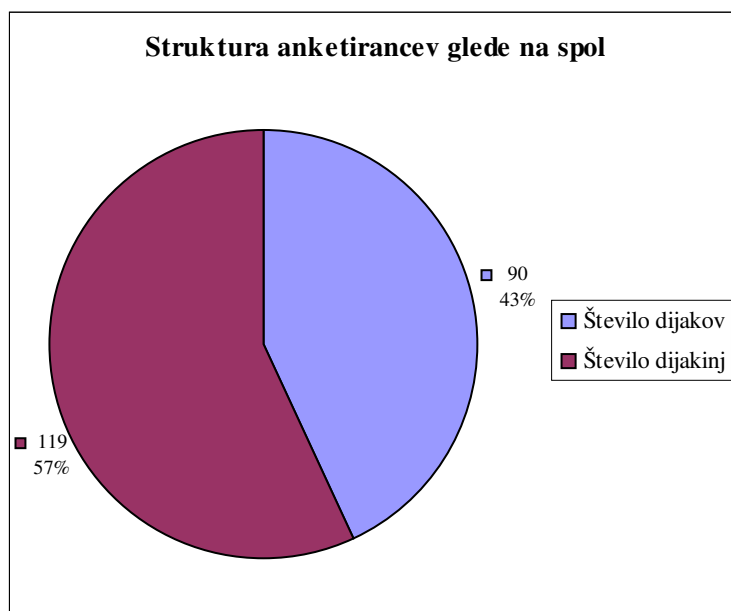
Ko je bila 27. 3. 1924 sestavljena nova vlada v Beogradu, je Pribičević zopet zasedel svoje staro mesto na šolskem ministrstvu in tako nadaljeval svoj kulturni boj. Konec julija 1924 je nameraval končno izenačiti nižje srednje šole po vsej državi; za začetek v prvih dveh letnikih realnih in realnih gimnazij. Vendar mu je to preprečil odstop Pašićeve vlade.

Pribičević je z vsemi svojimi reformami med drugim želel poskrbeti, da so na stalna učiteljska mesta prišli večinoma »pravilno« politično usmerjeni učitelji. Slovenska javnost je to dogajanje v šolstvu označila kot zločin in napovedala najostrejši boj ljudstva proti »svobodomiselnemu« učiteljstvu. Višek je bila uredba ministrstva za šolstvo 14. 11. 1925, ki je zahtevala, da morajo začeti vse srednje šole, razen humanističnih gimnazij v prvih dveh letnikih poučevati po enotnem učnem načrtu za vso državo. Zaradi vse večje srednješolske problematike, je Pribičević začel ukinjati nekatere srednje in strokovne šole. S tem se je posredno zmanjšalo število deklet, ki so te šole obiskovale.⁷⁴

S svojim delovanjem je Pribičević dvignil veliko prahu, vendar tudi ko je končal svoje delo kot šolski minister, je bil prepričan, da je sokolstvo pomembno za vzgojo državljanov, slovanstvo, Evropo in ves svet. Dejal je: »Kdorkoli ugrizne v Sokolstvo, si bo polomil vse zobe!«

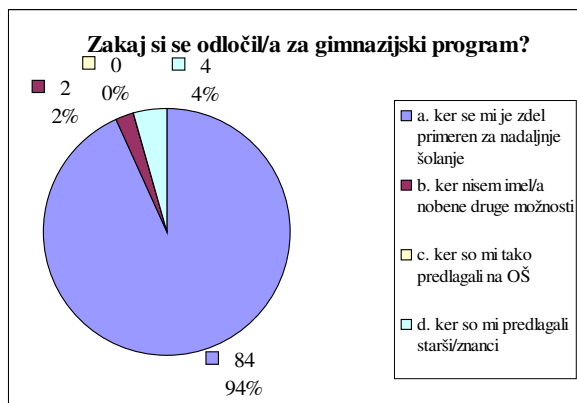
7.2 ANKETA DIJAKOV IN DIJAKINJ

Anketo smo izvedli med dijaki prvih letnikov. Anketiranih je bilo 209 prvošolcev, od tega je bilo 119, to je 57 odstotkov dijakinj. Z anketo smo želeli ugotoviti vpliv na vpis v srednje šole. S pomočjo izbirnih vprašanj smo dobili zanimive odgovore, ki smo jih nato analizirali in v opisu tudi primerjali po spolu.

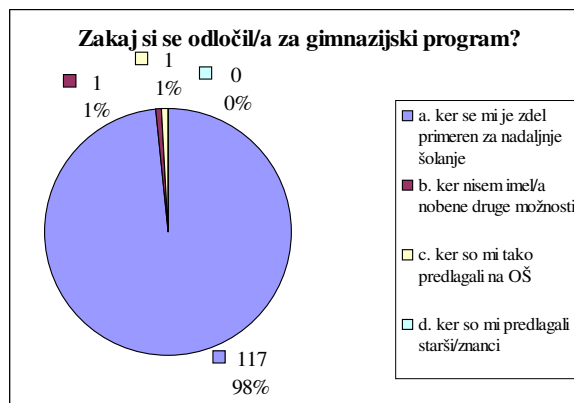

Graf št. 4: Struktura anketirancev.

⁷⁴ Povzeto po: DOLENC, Ervin: Kulturni boj. Ljubljana : Cankarjeva založba. 2004.

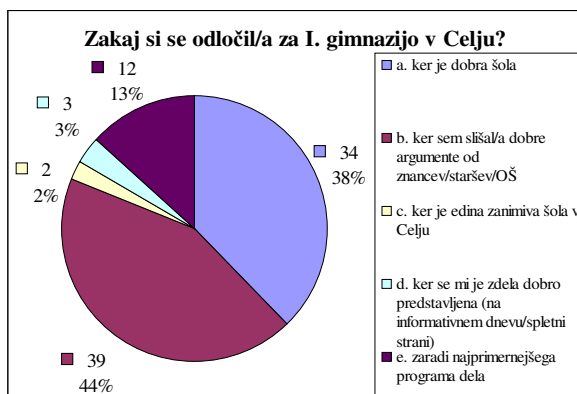

Graf št. 5: Odgovori dijakov, zakaj so se odločili za gimnazijski program.

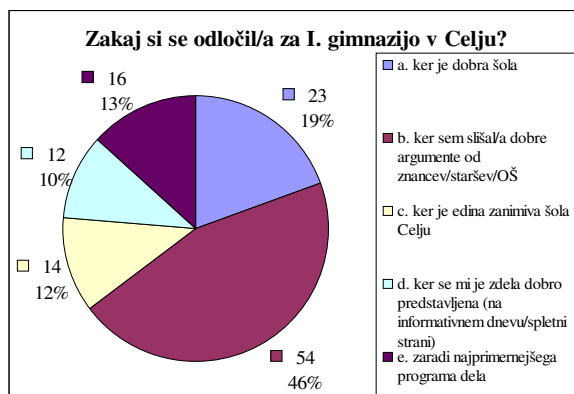

Graf št. 6: Odgovori dijakinj, zakaj so se odločile za gimnazijski program.

Grafa nam prikazujeta, da je bil pri večini fantov in deklet glavni razlog za izbor gimnazijskega programa ta, da se jim je zdel primeren za nadaljnje šolanje. Gimnazijski program daje namreč največ možnosti za izbiro nadaljnjega izobraževanja. Le pri nekaterih so na to odločitev vplivali starši oz. znanci. Nekaj fantov se je odločilo za gimnazijski program, ker niso imeli nobene druge možnosti, medtem ko nobeno dekle ni obkrožilo tega odgovora, le-te so upoštevale predloge na osnovni šoli, ki pa na fante niso vplivali.

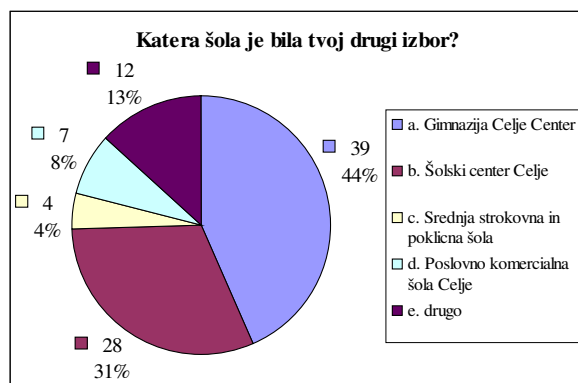

Graf št. 7: Odgovori dijakov, zakaj so se odločili za I. gimnazijo v Celju.

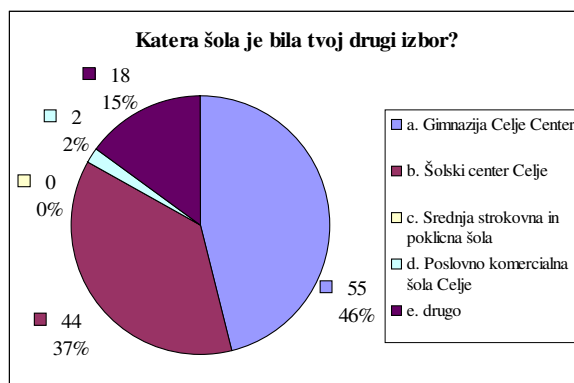

Graf št. 8: Odgovori dijakinj, zakaj so se odločile za I. gimnazijo v Celju.

Analiza ankete je pokazala, da si je skoraj polovica fantov in tudi deklet za nadaljnje šolanje izbrala I. gimnazijo v Celju, ker so slišali dobre argumente na osnovni šoli, od staršev, znancev. Dvakrat več fantov kot deklet, 38 odstotkov, se je odločilo za to šolo, ker je dobra šola. Povsem enak delež fantov in deklet, 13 odstotkov, je obkrožilo odgovor, da so se vpisali na našo šolo zaradi najbolj primerne programa dela. Za nekoliko več fantov kot deklet je I. gimnazija v Celju edina zanimiva šola v Celju. Nekaj prvošolcev pa se je odločilo za našo gimnazijo, ker se jim je zdela šola dobro predstavljena na informativnem dnevu oziroma na šolski spletni strani. Sklepamo lahko, da je največ letošnjih prvošolcev gledalo pri izboru gimnazije na njeno kvaliteto.

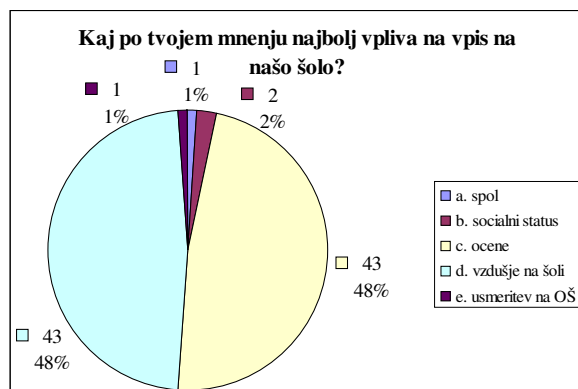

Graf št. 9: Odgovori dijakov, katera šola je njihov drugi izbor.

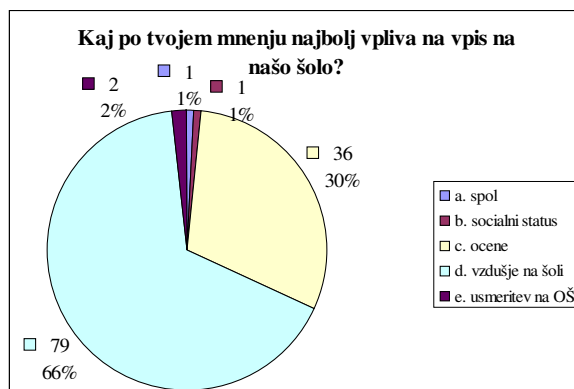

Graf št. 10: Odgovori dijakinj, katera šola je njihov drugi izbor.

Skoraj polovica prvošolcev je izbirala med I. gimnazijo v Celju in gimnazijo Celje Center ter se naposled odločila za prvo. Pri obeh spolih je bil kot druga izbira obkrožen Šolski center Celje. Tu smo pričakovali nekoliko bolj očitno razliko, saj je na Šolskem centru Celje več tehničnih smeri, ki so ponavadi zanimivejše za fante. Približno 14 odstotkov fantov in prav toliko deklet je izbiralo med drugimi šolami, ki niso bile omenjene v odgovoru. Po naših pričakovanjih je več deklet izbiralo med našo šolo in Poslovno komercialno šolo Celje. Za nobeno dekle ni bila drugi izbor Srednja strokovna in poklicna šola, za to šolo se je odločalo tudi najmanj fantov.

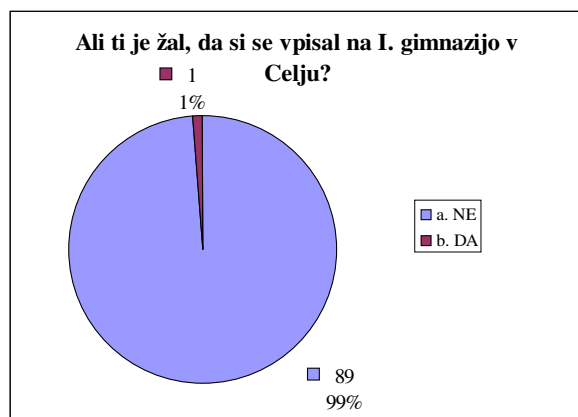

Graf št. 11: Odgovori dijakov, kaj po njihovem mnenju najbolj vpliva na vpis na našo šolo.

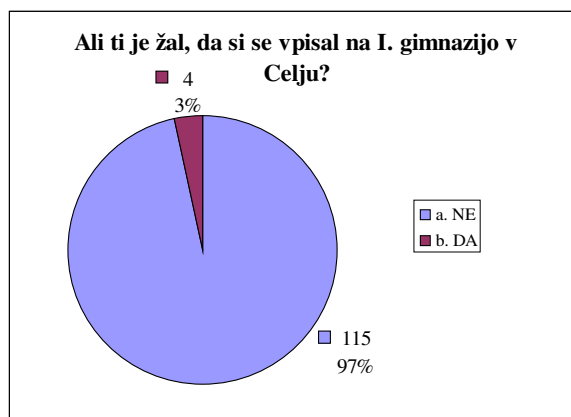

Graf št. 12: Odgovori dijakinj, kaj po njihovem mnenju najbolj vpliva na vpis na našo šolo.

Dve tretjini deklet in slaba polovica fantov meni, da na vpis na I. gimnazijo v Celju najbolj vpliva vzdušje na šoli. Torej lahko sklepamo, da je vzdušje na šoli dobro, sicer ne bi bilo takšnega vpisa. Slaba tretjina deklet in nekaj manj kot polovica fantov je prepričanih, da vpis na našo šolo pogojujejo ocene. Zanimljiv odstotek jih je obkrožilo ponujene odgovore, da je vpis odvisen od spola, socialnega statusa ali pa mogoče od usmeritve na osnovni šoli. Torej večina prvošolcev ne vidi razlike v spolu, kot vzrok za vpis na našo gimnazijo.

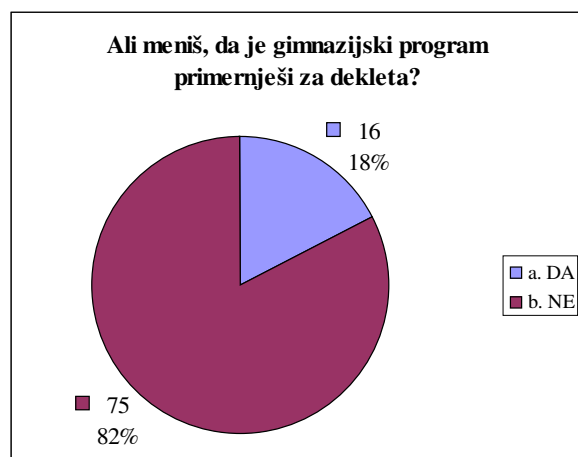

Graf št. 13: Odgovori dijakov, ali jim je žal, da so se vpisali na I. gimnazijo v Celju.

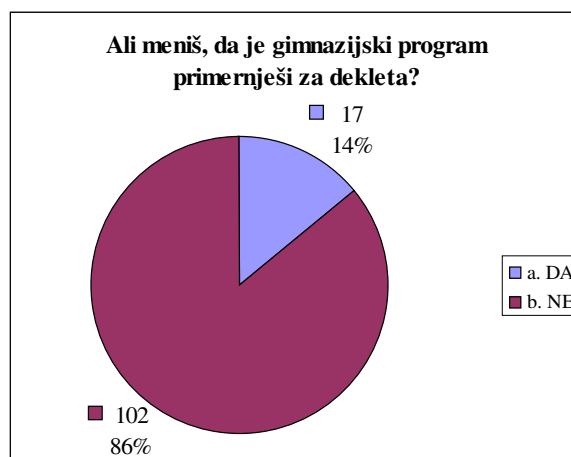

Graf št. 14: Odgovori dijakinij, ali jim je žal, da so se vpisale na I. gimnazijo v Celju.

Veliki večini prvošolcev ni žal, da so si za nadaljnje šolanje izbrali I. gimnazijo v Celju, le nekateri bi to odločitev spremenili. Pri tem vprašanju ni bilo očitne razlike med spoloma. Torej se tako večina fantov kot tudi deklet na naši gimnaziji dobro počuti.

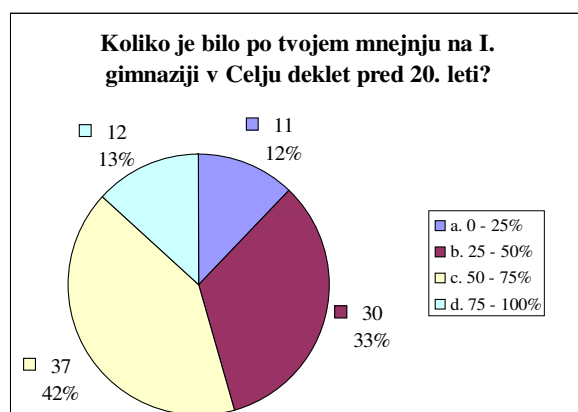

Graf št. 15: Odgovori dijakov, ali menijo, da je gimnazijski program primernejši za dekleta.

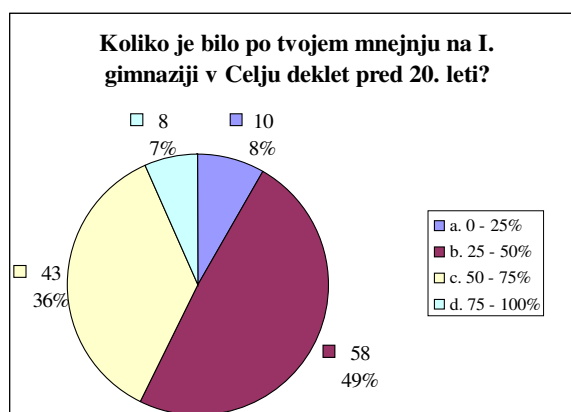

Graf št. 16: Odgovori dijakinij, ali menijo, da je gimnazijski program primernejši za dekleta.

Za 86 odstotkov deklet in nekaj manj fantov se gimnazijski program ne zdi primernejši za dekleta. Presenetljivo več fantov meni, da je program primernejši za dekleta kot pa le-te.

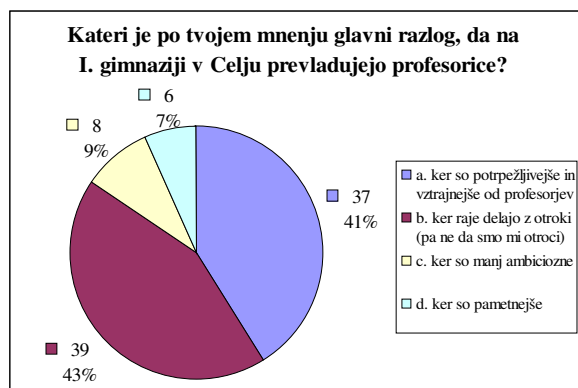
Graf št. 17: Odgovori dijakov, koliko je bilo po njihovem mnenju na I. gimnaziji v Celju deklet pred 20. leti.

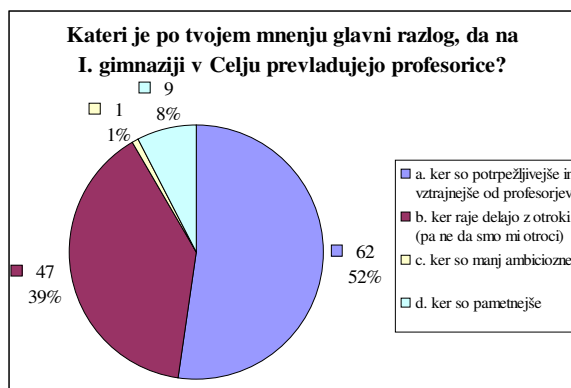
Graf št. 18: Odgovori dijakinij, koliko je bilo po njihovem mnenju na I. gimnaziji v Celju deklet pred 20. leti.

Pravilni odgovor na zastavljeno vprašanje je vedelo majhno število anketiranih fantov in deklet. Očitno niso dobro seznanjeni s podatki in načinom izobraževanja pred dvajsetimi leti. Takrat se je

namreč izvajalo usmerjeno izobraževanje in ni bilo gimnazij. Na naši šoli so bile predvsem družboslovne smeri, ki so bolj zanimale dekleta, zato jih bilo takrat vpisanih nad 75 odstotkov. Večina anketiranih je prepričana, da je bilo deklet približno polovica, morda nekoliko več oziroma nekoliko manj.

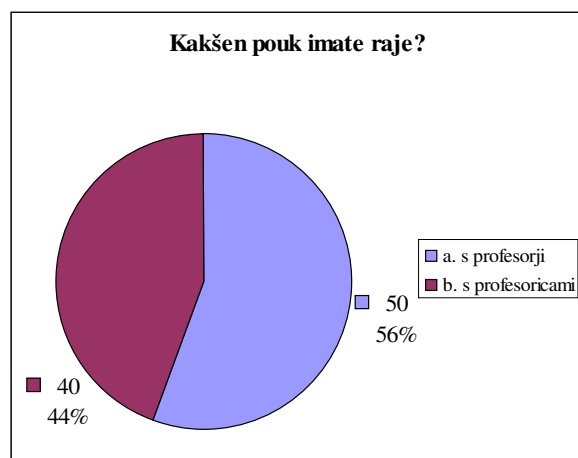

Graf št. 19: Odgovori dijakov, kateri je po njihovem mnenju glavni razlog, da na I. gimnaziji v Celju prevladujejo profesorice.

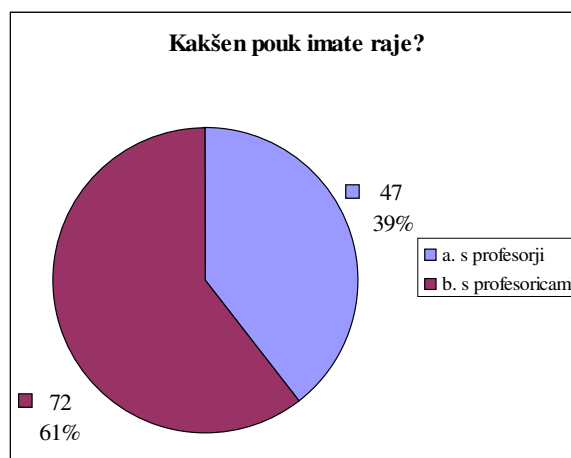

Graf št. 20: Odgovori dijakinj, kateri je po njihovem mnenju glavni razlog, da na I. gimnaziji v Celju prevladujejo profesorice.

Analiza grafa je pokazala, da se dobri polovici deklet in 41 odstotkom fantov zdijo profesorice bolj potrpežljive in vztrajnejše od profesorjev in jih je zato dosti več. Približno 40 odstotkov obojih jih je prepričanih da je vzrok za večje število profesoric ta, da le-te raje delajo z otroki. Po pričakovanjih je več fantov, 9 odstotkov, kot deklet, 1 odstotek, izbralo odgovor, da so profesorice manj ambiciozne od profesorjev. Ravno obratno pa je bilo pri odgovoru, da so profesorice pametnejše in se zato bolj odločajo za učiteljski poklic, saj je ta odgovor obkrožilo nekoliko več deklet in le 1 odstotek fantov.

Graf št. 21: Odgovori dijakov, kakšen pouk imajo raje.

Graf št. 22: Odgovori dijakinj, kakšen pouk imajo raje.

Približno dve tretjini vprašanih deklet ima raje pouk s profesoricami. Za razliko od deklet je več fantov raje prisotnih pri pouku, ki ga vodijo profesorji, 56 odstotkov. Ugotovili smo, da razlike med profesorji in profesoricami niso tako očitne in tudi med spoloma ni velikih odstopanj. Pričakovali smo le, da bodo pri fantih bolj priljubljene profesorice in obratno.

7.3 INTERVJU Z GOSPO PROF. BOŽENO OROŽEN

- 1. Ste se tudi vi šolali na I. gimnaziji v Celju?** Da tudi jaz sem se šolala na današnji I. gimnaziji Celje. V prvi razred sem šla v šolskem letu 1940/41. Bila sem v A- oddelku, kjer smo bila sama dekleta. Poučevale so nas tri profesorice, učile so nas srbohrvaščino, nemščino in telovadbo. Šolsko leto se je predčasno zaključilo zaradi vojne, kasneje pa sem bila z družino izseljena v Srbijo, kjer sem nadaljevala gimnazijo. Po vojni smo se vrnili in v šolskem letu 1945/46 sem se vrnila na Celjsko gimnazijo, v šesti razred. Leta 1948 sem bila v osmem razredu, kjer so nas najbrž zaradi navajanja na naravno okolje pomešali s fanti. Manjšino deklet iz našega razreda so prestavili v B- razred, od tam pa nekaj fantov. Še vedno so v A- razredu prevladovala dekleta, v B pa fantje.

- 2. Zakaj so vas pomešali ravno v osmem razredu?** Mislim, da so nas pomešali, zaradi nasveta z Zavoda za šolstvo. Ob enem pa je to dosti bolj naravno.

Slika 16: Prof. Božena Orožen s kolegi; LEVO: mag. Jožica Dolensek, Flora Šunko, Božena Orožen. LEVO ZADAJ: Eta Blaznik, Janez Erklavec, Ivica Žerovnek, Ivica Grobelnik, Zvezdana Knez Šterbenc, Nika Šilc⁷⁵

- 3. Ste hodili v osem ali štiriletno gimnazijo?** Ko sem jaz hodila na gimnazijo, je bila osemletna. Vendar sem zaradi vojne na Celjski gimnaziji opravila le predčasno zaključeni prvi razred in nato po vojni nadaljevala s šestim in v osmem zaključila z maturo. Prehod med štiri in osemrazredno gimnazijo je bil v šolskem letu 1959/60.

- 4. Ali so profesorji delali razlike med fanti in dekleti?** Ne, profesorji niso delali nikakršnih razlik med fanti in dekleti. Tudi kasneje, ko sem tudi sama začela poučevati na Celjski gimnaziji nismo delali razlik.
- 5. Je vas učila kakšna profesorica?** Da, učile so me tri profesorice. Poučevale so me srbohrvaščino, nemščino in seveda telovadbo. Skleпам, da so ženske izbirale predvsem študij jezikov in manj naravoslovne smeri. Kljub temu je bila v času mojega šolanja na gimnaziji ena profesorica, ki je poučevala anorgansko kemijo.
- 6. Ko ste začeli sami učiti, kakšno je bilo razmerje deklet in fantov, kako se je to skozi čas vašega poučevanja spreminjalo?** Ko sem začela poučevati, je bilo na šoli približno polovica deklet. Skozi čas mojega poučevanja se odstotek deklet ni veliko spremenil. Vsi razredi, ki sem jih poučevala, so bili mešani.
- 7. Koliko približno je bilo ob pričetku vašega poučevanja žensk v zbornici?** Težko bi rekla koliko, vem pa, da jih sprva ni bilo veliko, večinoma so učile jezike, redke tudi naravoslovne predmete. Se je pa število profesoric počasi dvigalo.

⁷⁵ Božena Orožen, Celje, 18. 3. 2005, osebni arhiv.

8. **Kakšne ocene so imela dekleta glede na fante?** Kakšne so bile ocene deklet proti fantom ne morem reči, vem pa da ni bilo občutnih razlik.
9. **Kakšna je bila disciplina v razredu?** Danes so dekleta po večini mnogo glasnejša od fantov, je bilo tudi takrat podobno. Z disciplino ni bilo na gimnaziji nikoli težav, ko sem bila tudi sama učenka, je bil razred zelo miren, saj so bili tudi profesorji zelo strogi. Lahko si bil vprašan, pa čeprav si že bil prejšnjo uro. Profesorji so znali ustvariti red in disciplino. Med mojim poučevanjem ni bilo nič drugače.
10. **So bila na šoli kakšna posebna pravila glede oblačenja?** Med mojim poučevanjem na šoli ni bilo posebnih pravil oblačenja, saj je bilo to povojno obdobje in je primanjkovalo vsega, tako da ni prihajalo do razlik. Kasneje se je sicer pojavilo priporočilo, ki je dekletom priporočalo nošnjo halje, vendar ni bilo obvezno.
11. **Ali so bila dekleta v ločenih razredih, kdaj so se začeli razredi mešati?** Ko sem hodila v šolo sama, so razredi bili ločeni, čeprav so nas v zadnjem, osmem razredu zmešali. Ko pa sem začela poučevati, pa so bili ločeni razredi redkost. Jaz nisem učila nobenega ločenega razreda. Torej so bili razredi mešani od druge svetovne vojne dalje.
12. **V katere razrede ste se odpravili z večjim veseljem?** V razred sem se odpravila z velikim veseljem, ne glede na to, kateri je. Nisem imela najljubšega razreda.
13. **Ste bili kateremu razredu razredničarka?** Razredničarka sem bila samim mešanim razredom. V njih so fantje in dekleta odlično sodelovali in ni prihajalo do nesoglasij.
14. **Kaj ste poučevali?** Jaz sem učila slovenščino in ruščino. Poučevala sem na vseh stopnjah gimnazije, od prvega do osmega razreda.
15. **Kdaj so bile občutne spremembe, glede izobrazbe žensk?** Občutne spremembe v izobrazbi žensk je bilo občutiti po letu 1950.⁷⁶

⁷⁶ Božena Orožen, Celje, 18. 3. 2005, intervju.

7.4 INTERVJU Z GOSPODOM MILANOM ZDOLŠKOM

1. **Kdaj ste hodili v šolo?** V šolo sem hodil od leta 1945 do 1950, ko sem opravil maturo. Hodil sem le zadnjih pet let, saj smo prej pod prisilo živeli v Srbiji, kjer sem naredil tri leta meščanske šole. To so bili razburkani in težki časi.
2. **Koliko razredna je bila šola in kje se je nahajala?** Šola je bila osem razredna, jaz sem obiskoval le zadnjih pet razredov, tako da nisem nikoli doživel občutka, kako je biti v prvem letniku na I. gimnaziji v Celju. Ko sem jaz hodil v šolo, se je nahajala na isti lokaciji, kot se nahaja danes, na Kajuhovi ulici 2.
3. **Kdo je bil takrat vaš ravnatelj?** Moj ravnatelj je bil Pavle Blaznik, prijazen, a odločen in dokaj strog gospod. Jaz sem ga zelo spoštoval. Spomnim se, ko sem nekoč nekaj ušpičil, zato me je po pouku poklical v svojo pisarno. Mislil sem, da me bo doletela kazen, zato me je bilo pošteno strah. Ko sem prišel v njegovo pisarno, mi je prijazno dejal: »Jaz vas razumem, kdo drug pa vas ne bi«.
4. **V katerem oddelku ste bili?** Bil sem v B- oddelku. Prva tri leta smo v razredu bili sami fantje, nato pa je v naš razred prišlo še šest deklet, tako da nas je bilo potem šestindvajset.
5. **Kako je bilo s številom deklet v drugih razredih?** Fantje in dekleta po razredih nismo bili enakomerno razporejeni. V A- razredu so bila sama dekleta. Pri nas jih je bilo šest, medtem ko v C- razredu ni bilo nobene. V povprečju so dekleta v tistem času v naši šoli predstavljala 1/3 vseh dijakov. Približno takšen delež so predstavljala tudi v našem letniku.
6. **V čem mislite, da je bil vzrok, da deklet niso bolj enakomerno razporedili po razredih?** Mislim, da je bil vzrok za takšno razporeditev predvsem v tem, od kod je kdo prihajal, saj so ponavadi dijake iz istih krajev razporejali po istih razredih. Lahko pa, da so nas tako razporedili tudi zato, da med fanti in dekleti ne bi prihajalo do kakšnih nesoglasij.
7. **Kakšen je bil odnos med dekleti in fanti v vašem razredu, glede na to, da so bila dekleta v manjšini?** Odnos med nami v razredu je bil zelo prijateljski, tako da se o sporih med nami sploh ne moremo pogovarjati. Vedno smo si bili pripravljeni stati drug drugemu ob strani in skupaj reševati težave. Kljub temu, da so bila dekleta res v manjšini, so se zelo dobro vključila v našo družbo, saj smo vedno delovali kot eno. Res pa je tudi to, da smo fantje zaradi večine velikokrat preglasovali dekleta.
8. **So vas poučevale tudi profesorice?** Seveda so nas poučevale tudi profesorice, čeprav se njihovega števila ne spomnim, jih je bilo kar nekaj. Tudi naša razredničarka je bila profesorica.
9. **So bile profesorice omejene glede tega, katere predmete so lahko poučevale?** Mislim, da teh omejitev niso imele, saj so poučevale vse vrste predmetov. Spomnim se tudi profesorice, po porodu Rusinje, ki nas je učila najbrž ruščino in niti slovensko ni dobro znala. Če pa bi se vprašali, kdo je bil strožji, profesorji ali profesorice, bi ugotovili, da so bili oboji približno enako strogi.

Slika 17: Prof. biologije Jože Rotar⁷⁸

10. Kakšen se vam je zdel odnos profesorjev do vas dijakov?

Profesorji so bili do nas zelo spoštljivi, saj smo bili priden in zgleden razred. Odlikovala jih je tudi velika uvidevnost do nas. Leta 1949 so me takratni policisti za dva meseca zaprli v »Stari pisker«, ker sem jim nasprotoval, da bi zaradi študija teologije in želje po krščanski službi odpeljali mojega starejšega brata. Po moji vrnitvi v šolo, so vsi profesorji razumeli mojo stisko in so si prizadevali, da bi se čim prej vključil nazaj v šolski program. Posebej se spomnim profesorja biologije Jožeta Rotarja.⁷⁷

⁷⁷ Milan Zdolšek, Dobje, 1. 3. 2005, intervju.

⁷⁸ Letno poročilo I. gimnazije v Celju 1994/95 1998/99. 1999. Celje, I. gimnazija v Celju, str. 18.

8. ZAKLJUČEK

V nalogi smo ugotovili, da se je prvo dekle na celjsko gimnazijo vpisalo že v letu 1877 in je izdelalo dva razreda takrat imenovane celjske gimnazije. S tem lahko zavržemo našo hipotezo, da se je prva ženska na gimnazijo vpisala po prvi svetovni vojni. Druga dijakinja se je vpisala v šolsko leto 1901/02. Vpisala se je kot privatistka, pouku je lahko samo prisostvovala, na koncu leta pa je morala opraviti izpite. Izdelala je nižjo gimnazijo.

V šolskem letu 1911/12 je bila v višje gimnazijsko šolanje vključena nova oblika šolanja, hospitiranje. V tem obdobju se je vpisalo 11 deklet. Med temi enajstimi dekleti je bila na šolo vpisana tudi Roševa sošolka, ki jo Fran Roš opisuje v svoji črtici Naša sošolka.

1914. leta se je vpis zaradi vojne na splošno zelo zmanjšal in s tem tudi število vpisanih deklet.

S koncem vojne je vpis narasel na dvajset deklet. Vzrok za naraščanje števila deklet in dijakov na splošno je Pribičevičeva šolska reforma, ki je sredi šolskega leta 1923/24 vse srednje šole pri nas izenačila z realnimi gimnazijami v Srbiji. Deklice hospitantke so postale redne učenke. Ukinili so šolnino. Šolskega leta 1924/25 je vpisanih že 40 dijakinj. Do leta 1939/40 naraste do števila 420. Šolsko leto 1940/41 se je zaradi začetka druge svetovne vojne predčasno končalo, zato za to leto nimamo podatkov. Med vojno je število dijakov upadlo, vendar so zaradi mobilizacije fantov v vojsko dekleta začela prevladovati, v tem času so dosegle najvišji odstotek do tsedaj.

V šolskem letu 1958/59 je bila ukinjena II. realna gimnazija in reformirana na štiriletno. Takrat je odstotek deklet padel, saj je bila večina deklet vpisanih na nižji gimnaziji. Od tu dalje je odstotek deklet naraščal vse do šolskega leta 1969/70. 1967. leta je šola postala splošnoizobraževalna ustanova, kjer so enakomerno zastopani družbeno-jezikovni in prirodoslovno-matematični predmeti. S tem je celjska gimnazija postala tudi formalno pripravljalnica kadrov za visokošolski študij. To je povzročilo padec predvsem fantovske populacije na število 42. Leta 1976 je bil izdelan v SRS prvi osnutek reforme srednjih šol. 1980 je bil sprejet Zakon o usmerjenem izobraževanju in so bile 6. januarja tega leta izdelane in sprejete osnovne značilnosti družboslovno-jezikovne usmeritve.

V šolskem letu 1980/81 se je šola preimenovala v Srednjo družboslovno šolo, kjer je bila poudarjena družboslovno-jezikovna smer, na katero so se največ vpisovala dekleta. V šolskem letu 1983/84 je število vseh vpisanih upadlo na 265 dijakov, najobčutnejše je upadlo število fantov, na 45. Zato je odstotek deklet narasel na 83 odstotkov. Višek je dosegel vpis deklet v šolskem letu 1986/87, ko je bil na šoli 571 ali 91,5 odstotkov.

Leta 1989/90 postane Srednja družboslovna šola eksperimentalno spet gimnazija. Število deklet v tem letu upade za 182. Počasi postajamo spet gimnazija.

Leta 1994/95 je matura vtisnila svoj pečat srednješolskemu izobraževanju. Gimnazija je z maturo postala edina splošnoizobraževalna šola, ki je omogočala vpis na univerzo. Zato je vpis fantov na gimnazije porasel.

Vzporedno z uveljavitvijo hospitiranja in kasneje še zaradi Pribičevičeve reforme, začnejo na I. gimnaziji v Celju poučevati prve profesorice. Začele so kot pomočnice, vendar so kmalu prevzele določene predmete. Največ so poučevale športno vzgojo, ročna dela in jezike. Pred drugo svetovno vojno, v šolskem letu 1939/40 je bilo na šoli 17 ali 26,5 odstotkov profesorice. Po drugi svetovni vojni je bilo v šolskem letu 1949/50 v zbornici 15 profesorice ali 50 odstotkov. V času Srednje družboslovne šole Celje, se je delež profesorice povzpela na 67,6 odstotkov. Skozi čas je odstotek profesorice ves čas naraščal in je dosegel vrhunec v šolskem letu 1998/99 84,9 odstotkov.

V raziskovalni nalogi smo potrdili hipotezo, da je izobraževanje žensk potekalo v odvisnosti od političnih in družbenih reform. Hipotezo, ki trdi, da se je v času usmerjenega izobraževanja odstotek deklet na naši šoli močno povečal zaradi družboslovnih smeri, lahko

delno potrdimo, saj so se fantje zanje res redkeje odločali. Nismo pa potrdili dela hipoteze, ki trdi da se je odstotek fantov na naši šoli zmanjšal na račun tehničnih poklicev, saj smo s pomočjo statistike vpisa dijakov in dijakinj na Šolski center Celje ugotovili, da je vpis fantov na ŠCC od ustanovitve skoraj enak in niha le za odstotek ali dva. Tudi v času, ko se je celjska gimnazija preusmerila v družboslovne smeri in se je na šoli število fantov drastično zmanjšalo, ni na ŠCC videti porasta odstotkov fantov, je pa opazen močno povečan vpis, ki pa vseeno ohrani razmerje dijakov in dijakinj na ŠCC. Na povečan vpis pa po naših ugotovitvah ne vpliva toliko preusmerjanje dijakov z naše šole, ampak novi programi tehničnih poklicev, ki so se v času po letu 1980, ko je bil sprejet program o usmerjenem izobraževanju, ter nedavno zgrajena nova stavba ŠCC.

Hipotezo v kateri smo menili, da učni načrt dela gimnazije primernejši za dekleta, kot za fante, smo s pomočjo ankete ovrgli. Pri vprašanju, vezano na to, ali je gimnazijski program primernejši za dekleta, je 82 odstotkov fantov in 86 odstotkov deklet obkrožilo odgovor ne. Dokazali smo, da sam program gimnazije nima pomembnejšega vpliva na vpis. Pomembnejše pri vpisu so družbene razmere, saj se je povpraševanje po poklicih skozi čas spreminjalo, s tem pa tudi vpis na gimnazije.

Potrdilo se je tudi naše predvidevanje, da so se prve profesorice pojavile nekaj let po tem, ko so se na šolanje končale prve dijakinje.

Na primeru dveh srednjih šol iz Celja naše ugotovitve posplošujemo na celoten slovenski prostor.

9. POVZETEK

V nalogi je predstavljeno stanje izobraževanja žensk v zadnjih stotih letih na I. gimnaziji v Celju. Za zbiranje gradiva in podatkov, potrebnih za nalogo, smo uporabljali različne metode dela. V osnovi smo uporabili podatke, pridobljene s pridnim prebiranjem literature in virov. Da bi jih bolj nazorno prikazali, smo jih uredili v tabelo, s pomočjo katere smo izdelali graf, katerega smo v jedru analizirali. Pri izdelavi in oblikovanju grafa, kot tudi celotne naloge, nam je bil v veliko pomoč računalnik. Uporabili smo še vizualne vire in za potrditev rezultatov opravili dva intervjuja. S pomočjo zbranih podatkov smo prišli do naslednjih rezultatov in sklepov.

Prva dekleta so se na šolo vpisala le kot privatistke. Zastopanost deklet, kot tudi profesorice, na šoli ni naraščalo enakomerno, ampak je zaradi različnih reform in prelomnih dogodkov prihajalo do vzponov in padcev, tako števila kot tudi odstotka žensk, ki so se šolale in delale na I. gimnaziji v Celju. S temi ugotovitvami bi radi predstavili napredek, ki je bil potreben, da lahko dekleta danes obiskujejo šole, ki jih želijo in jih pri tem ne ovirajo nikakršni predsodki, da lahko izobrazbo dosega le moški, kot so to menili še pred slabim stoletjem.

Naloga nas je spodbudila še k raziskovanju socioloških vzrokov, zakaj se v gimnaziji izobražujejo bolj ženske kot moški. Poiskali smo statistiko vpisa ŠCC, kjer je danes večina programov tehničnih poklicev ter ugotovili, da se razmerje dijakov in dijakinj na ŠCC ni spreminjalo in je bil popolnoma neodvisno od naše šole. Opravili smo tudi anketo med prvošolci naše šole in jih spraševali po vzrokih, ki so vplivali na njihove odločitve ob vpisovanju na srednjo šolo in ugotovili, da tako spol kot tudi socialni status nimata nikakršnega vpliva na vpis na I. gimnazijo v Celju, kajti kot glavni vzrok so navajali primeren program dela in dobro vzdušje na šoli.

10. Extraction

Our research deals with the education of women in our school. To obtain all the necessary information and facts we used a variety of methods but we did most of the time was to read the relevant literature and source materials. We wanted the data to be shown clearly so we made a table which enabled us to draw a graph which was then analysed in the research. We used a computer for drawing the graph and designing the whole research. We also used the visual sources and we had two interviews to verify the data we had gathered. We reached to the following conclusion:

The first female students who attended our school were examined only at the end of each term. A number of female students and female teachers was not increasing evenly. Due to various reforms and turning points there were some ups and downs both in the number and percentage of female students and female teachers in our school. We would like to use our findings to show the progress which was necessary for women to be able to go to a school they had chosen without being hindered by the prejudice from a century ago that men only are entitled to get a proper education.

We also wanted to research into sociological reasons of the fact that there are more female than male students attending grammar school. In order to do this we extended our research to Šolski center Celje where the majority of programmes is for technical professions. Going through the enrolment statistics of Šolski center Celje we found out that there had been no change in the proportion of female and male students. We also asked the first years students of I. gimnazija v Celju to answer a questionnaire and think about the reasons which made them choose our school. When analysing their answers we saw that their choice of school was not influenced by the sex or the social status but by the suitability of the education programme and the general atmosphere in the school.

11. ZAHVALA

Pri raziskovalnem delu smo potrebovali veliko podatkov, mnenj in izkušenj. Brez njih nam ne bi uspelo, zato bi se radi zahvalili celotnemu Arhivu Celje, še posebej gospe Ivanki Zajc Cizelj, ki nam je omogočila dostop do Izvestij, Letopisov in redovalnic ter nam pomagala pri samem iskanju podatkov. Zahvalili bi se tudi Domožnanstvenemu in Splošnem oddelku Knjižnice v Celju, za njihovo potrpežljivost in čas, ki so ga porabili, ko so nam iskali primerno gradivo. Zahvale gre tudi knjižnici šolskega muzeja v Ljubljani ter knjižnici Šolskega centra Celje, da smo lahko pri njih obdelali vse gradivo, ki je obsegalo ŠCC, ter gospe Danici Poropat za pomoč pri zbiranju statistike iz arhiva ŠCC. Zahvalili bi se knjižničarkam na I. gimnaziji v Celju, gospe Bernardi Jelen, ki nam je omogočila neovirano delo v šolski knjižnici in pomagala pri navezavi stikov z Arhivom ter Domožnanstvenim oddelkom ter gospe Petri Venek in profesorici Ireni Robič za pomoč pri oblikovanju besedila. Zahvala gre tudi obema intervjuvancema, gospe Boženi Orožen in žal pokojnemu gospodu Milanu Zdolšku za njun čas in potrpežljivost, ki sta jo izkazala pri obeh intervjujih. Zahvalili bi se tudi vsem prvošolcem, za pridno reševanje ankete ter profesorjem, ki so nam veselo odstopili del njihove ure. Posebna zahvala gre tudi profesorici Ivani Šikonija, ki nam je bila v veliko pomoč pri prevajanju povzetka v angleški jezik. Na koncu pa bi se radi iz srca zahvalili našima mentoricama gospe profesorici Meti Turnšek in gospe profesorici Alenki Prebičnik Sešel za njun trud, usmerjanje in pomoč pri samem delu.

12. PRILOGE

Priloga 1: Fran Roš, črtica Naša sošolka.

13. LITERATURA IN VIRI

13.1 RAZISKOVALNA NALOGA

1. Mateja Jazbec / Selena Rauter. 1989. Naša gimnazija ob 180 – letnici ustanovitve Gimnazije Celje.

13.2 KNJIŽNO GRADIVO

2. DOLENC, Ervin: Kulturni boj. Ljubljana : Cankarjeva založba. 2004.
3. PUHAR, Alenka: Prvotno besedilo življenja; oris zgodovine otroštva na slovenskem. Ljubljana : Studia humanitarias. 2004.
4. SLOMŠEK, A. Martin: Kerščansko devišstvo; Nauki, izgledi in molitve za žensko mladost. Celovec : Mohorjeva družba. 1893.
5. SLOMŠEK, A. Martin: Življenje srečen pot; Nauki, izgledi in molitve za mladeniče. Celovec : Mohorjeva družba. 1868.

13.3 ČLANKI

13.3.1 V časniku:

6. Fran Roš, Naša sošolka, Lepo mesto 1 (1967), str. 11.

13.3.2 V zborniku:

7. Marija Hernja Masten, Bogaboječa, možu pokorna, preudarna, pametna, izobražena, a nešolana ženska, *Izobraževanje in zaposlovanje žensk nekoč in danes*, ur. Tjaša Mrgole Jukič (Ptuj: Zgodovinski arhiv, 1998), str. 25 – 45.
8. Mojca Vojmer Gojkovič, Od dediščine do univerze, *Izobraževanje in zaposlovanje žensk nekoč in danes*, ur. Tjaša Mrgole Jukič (Ptuj: Zgodovinski arhiv, 1998), str. 13 – 24.

13.4 ARHIVSKI DOKUMENTI

9. Poročilo za šolsko leto 1951/52 – 1954/55. 1955. Celje, Ravnateljstvo I. gimnazije Celje.
10. Poročilo za šolsko leto 1955/56 – 1959/60. 1960. Celje, I. gimnazija v Celju.
11. Letno poročilo gimnazije v Celju 1960/61 – 1964/65. 1965. Celje, I. gimnazija v Celju.

12. Letno poročilo gimnazije v Celju 1965/66 – 1969/70. 1970. Celje, I. gimnazija v Celju.
13. Letno poročilo gimnazije v Celju 1970/71 – 1976/77. 1977. Celje, I. gimnazija v Celju.
14. Letno poročilo gimnazije v Celju 1977/78 – 1982. 1982. Celje, I. gimnazija v Celju.
15. Letno poročilo Srednje družboslovne šole Celje 1982/83 – 1987/88. 1988. Celje, Srednja družboslovna šola Celje.
16. Letno poročilo gimnazije Celje 1989/90 – 1993/94. 1994. Celje, I. gimnazija v Celju.
17. Letno poročilo I. gimnazije v Celju 1994/95 1998/99. 1999. Celje, I. gimnazija v Celju.
18. Letno poročilo I. gimnazije V Celju 1999/2000 – 2004/05. 2004. Celje, I. gimnazija v Celju.
19. Letno poročilo Tehniške šole v Celju 1976-77. TOZD Grafika Celje. Celje. 1977.
20. Letno poročilo Tehniške šole v Celju 1977-78. TOZD Grafika Celje. Celje. 1978.
21. Letno poročilo Tehniške šole v Celju 1978-79; Jubilejna izdaja ob 20. letnici. TOZD Grafika Celje. Celje. 1979.
22. Letno poročilo Tehniške šole v Celju 1979-80. Tisk TŠC. Celje. 1980.
23. Letno poročilo Tehniške šole v Celju 1980-81. Tisk TŠC. Celje. 1980.
24. Letno poročilo 1981-82 Srednje tehniške šole. TŠC. Celje. 1982.
25. Letno poročilo 1982-83 Srednje tehniške šole. TŠC. Celje. 1983.
26. Letno poročilo Srednje tehniške šole Maršala Tita 1987-88. Tiskarna STŠMT. Celje. 1988.
27. Letno poročilo Srednje tehniške šole Celje 1992-93. ČETISK Celje. Celje. 1993.
28. Arhiv Šolskega centra Celje. Seznami vpisa dijakov letniki: 1968/69, 1969/70, 1970/71, 1973/74, 1974/75, 1975/76, 1983/84, 1985/86, 1986/87, 1988/89, 1989/90, 1990/91, 1991/92, 1996/97, 1997/98, 1998/99, 1999/2000, 2000/01, 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05, 2005/06.
29. Zgodovinski arhiv Celje, font Gimnazija Celje, fasc. 6 – 14, 33 – 42, 56 – 62, 66 – 67.

13. 5 USTNI VIRI

30. Božena Orožen, Celje, 18. 3. 2005, intervju.
31. Ivanka Zajc-Cizelj, Celje, 10. 3. 2005, pogovor.
32. Milan Zdolšek, Dobje, 1. 3. 2005, intervju.

13. 6 ELEKTRONSKI VIRI

33. <http://www.hkd.at/images/glasilo/200303/Marija%20Terezija.jpg> (april 05)
34. <http://www.uvi.si/eng/slovenia/background-information/first-slovene-book/img/primo-z-trubar.jpg> (april 05)

NAŠA SOŠOLKA

»Profesor Henrik Klešnik, naš razrednik, jo je jesenskega jutra pospremil v naš četrti razred slovenske nižje gimnazije v dvonadstropni hiši med celjsko kasarno in Savinjo. Pripeljal jo je v tesno učilnico, ki se je z njene stene razgledovala še podoba starega avstrijskega cesarja z dvodelno brado. Osemindvajset mladih fantov nas je v napeti tišini prisluhnilo razrednikovemu glasu:

»Tu je naša dijakinja Milena Erhartičeva. Vpisana je sicer kot privatistka, vendar ji je z odlokom ministrstva za uk in bogočastje na Dunaju odslej dovoljenje, da kot hospitanka prisostvuje pouku, kadar bo to želela.« Še naprej smo stali v ozkih klopih in ob njih. Ob tistih, ki jih je vsak dan bolj preraščalo naših štirinajst in tudi nekaj več let. Naša nova tovarišica pa se je ustavila pred katedrom in je kakor v zadregi povsila glavo. Visoka, bledopoltna s temnimi očmi se je rahlo smejala. Gosti lasje so se ji spleтали v dve košati rjavi kiti, padajoči ji čez hrbet. Nekaj knjig in zvezkov si je tiščala na črni klotasti predpasnik, ki ji je zakrival prednji del bele bluže in sivega krila. »Vaš prostor bo v prvi klopi,« je odločil profesor. »Tam bo poleg vas sedel še Sivka!« Tonček Sivka, edini sin šentjurskega nadučitelja, je bil zelo spodoben fant in naš prvi odličnjak. Njegovemu varstvu je bila torej zdaj zaupana Milena Erhartičeva, hčerka sodnega svetnika, zglednega celjskega Slovenca. Mnogi smo jo že poznali, čeprav večidel le po videzu, po srečanjih, ki so v majhnem mestu neogibna, tako jih nikoli ne moremo nazvati slučajna. Kar je že prej med nami sodb o njej, so vse priznavale polnost njeni mladi, nežni lepoti. Sedli smo in odprli latinskega Cezarja, misli pa se nam niso nehale sukati okoli nepričakovanega dogodka, ki nam je prinesel tako pomembno spremembo. Naša šolska soba skorajda ni bila več podobna zatohli, puščobni učilnici. Naši pogledi, hiteči na oder in k tabli, so se odslej morali dotikati tudi nje, sedeče pred nami. Tisto skrivnostno deklitstvo, ki nas je pričelo vznemirjati izven šole, je bilo z nami zdaj tudi tu med stenami učilnice. Sošolcu Tončku smo radi priznavali izjemno pravico do nove soseščine z našo prvo in edino sošolko, čeprav smo mu jo na tihem zavidali. Toda v odmorih, ko bi se ji mogli približati tudi mi, ni smela ostajati v razredu, za tisti čas ji je bila določena soba fizikalnega kabineta. Saj je marsikomu izmed nas bilo mnogo do tega, da bi jo opozoril nase s kakšno posebno besedo. Sploh pa smo radi sanjali o tem, kako bi zableščali pred njo s kakšnim plemenitim ali celo junaškim dejanjem. Ne vsi seveda, bili so v razredu tudi plahi in še ne dosti razviti fantje, ki so ostajali v ozadju. Redke so postajale hrupne ali celo ostre besede med tovariši. Pričeli smo si prizadevati, da se pred sošolko z ničemer ne osramotimo. Zlasti še na odru, pred tablo, torej tik pred njenimi očmi smo se bali neuspeha in skrbneje smo pripravljali za šolo. Ob koncu prvega polletja so nas razglasili za najboljši razred na zavodu. Ponašal se je z nami razrednik in vesel je nas je bil sivobrati profesor Josip Kožuh, ki nas je poleg geografije učil tudi slovenščine. Rad je videl, da smo se prostovoljno učili pesmi na pamet. V zadnjih mesecih so se prostovoljci javljali že vsako uro. Vse daljše in težje pesmi so prihajale na vrsto: Ubežni kralj, Turki na Slevici, Hajdukova oporoka, Uvod h Krstu pri Savici, Leonora, Sonetni venec... Deklamatorji so nastopali na odru tik pred Mileno, ki je poslušala njihovo vzneseno podajanje. Naš prvi odličnjak Tonček Sivka tudi tu ni zaostajal. Uspel je z Župančičevo Dumo, ki smo mu nanjo vsi s profesorjem zaploskali in se nam je pridružila tudi sošolka. Toda Tončkovo zmagoslavje ni bilo dolgotrajno. Kmalu se je s pesmijo javil najstarejši med nami – Polde Jelšnik, bister kmečki fant, ki vse doslej še ni bil v ospredju. S težkim korakom je stopil na oder. Pravzaprav je bil videti smešen v svojih prekratkih ohlapnih hlačah in z močnimi poganjki brkov pod nosom. Toda iz pogledov mu je gorel žar resne prizadetosti, ki smo ga čutili vsi in nedvomno tudi Milena, ko se nam je priklonil in se le za hip, a vroč hip z očmi dotaknil še nje posebej. Polde je deklamiral. Vse

hitreje so ga nosile tercine Prešernovega Uvoda h krstu pri Savici in jezik se mu ni nobenkrat zapletel. Pesem mu je tekla in stari profesor mu je v priznanje prijazno pokimal, ko je Uvod došel do kraja. Toda ne! Niti oddahnil si ni širokoprsi Polde, ampak je takoj prešel h Krstu samemu... To pa je bilo presenečenje in še kakšno! Tu se je Polde Jelšnik lotil stvari, ki se ji dotlej še nihče med nami ni upal biti kos. Profesor Kožuh je strmel vanj iznad očal. Milenine oči se niso odmaknile od njega, ki je v vroče Prešernove besede o ljubezni polagal svoja lastna čustva. Vsem nam je zastajal dih. Polde pa je hitel dalje, kakor da ga nezadržno nosi valovje ubranih verzov samih. Zmagal je, zanj ni bilo ovire. V rahlem znoju mu je lesketalo čelo, ko je s še vedno svežim glasom došel do zadnje stance. In v tem hipu se je ozrl nanjo, na Mileno, s pogledom, ki se je šele zdaj, po uspehu, mogel sproščen prepustiti njej, vredni vsega tega njegovega napora... Viharno kakor še nikomur smo Poldetu zaploskali vsi, profesor pa mu je celo stisnil roko: »Junak! Pripravili ste nam presenečenje, ki ga ne bom pozabil...« Milenina lica je prepredel smehljaj, ki še vso minuto ni ugasnil. Nedvomno je čutila, da je pobudnica te lepe igre in njen cilj nehote sama, in to je samo laskalo njenemu dekleškemu srcu. Čudovitih naporov je bil zmožen Polde. Ljubezen ga je navdajala s silami, ki so mu hitro priborile odliko. In še po nečem je zaslovel. Sošolci smo odkrili zvezek pesmi, ki jih je posvetil Mileni. Skrival v verzih ji je priznaval vroča čustva, o katerih ji sicer nikoli ni izpregovoril kakor tudi nihče drug izmed nas. Ob koncu leta sta Tonček in Polde prejela same odlične ocene in sta si tako delila prvenstvo v razredu. Milena je čestitala obema – tudi sama je pri izpitih dosegla odličen uspeh. Potem smo se razšli na velike počitnice. V septembru smo se spet zbrali, zdaj v petem razredu nemške gimnazije. Toda naše sošolke Milene ni bilo več v njem. Vedeli smo že, da je hudo zbolela in je morda nikoli več ne bo med nas. Učilnica nam je odslej bila samo še učilnica, ki jo je nekoliko ogrevalo le še tovarštvo med nami samimi. Nobnih pesmi se nismo več prostovoljno učili, imeli pa smo tudi novega profesorja za slovenščino Mateja Suhača. V novembru 1914, že med prvo svetovno vojno, je naša tovarišica Milena tiho izhiralala. Več njenih nekdanjih sošolcev jo je z rosnimi očmi pospremlilo na zadnji poti. Z njo je zgodaj, prezgodaj legel v grob tudi že prvi košček naše lepe mladosti ... «

Fran Roš